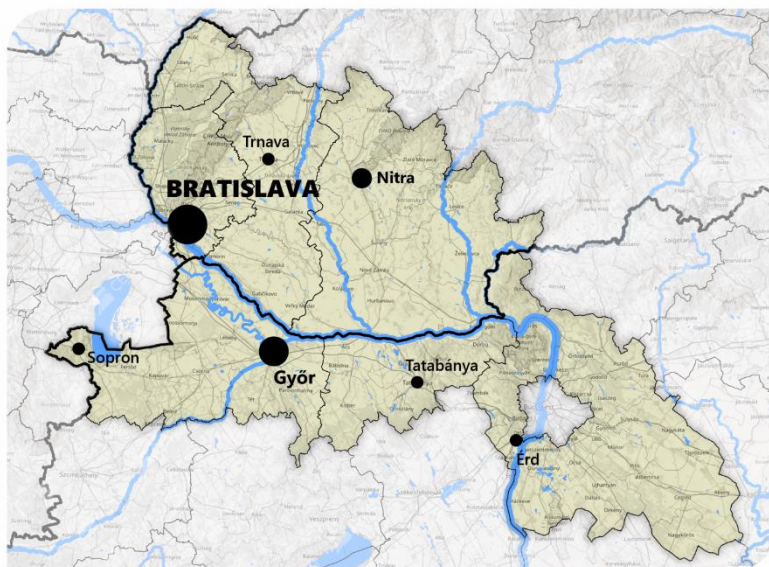

Vypracovanie dokumentu bolo
podporené maďarským Ministerstvom
zahraničných vecí a obchodu.

**MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH
VECÍ A OBCHODU
MAĎARSKA**

Prehodnotenie územnej stratégie EZÚS Rába-Dunaj-Váh

Budapest, 2020

1406 Budapest, Pf. 7.

www.cesci-net.eu

cesci@cesci-net.eu

Obsah

Zhrnutie.....	3
1. Základné princípy a východiská plánovania.....	10
1.1 Metodický úvod	10
1.2 Priestorové vymedzenie plánovacieho územia.....	11
1.3 Východiská plánovania (Aktuálna stratégia EZÚS).....	13
1.4 Doterajšia činnosť EZÚS	16
2. Územná stratégia.....	19
2.1 Tematické vymedzenie strategických cieľov	19
2.2 Navrhované intervencie.....	23
2.2.1 Rozvoj ekoturistickej destinácie.....	24
2.2.2 Posilnenie spoločenských vzťahov	27
2.2.3 Využívanie potenciálu prostredia.....	29
2.2.4 Rozvoj inštitucionálneho rámca.....	32
3. Prílohy.....	39
3.1 Rámec plánovania.....	39
3.1.1 Plánovacie dokumenty Maďarska.....	39
3.1.2 Plánovacie dokumenty Slovenska.....	45
3.2 Vyhodnotenie situácie	60
3.2.1 Cestovný ruch.....	60
3.2.2 Spoločenské vzťahy	67
3.2.3 Potenciál prostredia	75
3.3 Projekty podporené v rámci Fondu malých projektov pre západnú časť programového územia	84

Zhrnutie

Tento dokument bol vyhotovený na základe Zmluvy o dielo uzatvorenej dňa 15. augusta 2019 medzi Európskym zoskupením územnej spolupráce Rába-Dunaj-Váh s ručením obmedzeným (EZÚS RDV) ako Objednávateľom a Stredoeurópskymi službami pre cezhraničné iniciatívy (CESCI) ako Dodávateľom, v zmysle ktorej CESCI uskutoční prehodnotenie činnosti EZÚS vrátane jeho strategických cieľov a intervencií.

Zdôvodnenie

Prehodnotenie je potrebné predovšetkým z dôvodu **rozšírenia členskej základne zoskupenia**. Pôvodnú stratégiu EZÚS (Integrovaná stratégia územného rozvoja EZÚS Rába-Dunaj-Váh) je potrebné prehodnotiť z dôvodu rozšírenia jeho členskej základne, ktorá sa v rokoch 2015–2019 zdvojnásobila. K Trnavskému samosprávnemu kraju a Rábsko-mošonsko-šopronskej a Komárňansko-ostrihomskej župe sa na slovenskej strane pripojil Bratislavský samosprávny kraj a Nitriansky samosprávny kraj a na maďarskej strane Peštianska župa, čím sa zväčšila aj oblasť jeho pôsobnosti (z 10.617 km² na 25.407 km²) a vzrástol počet obyvateľov v okruhu jeho vplyvu (z 1. 321.953 na 3.916.718 osôb). EZÚS RDV s dosahom na väčšie územie a väčší počet obyvateľov musel zákonite prehodnotiť svoje rozvojové aktivity. Bolo potrebné vypracovať plán, ktorý by zohľadňoval potreby všetkých partnerov rozšíreného Zoskupenia a vymedzil relevantné ciele a oblasti spolupráce pre všetkých 6 partnerských žúp, ktoré budú posilňovať kohéziu celého regiónu.

Ďalším dôvodom prehodnotenia bola **aktualizácia pôvodnej stratégie**. Pôvodná situačná štúdia a Integrovaná stratégia územného rozvoja EZÚS RDV bola vypracovaná v období 2012 a 2013. Odvtedy sa zmenilo viacero faktorov, ktoré zásadne ovplyvnili aj proces plánovania. Jedným z nich bola skutočnosť, že kým na prelome rokov 2012–2013 sa pri plánovaní slovensko-maďarskej spolupráce vychádzalo z európskeho rámca pre Programové obdobie 2014–2020, rozvojová politika vrátane programov a stratégií sa zmenili. Bolo potrebné zohľadniť aktuálne plány územného rozvoja (viď: Rámec plánovania) a kohéznou politiku nového Programového obdobia EÚ od roku 2021 vrátane programov Európskych zoskupení územnej spolupráce.

Pre EZÚS RDV je mimoriadne dôležitá cezhraničná spolupráca a preto považujeme za dôležité zdôrazniť, že nové opatrenia kohéznej politiky síce ešte neboli schválené, ale tematická príprava programov cezhraničnej spolupráce na nasledujúce programové obdobie EÚ sa už začala aj na slovensko-maďarskom prihraničnom území. Rámec kohéznej politiky pre Programové obdobie 2021–2027 vrátane programov cezhraničnej spolupráce bude vymedzovať návrh opatrení EÚ¹ uverejnený v máji 2018. Vypracovaním návrhu Programu cezhraničnej spolupráce Interreg V-A Slovenská republika - Maďarsko na Programové obdobie 2021–2027 Ministerstvo zahraničného obchodu a zahraničných vecí Maďarska ako Riadiaci orgán v lete 2019 poverilo CESCI.

¹ https://ec.europa.eu/commission/publications/regional-development-and-cohesion_en

V rámci prípravy prehodnotenia sa zainteresovaným subjektom sprístupnil online dotazník, ktorého cieľom bolo zistiť ich preferencie v súvislosti s jednotlivými oblasťami cezhraničnej spolupráce, ktorý im zároveň umožňoval oboznámiť sa s pripravovanými projektami. Dotazník vyplnilo približne 300 subjektov pôsobiacich v maďarsko-slovenskom pohraničí. Po dotazníkovom prieskume sa začiatkom septembra uskutočnili v prihraničnej oblasti regionálne workshopy, počas ktorých mohli zúčastnené subjekty pomocou interaktívnych prostriedkov určiť priority a relevantnosť jednotlivých oblastí rozvoja. Súbežne s prácou v teréne bola vypracovaná situačná analýza prihraničného územia. Na základe výsledkov uvedených prípravných aktivít sa stanovili potenciálne prioritné oblasti ďalšieho programu spolupráce. Programová komisia na svojom zasadnutí dňa 6. novembra 2019 navrhované prioritné oblasti schválila a navrhla ich ďalšie rozpracovanie pre jednotlivé sektory. Príprava ďalšieho programu spolupráce bude v roku 2020 v súlade s rozhodnutím Programovej komisie pokračovať v nasledujúcich oblastiach:

- manažment spoločného dedičstva (vrátane cestovného ruchu a spolupráce P2P);
- sociálne výzvy;
- hospodársky rozvoj;
- udržateľnosť životného prostredia (horizontálne opatrenie);
- a inštitucionálna spolupráca (horizontálne opatrenie).

Pri vymedzení spoločných rozvojových cieľov pre 2,5-krát väčšie územie s trojnásobným počtom obyvateľov musíme zohľadniť aj predpoklad, že v nasledujúcom programovom období bude na rozvoj prihraničného územia pravdepodobne alokovaný menší rozpočet. **Z tohto dôvodu boli pôvodné oblasti spolupráce stanovené pri založení EZÚS RDV a zakotvené v jeho pôvodnej stratégii počas jej prehodnotenia užšie vymedzené.**

Ďalej považujeme za potrebné poukázať na niektoré aktuálne faktory a procesy uplynulého obdobia, ktoré si vyžadujú strategickú odpoveď a predstavujú rozvojový potenciál. Medzi **faktory ovplyvňujúce plánovanie a posilňujúce alebo oslabujúce kohéziu** na predmetnom území patria predovšetkým:

- Narastajúci vplyv klimatických zmien: v dôsledku čoraz zjavnejšieho vplyvu klimatických zmien si subjekty na predmetnom území stále viac uvedomujú dôležitosť uplatňovania princípov udržateľnosti, využívania ekologických riešení a prispôsobovania sa klimatickým zmenám.
- Zintenzívňovanie cezhraničných vzťahov: na predmetnom území vznikajú (okrem tradičných vzťahov sesterských miest) rozsiahle spádové oblasti a funkčné vzťahy presahujúce hranice. V budúcnosti sa predpokladá ďalšia suburbanizácia Bratislavy a Budapešti a vytváranie spádových oblastí a aglomerácií veľkých a stredne veľkých miest presahujúcich štátnu hranicu a prehlbovanie spolupráce sesterských miest.
- Nárast intenzity cezhraničnej dopravy: hranica a rieky Dunaj a Ipel' v prihraničnom území predstavujú sú stále menšou bariérou spolupráce. Sme súčasťou Schengenského priestoru a medzi našimi krajinami sa otvárajú nové hraničné priechody aj vo forme prievozov a mostov (napr. nedávno otvorený most v Komárne), ktoré umožňujú rozvoj cestnej infraštruktúry a následný dynamický rast cestovného ruchu a voľnočasového cestovania. Miestne obyvateľstvo dnes vníma svoj životný priestor inak ako v minulosti, kedy sa štátna hranica považovala za neprekonateľnú prekážku. Dnes ľudia stále častejšie uvažujú v kontexte spoločného priestoru bez ohľadu na hraničnú čiaru.
- Nárast dopytu po miestnych výrobkoch: v regióne stúpa dopyt po kvalitných miestnych výrobkoch prvovýrobcov a v tejto súvislosti vzniká čoraz viac rôznych iniciatív. V regióne sa predpokladá rastúci záujem o zdravú životosprávu, ekologický spôsob života a nárast kúpnej sily obyvateľstva.
- Nárast významu inovatívnych riešení: nedostatok pracovnej sily spôsobil zvýšenie dopytu po riešeniach na báze intenzívneho využívania technológií. Kvalita života a konkurencieschopnosť regiónu závisia od úrovne digitalizácie, ktorá je súčasťou horizontálnych princípov. Kohézia regiónu závisí aj od jeho schopnosti napojiť sa na susedné „znalostné regióny“ a prevziať vedúcu úlohu pri zavádzaní inovatívnych riešení ako napríklad obehové hospodárstvo alebo elektronické databázy a aplikácie.

Sumarizácia návrhov

Po zohľadnení vyššie uvedených členských preferencií a časových a zmluvných podmienok sa uskutočnil nový plánovací proces. Jeho východiskom bol súbor cieľov pôvodnej stratégie (na ktorý odkazujeme v novej revidovanej stratégii) a doterajšia činnosť EZÚS RDV, aby sme zviditeľnili, aké rozvojové aktivity a projekty plánoval EZÚS RDV a aké má skúsenosti. Čo sa týka metodiky plánovacieho procesu, podobne ako v pôvodnej stratégii, aj v jej revidovanej verzii sa dôraz kladie na posilňovanie kohézie slovensko-maďarského pohraničia, avšak v dôsledku vyššie uvedených faktorov (rozšírenie členstva, časové zmeny, pokles zdrojov, zmena kohéznej politiky, nové silnejúce trendy) v inovovanej a koncentrovanej forme. Aby sme dokázali stanoviť nové ciele pri zohľadnení zmenených vonkajších podmienok aj vnútorných požiadaviek, počas plánovania sme zisťovali požiadavky a preferencie členov Zoskupenia (podrobnejšie informácie uvádzame v časti Tematické vymedzenie strategických cieľov). Tieto informácie sme od členov získali počas workshopu dňa 7. novembra 2019 v Komárne, ktorého sa zúčastnila aj odborná komisia zoskupenia, a prostredníctvom osobnej a e-mailovej komunikácie. Na základe týchto písomných a verbálnych informácií sa vykryštalizovalo, ktoré z pôvodných oblastí členovia Zoskupenia považujú z hľadiska ďalšej spolupráce za najdôležitejšie, akým obsahom by sa mali dané oblasti naplniť, pričom rozšírenie o novú tematickú oblasť nepovažoval žiaden z členov za opodstatnené. Okrem toho bol vypracovaný aj benchmark (podrobnejšie v kapitole Tematické vymedzenie strategických cieľov), ktorý jednotlivé tematické oblasti posudzoval nielen podľa preferencií členov, ale aj z hľadiska kompetencií EZÚS RDV a ich relevantnosti z hľadiska kohézie a financovania. Takto vznikol zoznam priorít zohľadňujúci vyššie uvedené faktory.

Rozvoj ekoturistickej destinácie	Riziká implementácie	Posilnenie spoločenských vzťahov	Riziká implementácie	Využitie daností prostredia	Riziká implementácie
<p>Vybudovanie cezhraničnej siete cyklotrás pre rekreačnú cyklistiku</p>	<p>Rozvoj siete EuroVelo prechádza do národnej a medzinárodnej kompetencie. Nedarí sa zosúladiť rozdielne investičné nároky jednotlivých subjektov, zaostáva najmä integrácia so súkromnými službami. V porovnaní s EZÚS RDV silnejú rôzne iniciatívy a iné EZÚS-y s inými prioritami v oblasti organizácie cyklistickej dopravy. Namiesto jednotnej siete pretrvávajú výrazná fragmentácia vrátane orientačných systémov.</p>	<p>Spoločné vlastníctvo kultúrneho dedičstva</p>	<p>Nedarí sa efektívne prevádzkovať Fond malých projektov, ktorý by uspokojoval všetkých významných potenciálnych prijímateľov, okrem iného z dôvodu externých administratívnych požiadaviek na úrovni programu. Manažment kultúrneho dedičstva nechce zabezpečovať žiaden z aktérov. Do popredia sa dostáva len gastronómia a ostatné oblasti dedičstva sa dostáva do úzadia. Nedarí sa dosiahnuť zhodu týkajúcu sa obsahu spoločného dedičstva. Okrem inventarizácie dedičstva nedochádza ani formovaniu postojov na báze vzájomného spoznávania a prekonávania mentálnych bariér, aktívnemu zapájaniu obyvateľstva ani aktivitám posilňujúce spoločenskú kohéziu.</p>	<p>Spravovanie Dunaja a jeho vodného systému ako spoločného dedičstva</p>	<p>V dôsledku prísnej regulácie tematického okruhu môžu realizovať len „mäkké“ aktivity. Kompetencie úradov ochrany životného prostredia a vodohospodárstva EZÚS nedokáže zosúladiť. Nedarí sa upriamiť pozornosť na význam Dunaja a jeho prítokov v oblasti kultúry a budovania komunity. Dejiskom slovensko-maďarskej spolupráce zostávajú stavebné objekty, školy, športové haly a verejné priestory, do bilaterálnej spolupráce sa zatiaľ nepodarilo zapojiť územia ležiace v blízkosti alebo na brehoch riek.</p>
<p>Využitie spoločného kultúrneho dedičstva na účely cestovného ruchu</p>	<p>Nedarí sa nám identifikovať spoločné body, ktoré by mohli byť základom spoločného rozvoja a preto sa nemôžeme venovať valorizácii, skutočnému využitiu kultúrneho dedičstva v oblasti cestovného ruchu. Nedarí sa nám dlhodobo zabezpečiť turistický manažment a udržateľnosť v oblasti kultúrneho dedičstva..</p>	<p>Posilnenie dvojjazyčnosti</p>	<p>Posilňovanie a zavádzanie dvojjazyčnosti je odsúdené na nezdar, nakoľko sa týka buď súkromných poskytovateľov služieb, alebo sa vynárajú byrokratické a legislatívne prekážky vo veciach verejných (napr. školstvo, úradné záležitosti). Nedarí sa nám zainteresovať aktérov, pritom môžu zosilniť nacionalistické prejavy vo vysokej politike, ktoré môžu negatívne vplyvať na inak pokojnú dvojstrannú spoluprácu aj v regióne. Nedarí sa prekročiť rámec projektov, čiže dvojjazyčné poskytovanie informácií sa nestáva bežnou praxou, dvojjazyčnosť zostáva zväčša na úrovni cestovného ruchu a na úrovni zákonných predpisov a legislatívy EÚ. Nedarí sa vytvoriť fond na podporu dvojjazyčnosti.</p>	<p>Vytvorenie rámcov udržateľného hospodárenia so životným prostredím</p>	<p>Nedarí sa pokračovať v projekte „Kolobeh ekonomiky“, regionálni aktéri si neuvedomujú jeho skrytý potenciál, senzitivácia a zvyšovanie povedomia nebude úspešné. Nedarí sa v oblasti udržateľnosti, ani v oblasti zosúladenia zachovávaní aktívnych zelených plôch, územný rozvoj zostáva na úrovni celoštátneho alebo župného rámca. Z dôvodu rozdielnych záujmov sa nepripravuje spoločný akčný plán v záujme ochrany nezastavaných plôch. Nedarí sa generovať samostatný projekt na úrovni RDV zameraný na spoločné aktivity reagujúce na klimatické zmeny, ktoré sa objavujú ako globálny problém. Podujatia a školenia zostávajú jednorazovými akciami, nie je zaručená ich udržateľnosť. Nedarí sa vytvoriť infraštruktúru vetvu diseminačných aktivít, nevznikajú ekologické vzdelávacie centrá.</p>

Rozvoj ekoturistickej destinácie	Riziká implementácie	Posilnenie spoločenských vzťahov	Riziká implementácie	Využitie daností prostredia	Riziká implementácie
Vytvorenie cezhraničnej siete vodnej turistiky	<p>Vodohospodárske úrady a zákony na ochranu životného prostredia sťažujú transformáciu záujmu subjektov spolupracovať na konkrétne projekty aj investície do infraštruktúry. Nerealizuje sa integrácia poskytovateľov služieb vodnej turistiky, rozvíja sa len infraštruktúra. Namiesto cezhraničnej spolupráce sa do popredia sa dostáva rozvoj niektorých vnútrozemských úsekov.</p> <p>EZÚS nedokáže obsiahnuť rozvoj ani koordináciu plánov v oblasti vodného turizmu v celom regióne.</p>	Podpora spolupráce v oblasti aktívneho starnutia	<p>Nedarí sa vzbudiť záujem o problematiku úrovni EZÚS. Namiesto záujmu o staršiu alebo starnúcu populáciu sa do popredia dostáva mládež a iné (demografické) cieľové skupiny, dokonca aj mimo územia EZÚS. Strieborná ekonomika zostáva abstraktným pojmom, nedarí sa vzbudiť o ňu záujem ani uplatňovať jej aspekty v relevantných politikách v rôznych oblastiach života. Potenciálni partneri nedokážu túto problematiku naplniť skutočným obsahom s cezhraničnou relevanciou. Trh striebornej ekonomicky ovládajú súkromní poskytovatelia služieb, ktorí nemajú záujem o cezhraničnú spoluprácu.</p>	Rozvoj distribučnej siete miestnych produktov	<p>Vynárajú sa konflikty záujmu v súvislosti s vytvorením regionálnej značky na úrovni RDV, silnejú menšie existujúce formy spolupráce v rámci krajiny. Prekážky môžu nastať najmä v oblasti vytvorenia a následného prevádzkovania a riadenia predajnej siete. Nedarí sa prepájať siete miestnych produktov s projektami a iniciatívami v oblasti cestovného ruchu.</p>
Podnecovanie rozvoja rekreačného turizmu v regióne	<p>Nekoordinované investície súkromných investorov, konflikt záujmov mesta a vidieka a lokálne preferencie majú prednosť pred intervenciami na úrovni RDV. Zákony upravujúce ochranu prírody a životného prostredia sťažujú využívanie území v blízkosti prírodných oblastí na rekreačné účely. Namiesto zdieľania vedomostí a skúseností a zohľadňovania komunitných hľadísk sa v regióne dostáva do popredia záujem o zisk, čo má negatívny vplyv na udržateľnosť prostredia aj spoločenskú kohéziu.</p>	Oživenie kontaktov v oblasti športu a výmenných pobytov študentov	<p>Nedarí sa zapojiť športovú a vzdelávaciu infraštruktúru s rôznou vlastníckou a zriaďovateľskou štruktúrou a kapacitami. Nedarí sa posunúť sa od tradičnej spolupráce na úrovni bratských miest a obcí smerom ku komplexnej a dlhodobej spolupráci zastrešovanej EZÚS, ktorá by slúžila slovensko-maďarskému zblížovaniu. Udržateľnosť niektorých podujatí je ohrozená, podujatia sú len sporadické a postupne zanikajú. Vznikajú jednostranné vzťahy obmedzené na niekoľko inštitúcií a lokalít.</p>		
Vytvorenie regionálneho destinačného manažmentu	<p>Kvôli konfliktu záujmov a nedostatku dôvery sa EZÚS nepodarilo v regióne prevziať zastrešujúcu úlohu koordinátora. Nepodarilo sa zblížiť hlavné organizácie cestovného ruchu pôsobiace na území EZÚS a dosiahnuť, aby sa EZÚS dlhodobo ujala úlohy OCR na regionálnej úrovni. Niektoré menšie destinácie začali namiesto zosúladenej činnosti v rámci RDV iniciovať konkurenčné paralelné a navzájom sa oslabujúce aktivity.</p>				

Sumarizáciou a vyhodnotením vyššie uvedených skutočností vznikla prehodnotená stratégia EZÚS RDV, ktorá vymedzuje tri intervencie a 12 súvisiacich návrhov a opatrení (v priemere 3-5 pre každú intervenciu). Tabuľka prílohy obsahuje súhrn jednotlivých cieľov a pri každom návrhu uvádza riziká spojené s realizáciou. Na základe porovnania očakávaných účinkov a rizík odporúčame a za prioritné považujeme nasledujúce návrhy:

- v rámci rozvoja cezhraničnej siete cyklistickej a vodnej turistiky vybudovanie spoločnej siete komunikácií a príslušnej infraštruktúry;
- posilnenie koordinácie a spolupráce medzi subjektami cestovného ruchu;
- inventarizácia hodnôt kultúrneho dedičstva a jeho využívanie v rámci cestovného ruchu;
- iniciovanie výmenných pobytov študentov v záujme posilňovania spoločenskej kohézie;
- organizovanie aktivít v oblasti environmentálneho vzdelávania a zvyšovanie uvedomelého prístupu v oblasti Dunaja a jeho prítokov;
- podpora spracovania miestnych produktov a ich prezentácia v rámci cestovného ruchu, propagácia príkladov dobrej praxe;
- rozšírenie inštitucionálnej kapacity EZÚS RDV v oblasti vnútornej komunikácie a koordinácie členov aj v krátkodobom horizonte.

Slabšie krátkodobé výsledky však predpokladáme pri realizácii intervencií, ktoré zasahujú do kompetencií iných organizácií, kde je veľa legislatívnych a administratívnych prekážok, kde sa vyžaduje založenie novej inštitúcie, kde ešte nie je zabezpečená udržateľnosť a dlhodobý manažment a tam, kde sa vyskytnú úlohy s presahom na iné formy spolupráce, súkromné spoločnosti alebo verejný sektor, ako aj tam, kde zatiaľ neboli vypracované projektové plány. Patria sem kancelárie destinačného manažmentu, centrá environmentálneho vzdelávania, predajné siete miestnych produktov, vzdelávanie v oblasti dvojjazyčnosti a ostatné vzdelávacie aktivity a návrhy v oblasti striebornej ekonomiky a obehového hospodárstva.

Napriek tomu, že úlohy stanovené v poverení sa netýkajú inštitucionálnej a prevádzkovej problematiky, v záujme podpory cieľov stratégie bola stanovaná aj samostatná a komplexná intervencia - rozvoj inštitucionálnych rámcových podmienok. Jedným z prínosov prehodnotenia stratégie je, že boli sformulované návrhy v oblasti komunikácie a koordinácie reagujúce na regionálne požiadavky. Cieľom týchto strategických prvkov súvisiacich s pôsobením a kapacitami inštitúcií je podporovať efektívnejšiu realizáciu tematických odvetvových cieľov a stratégie formou podporných návrhov.

1. Základné princípy a východiská plánovania

1.1 Metodický úvod

Metodiku prehodnotenia stratégie EZÚS RDV sme vypracovali na základe troch základných princípov. V prvom rade sme chceli zachovať cezhraničný charakter pôvodnej stratégie (pre menšiu členskú základňu) vrátane jej zamerania na kohéziu a aplikovať ju na rozšírený región zoskupenia. Preto súčasná stratégia hľadá odpoveď na základnú otázku, ako by sa západná časť slovensko-maďarskej pohraničnej oblasti mohla stať funkčnejším, dynamickejším a súdržnejším regiónom. Prekážky brániace kohézii sa snaží odstraňovať prostredníctvom strategických krokov, ktoré sú z hľadiska kompetencií aj vplyvu relevantné a účinné. Po druhé, stratégiu EZÚS RDV sme sa snažili priblížiť k samotnému EZÚS RDV, čo v praxi znamená, že našim cieľom bolo zostaviť prehľadný a pre užívateľov jednoduchý dokument, a pri prehodnocovaní strategických cieľov sme vychádzali z požiadaviek a cieľov našich súčasných členov, pričom sme vyhodnotili aj doterajšiu činnosť EZÚS a vymedzili priority, ktoré môžeme spoločne úspešne zrealizovať. Po tretie, kládli sme zvláštny dôraz na všetky teritoriálne a programovo-environmentálne zmeny uplynulého obdobia, ktoré majú vplyv na strednodobú realizáciu stratégie. V rámci toho sme okrem východísk plánovania a paralelných aktivít skúmali aj potenciálne vplyvy.

V dôsledku tejto logiky bola východiskom našej práce situačná analýza založená na širokospektrálnej analýze (2012) (ktorá bola síce vypracovaná ešte pre pôvodné menšie členské teritórium, ale s dostatočnou priestorovou predvídavosťou) a Integrovaný územný plán (2013) vychádzajúci zo situačnej analýzy. Súčasné ciele členov EZÚS RDV sme porovnali s cieľmi stanovenými pri založení Zoskupenia. V záujme validácie sme usporiadali strategický workshop za účasti pracovnej organizácie EZÚS RDV a odborných komisií členských žúp a samosprávnych krajov, ktorý sme v prípade potreby doplnili ďalšími rozhovormi alebo vyžiadanim údajov v písomnej podobe. Výsledkom tejto činnosti bolo konsenzuálne určenie súboru cieľov, ktoré pôvodné ciele stanovené pri založení Zoskupenia upravilo v súlade s teritoriálnymi a programovými zmenami aktuálnych spoločných cieľov žúp a samosprávnych krajov, kompetenciami EZÚS ako nástroja pri zohľadnení jeho doterajších skúseností ako inštitúcie, a v neposlednom rade zosúladiť s celkovou logikou nášho úsilia o dosiahnutie väčšej územnej kohézie.

So zreteľom na vyššie uvedené skutočnosti sme vypracovali systém intervencií zameraných na realizáciu prehodnotených cieľov a v záujme správneho vymedzenia a podpory jednotlivých prvkov sme pri každej intervencii vypracovali príslušnú situačnú analýzu. Prieskum pozostával z analýzy súvisiacich dokumentov a štatistickej analýzy územia modernými metódami hodnotenia GIS. Prieskum kládol osobitný dôraz na rozvoj turizmu a spoločenských vzťahov, efektívnejšie a udržateľnejšie využitie prostredia a skvalitnenie rámcových inštitucionálnych podmienok.

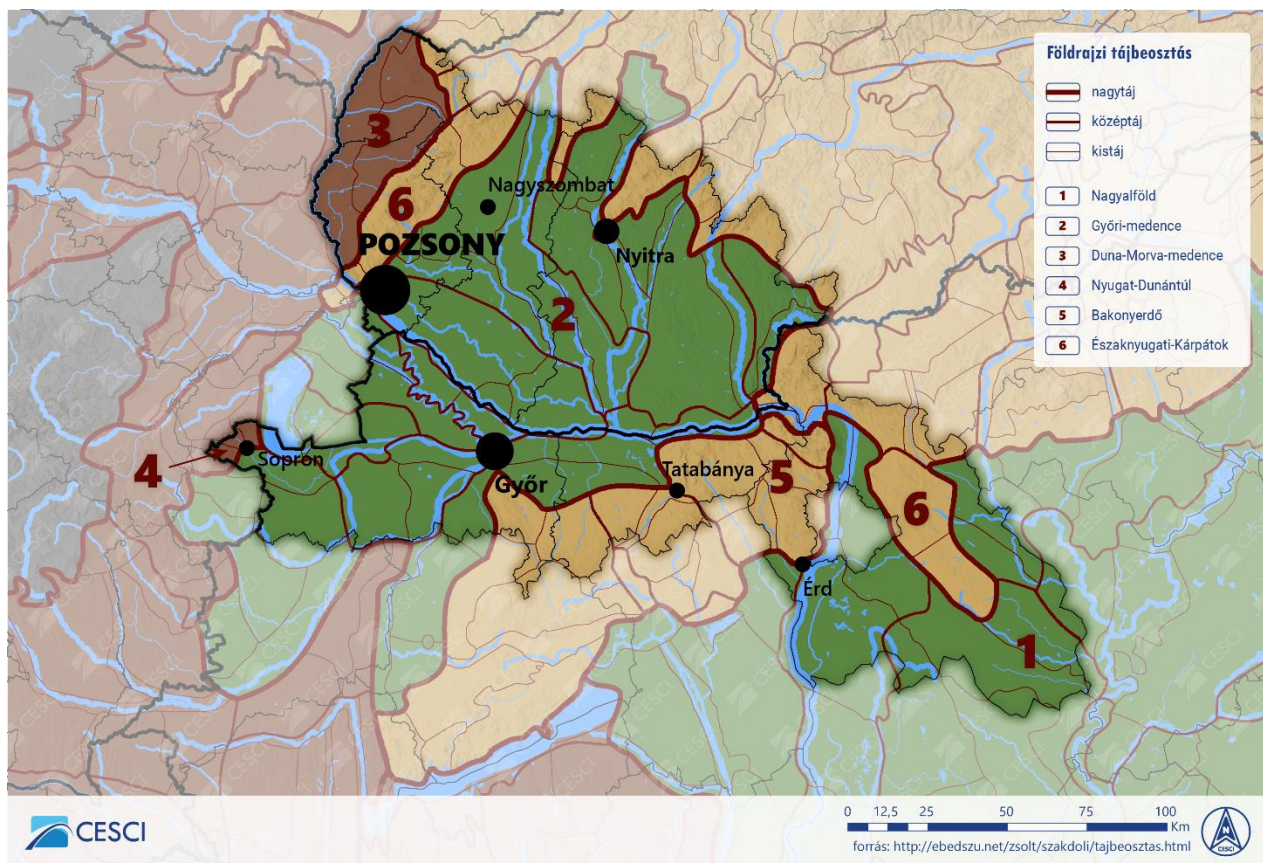
V záujme vyššej „užívateľskej zážitkovosti“ materiálu sú jednotlivé situačné analýzy pripojené v prílohe tohto dokumentu.

V závere sme v prehodnotenej stratégii na základe hodnotenia rizík a priorit realizácie vypracovali analýzu benchmarkov jednotlivých intervencií.

1.2 Priestorové vymedzenie plánovacieho územia

Územie EZÚS Rába-Dunaj-Váh (na slovenskej strane Bratislavský, Trnavský a Nitriansky samosprávny kraj, na maďarskej strane Rábsko-mošonsko-šopronská, Komárňansko-ostrihomská a Peštianska župa) je z prírodného a spoločensko-geografického hľadiska súvislým celkom. Územie s rozlohou 25.405 km² je domovom 1.899.000 slovenských a 2.069.000 maďarských občanov.

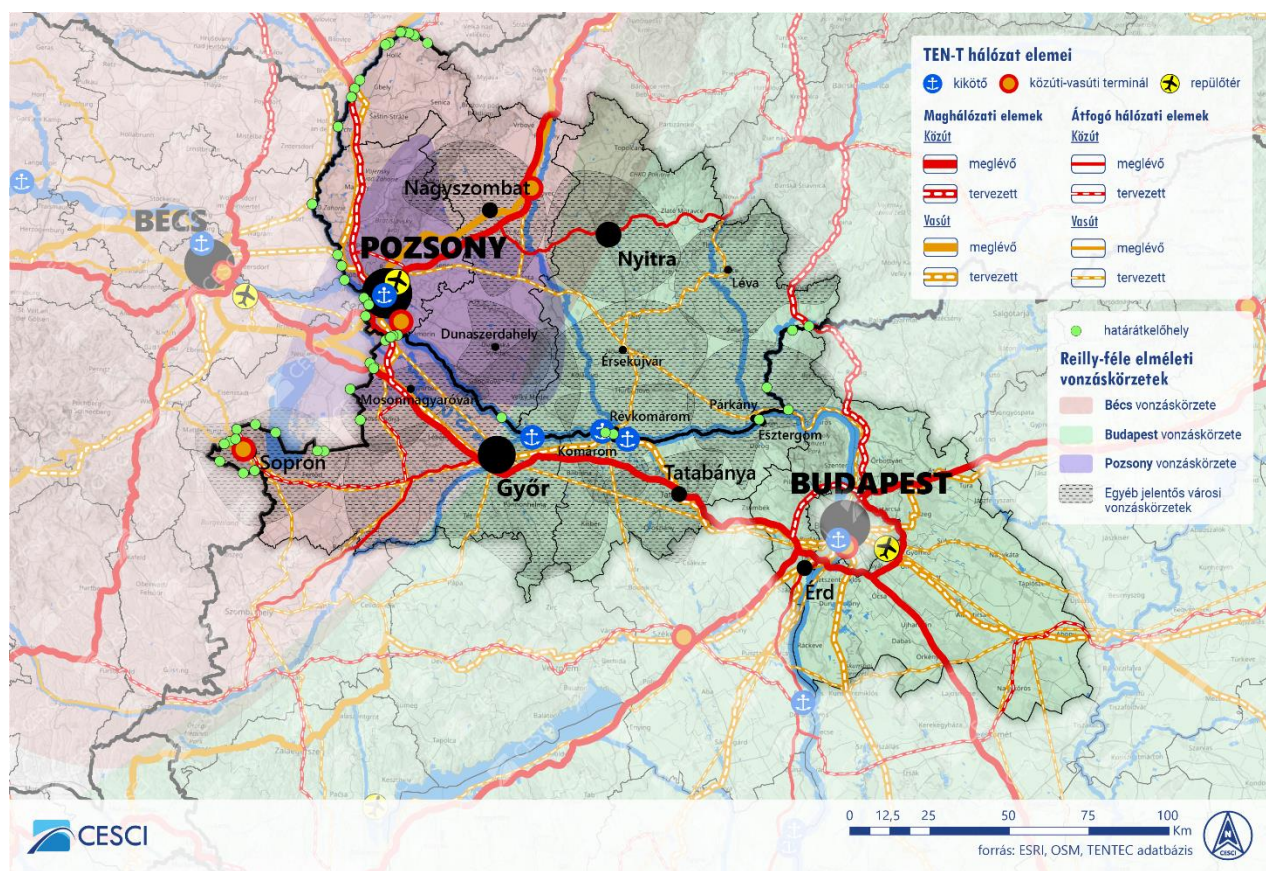
Najväčšiu časť územia tvorí Rábska kotlina, ktorá je v podstate „suchozemskou deltou“ Dunaja a jeho prítokov. Je to úrodná, prírodnými vodnými tokmi husto popretkávaná nížina, ohraničená zo severozápadu Malými Karpatmi a Východnými Alpami, z juhovýchodu pohoriami Dunazug a Brežany a regiónom Bakoňského lesa. Najvýznamnejšie prítoky Dunaja (Rába, Váh, Nitra, Hron, Ipel) rozdeľujú územie na ďalšie mikroregióny (Malý Žitný ostrov, Žitný ostrov, Matúšova zem, Sokoróalja, Hanság).

Obraz 1. Prírodné a vodopisné prostredie EZÚS RDV

Tento z prírodno-geografického hľadiska súvislý región bol aj z historického hľadiska spoločným priestorom funkčne kompaktných mikroregiónov, ktoré navzájom aktívne komunikovali a vstupovali do interakcie. Počas uplynulého tisícročia ho politické hranice rozdeľovali len v dobách tureckej nadvlády a neskôr (časovo kratšie, ale oveľa výraznejšie) v 20. storočí. Dunaj a jeho prítoky slúžili skôr ako spoločná os a nie ako oddelujúci prvok. V dôsledku toho má kultúrne dedičstvo a kultúrny rozvoj na oboch stranách hranice v zásade podobné znaky a súvislosti, spoločenské zriadenie v susedných krajinách je veľmi podobné a krajiny rozumejú problémom, možnostiam a snahám druhej strany. Je daný prirodzený potenciál poskytujúci vzájomné výhody na oboch brehoch Dunaja, ktorý je vďaka súčasnému hraničnému režimu a dobrým vzťahom medzi našimi krajinami možné opäť takmer v plnej miere využiť.

To všetko posilňuje aj systém externých vzťahov regiónu, keďže leží pozdĺž paneurópskeho koridoru spájajúceho hlavné mestá susedných krajín po osi Viedeň – Bratislava - Budapešť so vzdialenejšími dynamickými európskymi centrámi. Nie náhodou týmto regiónom prechádzajú dve hlavné osi transeurópskej dopravnej siete (TEN IV. a VII.), ktoré zvyšujú význam regiónu z hľadiska cestnej, železničnej aj vodnej dopravy. Z hľadiska hlavných uzlov vodnej dopravy sa hospodársky najdôležitejšie prístavy nachádzajú vo Vámoszabadi, v Győri-Gönyű, Komárome, Komárne, Szőnyi, Neszmélyi, Štúrove, Nagymarosi, Váci, Szödligete, Horányi, Budapešti a v Bratislave.

Obraz 2. Vnútorňa a vonkajšia teritoriálna štruktúra EZÚS RDV

V dôsledku toho je infraštruktúra v smere východ-západ výrazne rozvinutá, ale rozvoj a kapacity prepojenia v severno-južnom smere ešte nedosahujú potrebnú úroveň, čo obmedzuje aj možnosti rozvoja vzťahov na tomto území cezhraničnej spolupráce.

Vnútorne členenie plánovacieho územia determinuje predovšetkým 202 km dlhá štátna hranica, ktorá pretína územia členských žúp a samosprávnych krajov. Štátna hranica má z legislatívneho aj administratívneho hľadiska, ako aj z hľadiska spolupráce priaznivú polohu, lebo je vnútornou hranicou Schengenského priestoru. Napriek tomu, že sa situácia počas uplynulého desaťročia významne zlepšila a vďaka otvoreniu nových mostov (Dunakiliti-Dobrohošť, Komárom-Komárno, Ipolydamásd-Chlába) sa bude ďalej zlepšovať, z hľadiska fyzickej priechodnosti považujeme stav na štátnej hranici za menej priaznivý, keďže hranica sa v takmer celej dĺžke tiahne pri prírodnom vodnom toku, ktorého premostenie je nákladné a možné len v rámci spoločných investícií do infraštruktúry. V dôsledku toho je v súčasnosti dostupná cezhraničná infraštruktúra v porovnaní s úrovňou spoločenských a hospodárskych vzťahov a požiadavkami dopravy výrazne limitovaná. Priemerná priechodnosť hranice je 36,6 km/priechod, čo je v európskom meradle a v porovnaní s vnútornými hranicami Schengenského priestoru veľmi nízky ukazovateľ.

Sídelnú štruktúru regiónu najvýraznejšie ovplyvňuje blízkosť troch hlavných miest, z ktorých dve sú hlavnými mestami susedných krajín a tretie hlavným mestom ležiacim čiastočne na predmetnom území. Táto skutočnosť na jednej strane určuje spoločensko-hospodársku dynamiku regiónu, na druhej však spôsobuje odliv pracovných síl z plánovacieho územia. Na druhom stupni hierarchie sídelnej štruktúry sa nachádzajú významné mestá strednej veľkosti, ktoré sú zároveň sídlami žúp a samosprávnych krajov (Trnava, Nitra, Győr, Tatabánya, Érd). Vďaka čoraz väčšiemu funkčnému prepojeniu k nim dnes už patria aj pohraničné mestá - dvojčičky Komárno-Komárom a Ostrihom-Štúrovo, ktoré vďaka spoločnej cezhraničnej spádovej oblasti zohrávajú významnú úlohu aj z hľadiska súdržnosti regiónu. Na ďalšej úrovni hierarchie sídiel sa nachádzajú mestá strednej veľkosti s významným potenciálom územného rozvoja (Mosonmagyaróvár, Tata, Levice, Nové Zámky, Dunajská Streda atď.), ktorých rovnomerné rozloženie v sídelnej štruktúre zabezpečuje konkurencieschopnosť regiónu.

Pre rozvoj teritoriálnej, hospodárskej a spoločenskej kohézie plánovacieho územia sú dané všetky potrebné geografické, historické, politické aj spoločenské podmienky a využitie tohto potenciálu umožňuje priaznivý rozvoj regiónu v prospech všetkých jeho obyvateľov.

1.3 Východiská plánovania (Aktuálna stratégia EZÚS)

EZÚS RDV sa po registrácii v roku 2011 na svojom prvom Valnom zhromaždení v roku 2012 rozhodol vypracovať svoju stratégiu rozvoja. Zoskupenie malo v tom období len troch členov a vypracovaním rozvojovej stratégie EZÚS RDV poverilo Regionálnu rozvojovú agentúru južného regiónu a Stredoeurópsku službu pre cezhraničné iniciatívy (CESCI). Cieľom situačnej analýzy

bolo identifikovať vzťahy v rámci novovzniknutého EZÚS RDV a podmienky spoločného územného, hospodárskeho a spoločenského rozvoja.

V centre komplexnej a detailnej analýzy situácie štyroch žúp a samosprávnych krajov (zakladajúci členovia EZÚS RDV a Nitriansky samosprávny kraj) bola v súlade s kritériami územného rozvoja pre obdobie 2014-2020 kohézia. V rámci situačnej analýzy sa uskutočnil integrovaný prieskum územia EZÚS RDV zameraný na otázky územnej, hospodárskej a spoločenskej kohézie.

Na základe prieskumu v roku 2012 bola v prvom polroku 2013 vypracovaná integrovaná stratégia územného rozvoja EZÚS. Cieľom stratégie bolo dosiahnuť integrovaný cezhraničný rozvoj EZÚS RDV prostredníctvom posilnenia troch kohéznych oblastí. Oblasti intervencie boli stanovené v oblasti posilnenia vnútornej kohézie a tematizovania vonkajších vzťahov EZÚS RDV. Pri identifikácii intervenčných oblastí sa vychádzalo z predpokladu, že úlohou EZÚS RDV nie je riešiť problémy, ktoré je možné riešiť na úrovni štátu. EZÚS RDV zodpovedá výlučne za realizáciu činností cezhraničného charakteru .

KOMPLEXNÝ CIEĽ	Cezhraničný integrovaný rozvoj EZÚS RDV		
STRATEGICKÉ CIEĽE	Posilnenie územnej kohézie	Posilnenie hospodárskej kohézie	Posilnenie spoločenskej kohézie
	1. Posilnenie vnútornej kohézie		
INTERVENČNÉ OBLASTI	Rozvoj vnútorných dopravných systémov	Realizácia integrovaného rozvoja automobilového priemyslu	Rozvoj spoločenských vzťahov
	Rozvoj pohraničných aglomerácií		Rozvoj cezhraničnej mobility pracovnej sily
	<i>Integrovaný regionálny rozvoj</i>		
	<i>Rehabilitácia Podunajska</i>	<i>Integrovaný rozvoj vidieka, poľnohospodárstva a cestovného ruchu</i>	<i>Rozvoj cezhraničných služieb</i>
	2. Tematizovanie systému vonkajších vzťahov integrovaného EZÚS		
	Rozvoj transkontinentálnych dopravných systémov	Zvýšenie intenzity investícií na území EZÚS	Jednotná prezentácia EZÚS pre externé subjekty
Aktívna účasť na Dunajskej stratégii EUSDR			
Napojenie na rozvojový potenciál metropolitných pásiem			

Obraz 3. Ciele stratégie EZÚS RDV v roku 2013

V súlade s týmito zásadami a za účelom posilnenia vnútornej kohézie regiónu sa stratégia zameriava na rozvoj vnútorných dopravných systémov a aglomerácií pohraničných miest a odporúča zahájiť rehabilitáciu Dunajského regiónu. Vo širšom kontexte regionálnych vzťahov sa v stratégii uvažuje o potenciálnom rozvoji transkontinentálnych dopravných systémov, aktívnej účasti na Stratégii EÚ pre Dunajský región (EUSDR) a napojení sa na rozvojový potenciál metropolitných pásiem.

V súvislosti s posilnením hospodárskej kohézie stratégia vymedzuje tri oblasti – nadviazanie spolupráce s automobilovým priemyslom, rozvoj vidieka, poľnohospodárstva a cestovného ruchu a mediačné aktivity v záujme zvýšenia intenzity investorov.

Tretí strategický cieľ sa v oblasti vnútorných vzťahov zameriava na posilnenie spoločenskej kohézie a v oblasti vonkajších vzťahoch odporúča vytvorenie jednotného regionálneho marketingu napomáhajúceho vytvoreniu identity EZÚS RDV. V záujme posilnenia vnútornej spoločenskej kohézie stratégia odporúča vytvorenie pohraničných informačných bodov, zapojenie študentov, rozvoj cezhraničnej mobility pracovnej sily a rozvoj cezhraničného poskytovania služieb. V oblasti vonkajšej prezentácie kladie dôraz na zviditeľnenie, jednotný imidž a rozvoj regionálneho marketingu.

Po vymedzení intervenčných oblastí a súvisiacich projektov strategický dokument formuluje odporúčania pre realizáciu stratégie. Za týmto účelom identifikoval a prezentoval organizačné úlohy a informácie v oblasti partnerstiev, financovania, manažmentu a monitoringu.

Na základe odporúčaní stratégie spoločnosť Határ Menti Innovációs Kft. (Prihraničná inovačná s.r.o.) v roku 2013 vypracovala integrovaný plán rozvoja obsahujúci 11 vzájomne prepojených regionálnych rozvojových aktivít zameraných na maďarsko-slovenský Podunajský región. Balík integrovaného regionálneho rozvoja (IRR) odporúča realizovať nasledujúce projektové iniciatívy:

- 1)** Realizáciu aktivít spojených s rehabilitáciou Dunaja a jeho prítokov;
- 2)** Revitalizáciu priemyselnej a urbanizačnej osi Podunajska;
- 3)** Vytvorenie integrovaného vodohospodárskeho systému a systému na odstraňovanie následkov mimoriadnych udalostí;
- 4)** Identifikácia zdrojov znečisťovania Dunaja a zníženie znečisťovania, komplexný program;
- 5)** Program podpory produktov Podunajského regiónu;
- 6)** Poľnohospodársky inovačný klaster RDV;
- 7)** Realizácia bioenergetického programu;
- 8)** Integrovaný rozvoj turistických destinácií v Podunajskom regióne;
- 9)** Vytvorenie siete cyklotrás a vodnej turistiky v Podunajskom regióne;
- 10)** Vybudovanie pútnickej cyklotrasy SacraVelo;
- 11)** Vytvorenie partnerstva v oblasti kultúry v Podunajskom regióne.

V súvislosti so stratégiou z roku 2013 a stratégiou IRR môžeme konštatovať, že výsledky a rozvoj organizácie počas 7 rokov, ktoré uplynuli od ich vypracovania (pozri kapitolu Doterajšia činnosť EZÚS) v niektorých intervenčných oblastiach posilnili kompetencie EZÚS, avšak čas poukázal aj na to, že niektoré odporúčania síce korešpondujú s cieľmi Dohovoru o EZÚS, ale ich realizácia v rámci EZÚS nie je možná. Prehodnotenie stratégie EZÚS je teda aktuálne v dôsledku tejto skutočnosti aj z dôvodu blížiaceho sa nového rozpočtového obdobia EÚ.

1.4 Doterajšia činnosť EZÚS

Prvoradým cieľom EZÚS RDV, ktorý zahájil svoju činnosť 1. januára 2012, je integrovaný rozvoj maďarsko-slovenského úseku Dunaja, v záujme ktorého sa Zoskupenie snaží posilniť hospodársku, spoločenskú a územnú kohéziu svojich členov, podporovať cezhraničnú regionálnu spoluprácu a vytvoriť stálu inštitucionálnu infraštruktúru na celom maďarsko-slovenskom úseku Dunaja.

EZÚS RDV v súlade so svojimi záväzkami stanovenými pri jeho založení poskytuje rôzne služby v oblasti cezhraničnej spolupráce samosprávam, podnikom a organizáciám pôsobiacim na jeho území vrátane vypracovania projektov, projektového manažmentu, koordinácie projektov, vypracovania rozvojových programov, stratégií, analýz, štúdií, realizačných plánov, zberu a poskytovania údajov, organizácie podujatí, prednášok, workshopov, výstav a konferencií, ako aj marketingovej a PR činností.

V súlade so všeobecnými cieľmi EZÚS RDV od svojho vzniku aktívne participuje na mnohých úspešných slovensko-maďarských cezhraničných projektoch. V dvoch z týchto projektov bol vedúcim partnerom – už ukončeného projektu striebornej ekonomiky a v súčasnosti realizovanom projekte *People to People* zameranom na budovanie komunit. Tematika projektov reflektuje rozsiahle záväzky EZÚS, keďže sú medzi nimi aj projekty zamerané na rozvoj hospodárstva, ochranu životného prostredia, cestovný ruch, komunitný projekt *People to People* a projekty zamerané na výskum a vývoj. **V portfóliu implementovaných projektov EZÚS RDV a projektov v procese realizácie sa vyskytuje najviac projektov v oblasti cestovného ruchu.** Jednotlivé projektové aktivity obsahujú prvky podporujúce spoluprácu medzi poskytovateľmi služieb v oblasti cestovného ruchu, organizovanie festivalov, výstavbu a rekonštrukciu budov (ľudový dom, amfiteáter), zostavenie ponuky služieb v oblasti vodnej turistiky, vypracovanie koncepcie cestovného ruchu a nákup športových prostriedkov.

Okrem projektov cestovného ruchu sa EZÚS RDV aktívne zúčastňuje aj projektov zameraných na rozvoj hospodárstva. V roku 2019 boli ukončené dva projekty s rozpočtom 334.236 Eur a 471.249 Eur. Cieľom prvého projektu bolo využitie potenciálu **strieborného hospodárstva**, druhý projekt sa zameriaval predovšetkým na možnosti využívania a popularizáciu **obehového hospodárstva**. Súčasťou spektra činností EZÚS RDV je aj **podpora miestnych pestovateľov** – napríklad v rámci projektu *Herbaland* bol prvoradým cieľom rozvoj miestneho bylinkového hospodárstva. A na záver, nie však v poslednom rade sa do projektového portfólia EZÚS RDV dostali aj **projekty People to People** a projekty zamerané na budovanie komunit (*Pece bez hraníc pre zachovanie kultúrneho dedičstva*), klimaticko-edukačné projekty, alebo organizovanie letných univerzít. Nasledujúca tabuľka obsahuje prehľad projektov realizovaných v rámci partnerstva EZÚS RDV.

Úspešné projekty Programu spolupráce Interreg V-A Slovenská republika-Maďarsko:

IDENTIFIKÁTOR PROJEKTU	KRÁTKY NÁZOV PROJEKTU	TRVANIE	CELKOVÝ ROZPOČET PROJEKTU	Z TOHO ROZPOČET EZÚS RDV
SKHU/1601/4.1/290	Obehové hospodárstvo	1.9.2017-31.10.2019	471.250,00 €	136.714,50 €
SKHU/1601/4.1/150	Herbaland	1.9.2017-31.12.2018	352.005,00 €	42.598,00 €
SKHU/1601/4.1/164	Strieborná ekonomika	1.9.2017-30.4.2019	334.236,80 €	145.513,77 €
SKHU/1701/1.1/002	SPF WETA1*	1.6.2018-30.6.2022	1.558.090,00 €	215.992,00 €
SKHU/1701/4.1/004	SPF WETA4*	1.6.2018-30.6.2022	4.674.269,41 €	646.276,00 €
SKHU/1802/3.1/022	FOODDANUBE TAPE – Koordinačný a komunikačný projekt **	1.1.2020-30.4.2022	132.641,00 €	132.641,00 €

* Predložený v 2. kole 3.3.2017 a 31.8.2017

Úspešný, ale nerealizovaný projekt:

Identifikátor projektu: SKHU/1601/4.1/092; Krátky názov projektu: AutoRegion predložený v roku 2016, k uzavretiu zmluvy nedošlo z dôvodu odstúpenia hlavného partnera.

Ako partner sa úspešne zúčastnil nasledujúceho projektu:

Názov projektu: „Sociálne začlenenie a posilnenie postavenia mládeže prostredníctvom podpory rozvoja miestnych komunít v ekologickej výrobe“; Bol predložený v roku 2017 v rámci výzvy Vyšehradského fondu. Rozpočet EZÚS RDV: 7.150 Eur.

Ako partner bez rozpočtu sa úspešne zúčastnil nasledujúceho projektu:

- Názov projektu: „Budovanie partnerstiev pre rozvoj pohraničného regiónu Váh-Dunaj-Ipeľ“; Bol predložený v roku 2016 v rámci výzvy Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja 2016/2017 pre Euroregióny so sídlom v Slovenskej republike.
- EZÚS RDV v rámci 1. výzvy v rámci projektu s identifikátorom KÖFOP-3.3.3-15-2016-00002 vypracoval a 19. mája 2017 Ministerstvu zahraničného obchodu a zahraničných vecí Maďarska predložil 37 žiadostí o poskytnutie dotácie na podporu využívania externých odborných služieb. Oficiálny názov úspešného projektu je Revitalizácia krajiny pozdĺž Dunaja v dobe klimatických zmien (REVITALAND).²

² Všeobecným cieľom projektu bola revitalizácia kultúr na území EZÚS RDV zvýšením počtu tradičných druhov ovocných stromov odolných voči klimatickým zmenám. Medzi dva špecifické ciele projektu patrilo vývoj nástrojov na zdieľanie informácií a vytvorenie podmienok pre spoluprácu a budovanie regionálnej značky. Náplňou projektu bolo zmapovanie miery ohrozenia jednotlivých druhov ovocných drevín v pohraničnej oblasti klimatickými

Aktivity súvisiace s Fondom malých projektov

Keďže EZÚS RDV je jednou z dvoch manažérskych organizácií zodpovedných za realizáciu Fondu malých projektov v rámci Programu cezhraničnej spolupráce INTERREG V-A Slovenská republika – Maďarsko, mnohé jeho aktivity súvisia s projektami podporenými z Fondu malých projektov.³ Ako administrátor programu zodpovedá za realizáciu Malých projektov (výzvy na podávanie žiadostí, hodnotenie, schvaľovanie, podpora implementácie, ukončenie projektu).

zmenami, založenie génovej banky, zostavenie príručky starostlivosti o ovocné dreviny, vypracovanie regionálneho akčného plánu a organizovanie akcií zameraných na zvyšovanie povedomia.

³ Zoznam projektov podporených z Fondu malých projektov a ich najdôležitejšie údaje tvorí Prílohu tohto dokumentu.

2. Územná stratégia

2.1 Tematické vymedzenie strategických cieľov

Pri tematickom vymedzení strategických cieľov sme vychádzali zo 14 oblastí rozvoja uvedených v Zmluve o EZÚS RDV. Oblasti sme hodnotili na základe troch kritérií na stupnici od 1 do 3 (stupeň 3 znamenal najlepšie hodnotenie):

- Členské preferencie: priemerná hodnota preferencií členov EZÚS RDV, pričom preferencie všetkých členov sa započítali v rovnakým dielom (priemer hodnôt uvádzaných členmi EZÚS RDV; interpretácia hodnôt stupnice: 1 = oblasť, ktorú členovia považujú za menej dôležitú; 2 = oblasť, ktorú členovia považujú za stredne dôležitú; 3 = oblasť, ktorú členovia považujú za veľmi dôležitú);
- Kompetencie EZÚS: potenciálne kompetencie EZÚS v jednotlivých oblastiach rozvoja; (hodnoty stanovené odborníkmi CESCI; interpretácia hodnôt stupnice: 1 = EZÚS má v danej oblasti z hľadiska efektívnej realizácie intervencií výrazne obmedzené kompetencie; 2 = EZÚS má v danej oblasti z hľadiska efektívnej realizácie intervencií čiastočné kompetencie; 3 = EZÚS má v danej oblasti z hľadiska efektívnej realizácie intervencií potrebné kompetencie);
- Relevantnosť kohézie: význam danej oblasti z hľadiska posilnenia územnej, hospodárskej a spoločenskej kohézie regiónu so zreteľom na charakteristiky prihraničnej oblasti (hodnoty stanovené odborníkmi CESCI; interpretácia hodnôt stupnice: 1 = intervencie realizované v danej oblasti majú obmedzený vplyv na kohéziu prihraničného regiónu, rozvojové činnosti majú malý vplyv na prihraničný región ako celok; 2 = intervencie realizované v danej oblasti majú stredný vplyv na kohéziu prihraničného regiónu, rozvojové činnosti majú stredný vplyv na prihraničný región ako celok; 3 = intervencie realizované v danej oblasti majú výrazný vplyv na kohéziu prihraničného regiónu, rozvojové činnosti majú výrazný vplyv na prihraničný región ako celok).

Preferencie členov poukazujú na výrazný rozdiel v názoroch na preferované oblasti rozvoja. Zo zmluvne zakotvených oblastí rozvoja sme od partnerov získali nasledovné hodnotenia: školstvo a vzdelávanie a infraštruktúra - 1,83, cestovný ruch - 2,83, programový manažment - 2,67, ochrana životného prostredia a poľnohospodárstvo - 2,33, šport a mládež - 2,17, kultúra a cirkev - 2, podpora malých a stredných podnikov - 2. Výrazne sa spomedzi kategórií vyníma cestovný ruch a programový manažment, ktoré samosprávní a župní experti považovali za dôležité. Regionálne subjekty považovali za dôležité viaceré oblasti cestovného ruchu: rozvoj infraštruktúry, vytvorenie udržateľnej ekoturistickej ponuky, využívanie IT a zdôrazňovali aj potrebu vytvorenia balíkov produktov a význam koordinácie a zosúladeného destinačného manažmentu.

ZMLUVNE ZAKOTVENÉ OBLASTI ROZVOJA	PREFERENCIA ČLENOV	KOMPETENCIA EZÚS	RELEVANTNOSŤ KOHÉZIE	CELKOM
Cestovný ruch	2,83	3,00	3,00	8,83
Programový manažment spoločných programových oblastí	2,67	3,00	3,00	8,67
Kultúra a cirkev	2,00	3,00	3,00	8,00
Šport a mládež	2,17	2,00	3,00	7,17
Vzdelávanie	1,83	2,00	3,00	6,83
Ochrana životného prostredia a poľnohospodárstvo	2,33	2,00	2,00	6,33
Infraštruktúra	1,83	1,00	3,00	5,83
Rozvoj Dunaja a jeho prítokov	1,50	1,00	3,00	5,50
Informačné technológie	1,33	2,00	2,00	5,33
Podpora malých a stredných podnikov	2,00	1,00	2,00	5,00
Zdravotníctvo	1,67	1,00	2,00	4,67
Logistika	1,33	1,00	2,00	4,33
Energetika	1,17	1,00	1,00	3,17
Automobilový priemysel	1,00	1,00	1,00	3,00

V súvislosti s programovým manažmentom sa vytvoril konsenzus, že Fond malých projektov je dôležitý, najmä pre jeho charakter People to People, ktorý posilňuje kohéziu spoločnosti. Považujú za dôležité, že Fond spravuje EZÚS a konštatujú, že úloha programového manažmentu sa síce plní, ale uprednostnili by, aby sa v budúcnosti medzi priority zaradilo aj efektívne generovanie spoločných projektov. Na najvyššej priečke zoznamu preferencií členov sa umiestnila oblasť kultúry a cirkvi, v ktorej sa členovia chcú sústreďovať na dôležité otázky kultúry, ale problematike cirkvi sa chcú venovať len v kontexte kultúrneho dedičstva a cestovného ruchu zameraného na kultúru. Z tohto dôvodu sa analýza tejto zmluvne zakotvenej oblasti zameriava len na kultúru. Podľa názoru členov je potrebné podobným spôsobom rozdeliť aj oblasť ochrany životného prostredia a poľnohospodárstva. Partneri považujú za oblasť svojej kompetencie len miestnu poľnohospodársku výrobu a ekologické riešenia v poľnohospodárstve. V súvislosti s podporou malých a stredných podnikov sa členovia zhodli na tom, že priama podpora MSP nie je úlohou EZÚS, ale EZÚS by mal podporovať budovanie partnerstiev. V rámci priemerne preferovanej oblasti školstva a vzdelávania považovali za dôležité výmenné programy a vzájomné zblížovanie prostredníctvom výchovno-vzdelávacích podujatí zvyšujúcich senzitivitu voči tejto problematike. Príčinou priemerného hodnotenia oblasti infraštruktúry bolo to, že sa populárna oblasť turistiky presunula do oblasti cestovného ruchu, a všetky preferencie sa preto odzrkadlili v oblasti cestovného ruchu. V tabuľke sa za infraštruktúru považuje hospodárska infraštruktúra, ale členovia majú záujem o rozvoj turistickej infraštruktúry (cyklotrasy, vodná turistika) a nie dopravnej a hospodárskej infraštruktúry (hraničné priechody, priemyselné parky).

Medzi oblasti s podpriemernými preferenciami patrí automobilový priemysel (1), energetika (1,17), logistika (1,33), informačné technológie (1,33), rozvoj Dunaja a jeho prítokov (1,5) a zdravotníctvo (1,67). Mimoriadne nízke preferencie získali automobilový priemysel, energetika, informačné technológie a logistika. Je dôležité zdôrazniť, že tieto oblasti neboli ani pôvodne vymedzené náhodou: členovia považujú väčšinu týchto oblastí za dôležité oblasti, ktoré si zaslúžia podporu, ale viacerí sú toho názoru, že podpora a administrácia niektorých oblastí presahuje rámec EZÚS. Ide napríklad vodohospodárstvo, ktoré síce považujú za pomerne dôležité, nepovažujú ho však za oblasť spadajúcu do kompetencie EZÚS a preto túto oblasť zaradili medzi menej preferované. V súvislosti s informačnými technológiami je dôležité poznamenať, že túto oblasť ako takú považovali za menej dôležitú, ale v kontexte iných intervencií považujú za potrebné, aby IT-riešenia boli súčasťou plánovania a budúcich projektov najmä v oblasti vzájomného zblížovania obyvateľstva a spolupráce v oblasti cestovného ruchu a kultúry.

Čo sa týka kompetencií, EZÚS považujú za plne kompetentný len v 3 oblastiach, za väčšinou kompetentný (vrátane schopnosti intervenovať a manažovať) v 4 oblastiach a za málo kompetentný v zvyšných 7 oblastiach.

Kým EZÚS dokáže efektívne a účinne podporovať rozvoj najmä v oblasti cestovného ruchu, programového manažmentu a kultúry, v záležitostiach týkajúcich sa súkromnej sféry, subjektov trhového hospodárstva alebo štátnych a úradných záležitostí je pozícia EZÚS slabšia, alebo nemá zákonne stanovené kompetencie, a preto má len mierny vplyv na podporu malých a stredných podnikov, logistiku a automobilový priemysel (služby v oblasti súkromného záujmu a trhových subjektov), rozvoj Dunaja a jeho prítokov (oblasť v kompetencii vodohospodárskeho podniku a otázky upravené bilaterálnymi dohodami), infraštruktúru (vyžaduje veľké finančné a materiálne investície), zdravotníctvo (štátna alebo súkromná sféra) a energetiku (investične náročná oblasť, ktorá často vyžaduje súkromné investície; legislatívne prekážky cezhraničného predaja energie). Členovia k preferovaným oblastiam často priradujú aj vyššie kompetencie, ako napr. cestovný ruch, programový manažment a kultúra. V týchto oblastiach EZÚS dokáže v plnej miere a kompetentne realizovať rozvojové aktivity pri maximálnom zohľadnení preferencií členov. Rozvoj Dunaja a jeho prítokov, infraštruktúra, zdravotníctvo a informačné technológie však patria medzi oblasti, v ktorých sa prejavili viaceré rozdiely medzi preferenciami členov a kompetenciami EZÚS. Tieto oblasti považovali členovia za pomerne dôležité, ale vzhľadom na reálne úlohy, kompetencie a možnosti v nich môže byť EZÚS pri iniciovaní a realizácii potrebných intervencií menej úspešný.

V kategórii relevantnosti kohézie má mimoriadny význam oblasť cestovného ruchu, programového manažmentu, kultúry, ochrany životného prostredia a poľnohospodárstva, podpora malých a stredných podnikov, rozvoj Dunaja a jeho prítokov a infraštruktúry. Relevantnosť kohézie bola najnižšia v oblasti automobilového priemyslu a energetiky a najvyššia v oblasti infraštruktúry, školstva a vzdelávania, kultúry a cirkvi a rozvoja Dunaja a jeho prítokov.

Tieto oblasti sú z dôvodu možností, potenciálu a požiadaviek územia nedostatočne reprezentované, ale ochrana životného prostredia a poľnohospodárstvo sú pre svoj špecifický význam na danom území a schopnosť posilňovať kohéziu viac podporovanými oblasťami spolupráce.

Z hodnotenia jednotlivých aspektov jednoznačne vyplývajú oblasti, v ktorých môže byť činnosť EZÚS účinná, ako aj oblasti, v ktorých členovia neodporúčajú iniciovať rozvojové aktivity. Pri hodnotení troch aspektov dosiahlo nadpriemerné hodnotenie (priemer bol 5,9) päť oblastí: cestovný ruch (8,83), programový manažment spoločných projektov (8,67), kultúra a cirkev (8,00), šport a mládež (7,17), vzdelávanie (6,83) a ochrana životného prostredia a poľnohospodárstvo (6,33). Medzi oblasti s najnižším počtom bodov (menej ako 5) patrí zdravotníctvo (4,67), logistika (4,33), energetika (3,17) a automobilový priemysel (3,00).

Oblasti rozvoja s nízkym aj vysokým počtom bodov získaných v jednotlivých kategóriách vykazujú pomerne vysokú mieru zhody a malým rozptyl. Okrem zhody názorov žúp a samosprávnych krajov na väčšinu otázok to zároveň poukazuje aj na to, že oblasti, ktoré dosiahli vysoký počet bodov, dosiahli pozitívny výsledok aj v zmysle externých aj interných kritérií. Ich hodnoty poukazujú na to, že rozvoj danej oblasti je v súlade s požiadavkami členov, manažérskymi kapacitami EZÚS a posilňovaním spolupatričnosti slovensko-maďarskej prihraničnej oblasti. A na druhej strane oblasti s nízkym počtom bodov členovia EZÚS nepodporujú, a ani samotný EZÚS nedokáže vykonávať efektívnu činnosť v dôsledku legislatívnych a administratívnych prekážok, chýbajúcich kompetencií a aj kohéziu dokážu posilňovať len v obmedzenej miere.

2.2 Navrhované intervencie

Aktualizovaná územná stratégia EZÚS RDV obsahuje špecificky vymedzené ciele pre nasledujúce programové obdobie. Ich užšiu špecifikáciu odôvodňujú skúsenosti, ktoré EZÚS získal od svojho založenia, pripravované rámce plánovania a pokles zdrojov financovania. Súhrn týchto aspektov obsahuje predchádzajúca kapitola Tematické vymedzenie strategických cieľov.

Na základe výsledkov hodnotenia boli vymedzené tri tematické oblasti cezhraničnej intervencie - rozvoj ekoturistickej destinácie, rozvoj spoločenských vzťahov a využívanie potenciálu prostredia, ktoré zastrešuje rozvoj inštitucionálneho rámca. Tieto tri oblasti intervencie zahŕňajú niekoľko pôvodne samostatných oblastí rozvoja (napr. oblasť športu a mládeže je súčasťou rozvoja spoločenských vzťahov).

ROZVOJ EKOTURISTICKEJ DESTINÁCIE	ROZVOJ SPOLOČENSKÝCH VZŤAHOV	VYUŽÍVANIE POTENCIÁLU PROSTREDIA
Využívanie spoločného kultúrneho dedičstva v cestovnom ruchu	Spoločné vlastníctvo kultúrneho dedičstva	Dunaj a jeho prítoky ako súčasť spoločného dedičstva
Vytvorenie regionálneho destinačného manažmentu	Podpora dvojjazyčnosti	Vytvorenie rámca pre udržateľný environmentálny manažment
Vytvorenie cezhraničnej siete vodnej turistiky	Podpora spolupráce v oblasti aktívneho starnutia	Rozvoj distribučnej siete miestnych produktov
Vybudovanie cezhraničnej siete pre rekreačnú cyklistiku	Oživenie vzťahov v oblasti športu a výmenných pobytov pre študentov	

ROZVOJ INŠTITUCIONÁLNEHO RÁMCA	
Komunikácia	Koordinácia
Vnútorňa komunikácia	Koordinácia na úrovni členov
Vonkajšia komunikácia	Spoločenská a hospodárska koordinácia
	Budovanie medzinárodných partnerstiev

V nasledujúcej časti predstavíme jednotlivé oblasti intervencie vrátane ich relevantnosti pre EZÚS RDV, ich ciele a úlohu EZÚS v záujme ich dosiahnutia. Pri každej oblasti intervencie uvádzame navrhované opatrenia.

Systém intervencií vychádzajúci z kapacít a kompetencií EZÚS RDV a preferencií jeho členov umožní, aby EZÚS v nasledujúcich rokoch implementoval stratégiu zameranú na posilnenie územnej, hospodárskej a spoločenskej kohézie prihraničnej oblasti.

2.2.1 Rozvoj ekoturistickej destinácie

V uplynulom desaťročí došlo na území EZÚS RDV k obrovskému rozmachu cestovného ruchu. Počet návštevníkov regiónu výrazne vzrástol a prekonal celoštátny priemer. Územie EZÚS RDV sa stalo atraktívnym cieľom pre turistov a obľúbeným rekreačným miestom pre obyvateľov miest. Prihraničná oblasť má výhodnú polohu, ktorá môže prilákať návštevníkov hlavných miest dvoch susedných krajín, a keďže je v dostupnej vzdialenosti od miest ležiacich na území EZÚS RDV, môže byť vhodnou destináciou pre vytvorenie rekreačnej zóny v prírodnom prostredí. Pri posilňovaní kohézie zohráva významnú úlohu v súčasnosti ešte neúplná sieť turistických a cyklistických trás zameraných na kultúrne pamiatky a ekoturistiku. Je dôležité, že návrhy v oblasti intervencií zameraných na rozvoj ekoturistickej destinácie úzko súvisia s intervenčnou oblasťou využívania potenciálu prostredia, a to najmä v súvislosti s výchovou a vzdelávaním v oblasti ochrany životného prostredia, ktoré je súčasťou odporúčania pre udržateľný environmentálny manažment.

Pri intervenciách sa zohľadňujú územné a destinačné aspekty. Podpora by sa mala zameriavať na oblasti cestovného ruchu a rekreačné oblasti, ktoré sa z hľadiska EZÚS RDV považujú za spoločné destinácie, a ktoré posilňujú kohéziu v oblasti pamätihodností, infraštruktúry cestovného ruchu, produktov a služieb zainteresovaných subjektov. Cieľom intervencií je zosúladený rozvoj ekoturistiky a prímestskej rekreácie v pohraničnej oblasti na báze synergie. Obsah intervencie na druhej strane ovplyvňujú aj aspekty manažmentu, pričom cieľom je vytvorenie spoločnej destinácie, ktorej predpokladom je budovanie sietí a koordinácia. EZÚS je v krátkodobom horizonte pripravený zahájiť zosúladovanie požiadaviek a návrhov na rozvojové aktivity, vytvárať zodpovedajúce projekty, organizovať vzťahy medzi členmi EZÚS a subjektami cestovného ruchu a budovanie partnerstiev. Ak bude EZÚS dostatočne silný, bude môcť na tieto činnosti vyhradiť kapacity, projekty cestovného ruchu a partnerstvá, ktoré manažuje, budú v očiach členov zoskupenia a regionálnych aktérov úspešné, a mohol by na základe poverenia zainteresovaných subjektov dlhodobo zabezpečovať aj úlohu regionálneho destinačného manažmentu. V prihraničnom území je dôležité klásť veľký dôraz na udržateľné ekologické riešenia cestovného ruchu. V rámci rozvoja ekoturistiky treba venovať osobitnú pozornosť rozvoju cykloturistiky a vodného turizmu, ale do tejto kategórie patrí aj udržateľný rozvoj kultúrneho dedičstva. EZÚS by mal venovať pozornosť aj potenciálnemu rekreačnému využívaniu prímestských prírodných oblastí. A v neposlednom rade by mal zabezpečovať lepšiu koordináciu rozvoja a subjektov cestovného ruchu a teritoriálny manažment.

Je dôležité osobitne zdôrazniť strategické prvky, ktoré boli súčasťou pôvodnej stratégie územného rozvoja EZÚS RDV z roku 2013, a ktoré môžu byť smerodajné aj v budúcnosti:

- Jednotný rozvoj podunajskej turistickej destinácie (organizačný rozvoj, rozvoj produktov, zriadenie regionálneho portálu cestovného ruchu, vytvorenie regionálneho informačného systému cestovného ruchu, spoločná prezentácia);
- Vytvorenie podunajského systému cyklotrás a vodného turizmu;
- Vybudovanie pútnickej cyklotrasy SacraVelo.

Návrhy k jednotlivým intervenciám

● **Vybudovanie cezhraničnej siete pre rekreačnú cyklistiku**

V prihraničnej oblasti môže cykloturistika v budúcnosti zohrávať významnú úlohu. EZÚS preto môže iniciovať prepojenie existujúcich úsekov a rozšírenie cezhraničnej siete cyklotrás. Na území EZÚS RDV je možné vybudovať alebo rozšíriť viaceré siete a okruhy, ako napríklad SacraVelo a EuroVelo, cyklotrasy pozdĺž Malého Dunaja, Mošonského Dunaja, Dunaja a Ipľa. EZÚS môže plniť vedúcu alebo aspoň organizačnú úlohu pri prepojení turistických destinácií oboch krajín prostredníctvom cyklotrás, ktoré prispievajú aj k rozvoju cestnej infraštruktúry medzi makroregiónmi Karpát, Álp, Balatonu, Bratislavy a Budapešti. Je dôležité zdôrazniť, že budovanie a vyznačovanie cyklotrás nestačí – rovnako dôležité je vytvorenie súvisiacej infraštruktúry a služieb. V rámci integrovaných intervencií je okrem budovania trás potrebné zabezpečiť aj informačný systém, informačné body, cyklistické centrá, servisy, požičovne, dopravné prostriedky, všestranne vybavené odpočívadlá, ubytovacie a stravovacie zariadenia. Rozvojové aktivity EZÚS sú zosúladené s iniciatívami, plánovanými a realizovanými aktivitami (nové trasy, sieť požičovní a pod.) ďalších organizácií (ako napr. EZÚS Pons Danubii, EZÚS Ister-Granum a EZÚS Arabona). Jednou z hlavných úloh EZÚS môže byť nadviazanie dlhodobého dialógu medzi rôznymi aktérmi zameranými na rozvoj sietí. Vytváranie sietí medzi partnermi môže byť spojovacím prvkom aktérov regiónu. EZÚS môže vytvárať a manažovať aj vlastné projekty zamerané na integráciu jednotlivých aktérov a úsekov ciest do sietí. Je však potrebné zdôrazniť, že hlavným cieľom musí byť budovanie partnerstiev a spoločné vyznačovanie a propagácia budúcich trás, keďže kvôli vlastníckym právam by jednotlivé organizácie EZÚS mohli mať problémy s realizáciou investícií.

● **Využívanie spoločného kultúrneho dedičstva v cestovnom ruchu**

Prihraničná oblasť je bohatá na materiálne a duchovné kultúrne dedičstvo (napr. pamiatky Esterházyovcov, Pálffyovcov, gastronómia), ktoré zatiaľ nie je v cestovnom ruchu veľmi využívané. Objavujú sa určité ojedinelé iniciatívy, ale plný potenciál tohto bohatstva na území EZÚS RDV zatiaľ nebol dostatočne preskúmaný. EZÚS môže preto zohrávať významnú úlohu pri zmapovaní kultúrnych pamiatok a propagácii potenciálu spoločného dedičstva. Je dôležité, aby sa v tejto oblasti uplatňovali techniky a metódy valorizácie, aby poskytovatelia služieb a ostatní relevantní aktéri spolupracovali, a aby sa vytvorila spoločná ponuka produktov a služieb. EZÚS by mal iniciovať projekty, ktorých cieľom nie je len obnova materiálneho kultúrneho dedičstva regiónu, ale aj vytvorenie ponuky a rozvoj produktov v oblasti ekoturistiky a kultúry.⁴

⁴ V záujme využívania spoločného kultúrneho dedičstva v cestovnom ruchu je dôležité nadviazať cezhraničnú spoluprácu s rôznymi miestnymi a regionálnymi organizáciami cestovného ruchu a cestovnými kancelármi, ktoré zabezpečujú aj manažérske úlohy, ako sú slovenské organizácie destinačného manažmentu - Oblastné organizácie cestovného ruchu (OOCR) a Krajské organizácie cestovného ruchu (KOCR) a maďarské organizácie Manažmentu turistických destinácií (TDM). Vývoj produktov musí byť zosúladený s regionálnymi a národnými stratégiami a ich realizácia musí byť harmonizovaná na regionálnej úrovni.

● **Vytvorenie cezhraničnej siete vodnej turistiky**

Podobne ako v prípade cyklistickej infraštruktúry by EZÚS mal v spolupráci s miestnymi subjektami podporovať zapojenie existujúcej infraštruktúry do integrovanej cezhraničnej siete. K tomu je potrebné nadviazať konštruktívnu partnerskú spoluprácu medzi príslušnými vlastníkmi, vodohospodárskymi podnikmi, poskytovateľmi služieb v oblasti cestovného ruchu a samosprávami miest a krajov a žúp pozdĺž cieľových vodných tokov. EZÚS môže využiť svoje kapacity a iniciatívy v regiónoch Malého Dunaja, Mošonského Dunaja, Ipľa a Dunajského oblúka vrátane destinácií vznikajúcich v rámci projektu Danube Islands (podrobnejšie informácie o spolupráci na báze destinácií obsahuje časť Vyhodnotenie situácie v oblasti cestovného ruchu). V tejto oblasti by EZÚS mal iniciovať projekty zamerané na vytváranie sietí bez vzniku ďalších paralelných štruktúr. K tomu je potrebná integrácia jestvujúcich partnerstiev a rozšírenie ich spolupráce o cezhraničný aspekt.

● **Urýchlenie rozvoja rekreačného turizmu v rámci regiónu**

EZÚS musí využiť potenciál prihraničnej oblasti a vytvoriť pre miestnych obyvateľov možnosti rekreácie v prírode. Medzi mladými ľuďmi a rodinami v regióne narastá dopyt po rekreačných zariadeniach vo voľnej prírode. Prihraničné oblasti sú častým cieľom jednodňových výletov a predĺžených víkendov. Úlohou EZÚS je zabezpečiť, aby obyvatelia miest a obcí v prihraničnej oblasti zblížili a aby sa chránené prírodné oblasti stali priestorom posilňujúcim spoločenskú kohéziu. Hlavnou úlohou EZÚS môže byť zosúladenie príslušných rozvojových iniciatív a spoločný rozvoj prihraničných rekreačných oblastí pri využívaní potenciálu krajiny a komunity. V záujme realizácie tohto cieľa je potrebné uskutočniť prieskum požiadaviek obyvateľov veľkomiest, zavádzať osvedčené postupy, vzájomne si vymieňať poznatky a skúsenosti a spoločne spoznávať a využívať tento špecifický typ cestovného ruchu.

● **Vytvorenie regionálneho destinačného manažmentu**

Na území EZÚS RDV v uplynulých rokoch zosilnela potreba rozvoja destinačného manažmentu na miestnej a regionálnej úrovni. Doterajšie plány sa však zameriavali najmä na domáce destinácie, a realizovalo sa viacero paralelných, často skôr sporadických rozvojových iniciatív. EZÚS si musí uvedomiť, že nie je jediným subjektom spolupráce v oblasti cestovného ruchu v regióne. Regionálny systém sa nemusí budovať vo vzduchoprázdnom priestore, pretože v oblasti destinačného manažmentu už pôsobia rôzne subjekty s teritoriálnymi kompetenciami. Prvým krokom preto nemusí byť vytvorenie plnohodnotnej manažérskej organizácie. Prvoradou úlohou EZÚS v blízkej budúcnosti bude spoznať turistické zaujímavosti, poskytovateľov služieb a ostatné relevantné subjekty na oboch stranách hraníc a pri ďalších činnostiach vychádzať z výsledkov realizovaných projektov (napr. Podunajská karta) a iniciatív (napr. mobilné aplikácie). Prioritou nebude vytvorenie novej organizácie destinačného manažmentu, ale rozvoj kontaktov medzi jestvujúcimi organizáciami. V rámci toho sa môžu organizovať študijné cesty, fóra a osobné stretnutia, ktoré vytvoria základ pre neskoršiu užšiu

integráciu, hoci aj formou spoločnej manažérskej kancelárie. Destinácia na úrovni EZÚS RDV bude spoločná v takej miere, v akej sa podarí prepojiť poskytovateľov služieb a ostatné relevantné subjekty v regióne, ktoré budú svoje služby navzájom propagovať a vytvárať spoločné produkty a balíky. Spoločné zmýšľanie, vytvorenie spoločnej platformy a zosúladenie marketingových aktivít môže položiť základy budúceho spoločného vývoja produktov. Dlhodobo sa však nevyklučuje ani ďalší rozvoj manažérskych funkcií v rámci zriadenia samostatnej kancelárie. Okrem zabezpečovania vyššie uvedených koordinačných a harmonizačných funkcií sa postupne môže uvažovať aj o spoločnej značke a imidži, účasti na veľtrhoch cestovného ruchu, vydávaní spoločných publikácií, vytvorení spoločného turisticko-informačného, rezervačného a bonusového systému a ďalších aktivitách. Pre vytvorenie destinačného manažmentu EZÚS bude potrebné jasne vymedziť kompetencie a kapacity a zriadiť kanceláriu EZÚS RDV, ktorá bude smerovať k formalizácii spolupráce. Dôležité je vymedzenie úloh a kompetencií a manažment ľudských a finančných zdrojov, a to najmä z dôvodu zamedzenia konfliktu záujmov medzi s OCR a členskými župami a samosprávnymi krajinami zainteresovanými na rozvoji destinačného manažmentu. Je dôležité zakotviť, že prvoradou úlohou EZÚS je oboznámiť sa s plánmi destinačného manažmentu na rôznych úrovniach, manažment regionálnych projektov cestovného ruchu a vytvorenie spoločnej regionálnej platformy. Následne môže EZÚS pristúpiť k postupnému rozvoju časti úloh špecificky zameraných na destinačný manažment v súlade s regionálnymi požiadavkami.

2.2.2 Posilnenie spoločenských vzťahov

Cieľom a nevyhnutnou podmienkou prihraničnej spolupráce je posilnenie spoločenských vzťahov. Na jednej strane je nepriamym cieľom všetkých rozvojových aktivít posilnenie spoločenskej kohézie, na druhej strane je zrejmé, že bez intenzívnych spoločenských kontaktov je cezhraničná spolupráca odsúdená na neúspech. Platí to aj pre územie EZÚS RDV, kde má zintenzívnenie aktuálnych spoločenských kontaktov stále obrovský potenciál.

Posilnenie spoločenských vzťahov možno dosiahnuť paralelnými investíciami a spolupracou v rôznych oblastiach. Je napríklad dôležité, aby ľudia na oboch stranách hranice mali informácie o kultúrnom bohatstve susednej krajiny vrátane jej materiálneho a duchovného dedičstva. Dôležitejší ako výmena informácií je však budovanie komunity, čiže rozvíjanie medziludských vzťahov, čo si vyžaduje čo najviac kontaktov medzi obyvateľmi pohraničia rôzneho veku a záujmov. Je potrebné, aby čo najviac obyvateľov regiónu ovládalo jazyk druhej strany, čo je dôležitým predpokladom nadväzovania osobných vzťahov, spolupráce a spoločného rozvoja. Stratégia EZÚS RDV však musí reagovať aj na spoločenské výzvy v regiónoch na oboch stranách hranice. Najdôležitejšou z nich je problematika starnutia populácie, v ktorej už EZÚS má skúsenosti s realizáciou projektu.

Pred predstavením návrhov týkajúcich sa budovania spoločenských vzťahov musíme poznamenať, že viaceré prvky pôvodnej stratégie EZÚS sú naďalej aktuálne a platné:

- EZÚS RDV musí zosúladiť svoje aktivity s činnosťou troch menších EZÚS (EZÚS Arrabona, EZÚS Pons Danubii a EZÚS Ister-Granum) pôsobiacich na jeho území, ktorých členmi sú mestá a obce;
- nie vždy je potrebné konkrétne a proaktívne konanie, v niektorých prípadoch stačí strategické partnerstvo, slovná podpora alebo zabezpečenie participácie;
- naďalej odporúčame realizovať interetnický projekt *Poznaj svojho suseda* za účasti študentov;
- kultúrne podujatia EZÚS môžu prispieť k vzájomnému zblížovaniu.

Návrhy k jednotlivým intervenciám

● Spoločné vlastníctvo kultúrneho dedičstva

Cezhraničné spoločenské vzťahy môžu posilniť iniciatívy zamerané na propagačné a informačné aktivity v oblasti využívania spoločného kultúrneho, historického a prírodného potenciálu. EZÚS RDV sa v priebehu uplynulých rokov podieľal na realizácii viacerých projektov zameraných na spoločné tradície. Pokračovanie aktivít podobného charakteru a ich organizovanie v rámci stratégie môže aj byť v budúcnosti jednou z významných činností EZÚS. Preto by bolo potrebné pod vedením EZÚS a pri zapojení občianskych združení a vzdelávacích inštitúcií zosumarizovať hodnoty materiálneho a duchovného dedičstva na území členských žúp a samosprávnych krajov, ktoré sú dôležité z hľadiska budovania spoločenských vzťahov v pohraničí. V rámci tejto činnosti bude potrebné zohľadniť doterajšie výsledky podobných iniciatív, ktoré sa ojedinele realizovali na území jednotlivých žúp a samosprávnych krajov. Súpis týchto hodnôt umožní zahájiť aktivity zamerané na ich zachovanie a ochranu prostredníctvom uplatňovania tradičných a inovatívnych riešení, na ktorých sa EZÚS môže podieľať ako projektový partner alebo koordinátor fondu na podporu podobných iniciatív (napr. Fond malých projektov Programu cezhraničnej spolupráce Interreg V-A Slovenská republika - Maďarsko).

● Oživenie vzťahov v oblasti športu a výmenných pobytov pre študentov

Efektívnym spôsobom budovania spoločenských vzťahov môže byť podpora neformálnych stretnutí. Môže to byť organizovanie športových podujatí a v rámci nich súťaží, ale preferuje sa najmä organizovanie spoločných športových táborov, kde je oveľa viac príležitostí na nadviazovanie priateľských vzťahov. Netreba sa však obmedzovať len na športové aktivity, súbežne s nimi si aj vzdelávacie inštitúcie a mládežnícke organizácie na oboch stranách hraníc môžu nájsť spoločné oblasti, v ktorých majú záujem udržiavať vzájomné vzťahy, ktoré sa môžu stať základom vzťahov medzi inštitúciami. Pevné základy dlhodobej spolupráce škôl považujeme za dôležité, lebo časom sa ich spolupráca môže naplniť novým obsahom aj nad rámec výmenných pobytov. Prvoradou úlohou EZÚS v tejto oblasti je podpora budovania partnerstiev a identifikácia zdrojov financovania,

podpora prípravy spoločných projektov a koordinácia fondu na podporu podobných iniciatív.

● **Podpora dvojjazyčnosti**

Z hľadiska posilňovania vzťahov je nevyhnutné ovládanie jazyka druhej strany. Je to dôležité nielen z hľadiska spolupráce, ale uľahčuje to aj spoznávanie kultúry druhej strany. V južnej časti slovenského pohraničia žije veľký počet príslušníkov maďarskej menšiny a dvojjazyčnosť tejto oblasti je zaručená, ale v ostatných častiach regiónu EZÚS nie je ovládanie a používanie jazyka cezhraničného partnera veľmi rozšírené. Dvojjazyčnosť sa dá posilňovať mnohými rôznymi spôsobmi. Do učebných osnov základných škôl by sa v župách a samosprávnych krajoch regiónu mohla zaradiť výučba jazyka druhej krajiny formou voliteľného predmetu. Na území žúp a samosprávnych krajov by sa mohli organizovať jazykové kurzy pre malé skupiny účastníkov alebo online kurzy, napríklad aj zamerané na odbornú terminológiu v oblasti cestovného ruchu alebo technológií. V oblasti cestovného ruchu a hotelových služieb by bolo potrebné pripraviť minimálne dvojjazyčné informačné materiály a tabule. Posilnenie dvojjazyčnosti by EZÚS mohlo podporovať formou koordinačnej činnosti, realizáciou projektov podobného zamerania a spravovaním finančného fondu.

● **Podpora spolupráce v oblasti aktívneho starnutia**

Starnutie populácie v prihraničnej oblasti všetkých členských žúp a samosprávnych krajov predstavuje čoraz väčšiu výzvu. EZÚS RDV k problematike starnutia populácie v uplynulých rokoch nepristupoval z hľadiska jej hrozieb, ale zameriaval sa skôr na príležitosti v tejto oblasti a realizoval cezhraničný projekt s názvom *Strieborná ekonomika* na podporu zdravého a aktívneho starnutia obyvateľstva. Pokračovanie projektu sa odporúča aj v budúcnosti, napríklad formou ďalšieho rozvoja doterajších partnerstiev. Problematika striebornej ekonomiky sa nemusí obmedzovať len na otázku zamestnávania starších ľudí. V aglomeráciách hlavných miest oboch štátov bude čoraz viac solventných starších ľudí, ktorým územie môže EZÚS RDV ponúknuť možnosti rekreácie. Cezhraničné turistické destinácie, ktoré je možné vytvoriť na území EZÚS, by sa na tento dopyt mali včas pripraviť a reagovať.

2.2.3 Využívanie potenciálu prostredia

V stratégii EZÚS RDV z roku 2013 sa problematika Dunaja a rehabilitácie jeho okolia považuje za prioritnú intervenciu. Nasledujúce konštatovanie z pôvodnej stratégie rozvoja zostáva naďalej v platnosti: *„...skutočne spoločným potenciálom EZÚS je Dunaj (vrátane jeho prítokov), ktorý je súčasne vodnou cestou, ekologickým celkom, príležitosťou pre rozvoj cestovného ruchu a potenciálnym zdrojom zavlažovacej aj pitnej vody.“* Vzhľadom na význam tejto problematiky bol pre EZÚS RDV v roku 2013 vypracovaný samostatný plán integrovaného rozvoja Podunajskej oblasti na maďarskej aj slovenskej strane. Uplynulých šesť rokov však poukázalo aj na to, že nástroje EZÚS a inštitucionálny systém ochrany vôd a životného prostredia oboch štátov

neumožňujú, aby EZÚS dosiahol významné výsledky vo všetkých 11 oblastiach navrhovaných v pôvodnej integrovanej stratégii rozvoja. Členovia EZÚS sú však naďalej presvedčení, že jednou z najdôležitejších oblastí rozvoja počas nasledujúcich desaťročí bude uvedomelé sústreďovanie pozornosti na potenciál a výzvy životného prostredia a úspešná príprava na jeho predpokladané zmeny.

V prehodnotenej stratégii preto navrhujú, aby sa namiesto súčasného technokratického prístupu plného prekážok dôraz presunul na ekologicky uvedomelú prípravu orientovanú na budúcnosť, ktorej ústredným prvkom bude udržateľné využívanie potenciálu životného prostredia a ekologicky uvedomelý rozvoj pohraničia. Je dôležité zdôrazniť, že tematická intervenčná oblasť Využívanie potenciálu prostredia úzko súvisí s návrhmi v rámci intervencie Rozvoj ekoturistickej destinácie.

EZÚS by mal k vodnému systému Dunaja a jeho prítokov pristupovať ako k spoločnému prírodnému bohatstvu a v súlade s tým realizovať jednotlivé navzájom súvisiace iniciatívy. Pri využívaní poľnohospodárskeho potenciálu regiónu môže EZÚS dosiahnuť výsledky v oblasti rozvoja distribučnej siete miestnych produktov. Pri týchto iniciatívach sa odporúča venovať pozornosť napríklad aj remeselným výrobkom. Produkty udržateľnej miestnej výroby bude možné efektívne využiť aj pri dosahovaní ďalších cieľov EZÚS. Táto intervencia preto úzko súvisí s úsiliami EZÚS v oblasti cestovného ruchu, zdravého životného štýlu a kultúry. Vytvorenie rámca udržateľného environmentálneho manažmentu je jedným zo základných pilierov využívania potenciálu prostredia. Pri zosúladení aktivít jednotlivých žúp a samosprávnych krajov v tejto oblasti môže EZÚS v nasledujúcom období zohrávať vedúcu úlohu.

Návrhy k jednotlivým intervenciám

● Dunaj a jeho prítoky ako súčasť spoločného dedičstva

V oblasti životného prostredia je pre úspešnú spoluprácu potrebná najmä zmena paradigmy v prístupe k Dunaju a jeho prítokom. Vo veciach vodného hospodárstva a životného prostredia vyžadujúcich technokratický prístup a fungujúcich väčšinou v rámci bilaterálnej spolupráce disponuje EZÚS oveľa menšími kompetenciami, a jeho právomoci môžu zahŕňať v podstate len lobovanie (napr. dokáže sprostredkovať a zastupovať záležitosti a požiadavky regiónu v tejto oblasti pred kompetentnými úradmi). Môže však zohrávať významnú úlohu pri kultúrnom a turistickom zhodnocovaní a využívaní tohto prírodného bohatstva. Prírodné oblasti, vodné toky a ich okolie môžu byť priestorom pre nadväzovanie vzťahov medzi rôznymi etnickými skupinami. Z tohto dôvodu je potrebné podporovať rozvoj infraštruktúry ekoturistiky pre účely mládeže, športu a vzdelávania a vytvárať komunitné priestory a kontaktné body a podporovať organizovanie podujatí v týchto oblastiach. Spoločné prírodné bohatstvo môže byť neformálnym kontextom pre zblížovanie slovenských a maďarských študentov, ktoré im umožní spoznať širší región, v ktorom žijú.

● Rozvoj predajnej siete miestnych produktov

Zahájenie Programu podpory regionálnych produktov Podunajska bol už v roku 2013 organickou súčasťou integrovanej stratégie rozvoja a postupným zintenzívňovaním ekologického prístupu jeho aktualita ďalej vzrastá. Vytváranie cezhraničných sietí prvovýrobcov nie je v slovensko-maďarskom pohraničí novinkou. EZÚS RDV môže zužitkovať skúsenosti získané v rámci tohto procesu, môže podporovať jeho ďalší rozvoj a rozšíriť ho na celú západnú časť pohraničnej oblasti. V súvislosti s týmto procesom by bolo potrebné identifikovať existujúce a potenciálne regionálne výrobky a výrobcov v prihraničnej oblasti. V záujme toho odporúčame vytvorenie databázy miestnych výrobcov spolu s prieskumom záujmu o ich produkty na druhej strane hranice. Bude potrebné uskutočniť prieskum, ktorý odhalí legislatívne a administratívne prekážky spolupráce a vzniku systému regionálnych produktov vrátane ďalších problémov a umožní zdefinovať potrebné opatrenia na ich odstránenie. Nevyhnutnou podmienkou vstupu na trh je vytvorenie regionálnej značky a vybudovanie predajnej siete súbežne s rozvojom turistickej destinácie, v rámci ktorého by sa mohli v jednotlivých destináciách cestovného ruchu rozmiestniť stojany s miestnymi produktami.

● **Vytvorenie rámcov pre udržateľný environmentálny manažment**

Každý región sa musí v rámci svojich možností pripraviť na čoraz väčšie ekologické výzvy. EZÚS RDV združujúci župy a samosprávne kraje s podobnými prírodnými podmienkami a podobným smerovaním rozvoja by mohol koordinovať a podporovať najmä spoločné strategické koncepcie svojich členov a organizovanie programov upriamujúcich pozornosť na problematiku životného prostredia. Jedným z prvkov strategického plánovania na úrovni žúp a samosprávnych krajov môže byť zosúladenie plánov územného rozvoja a vypracovanie spoločného akčného plánu zameraného na postupné znižovanie zástavby územia (pozn. v záujme efektívneho využívania zdrojov uprednostňujeme také formy spolupráce, v dôsledku ktorých sa zníži počet nových investícií na zelenej lúke, a namiesto nich sa bude realizovať zástavba alebo prestavba hnedých zón). V rámci programov upriamujúcich pozornosť na túto problematiku môže EZÚS realizovať rôzne aktivity, ako napríklad vytvoriť a propagovať osvetovo-vzdelávacie školenia a programy, ktoré je možné realizovať na obidvoch stranách hranice podobne ako v prípade projektu Obehového hospodárstva. Osvetovo-vzdelávacie programy a programy environmentálneho vzdelávania môžu byť zároveň východiskom pre rozvoja ekoturistiky. Podobné aktivity okrem zvyšovania povedomia obyvateľstva posilňujú aj spoluprácu medzi inštitúciami (predškolské, školské zariadenia). Centrá siete vzdelávania v oblasti ochrany životného prostredia plánované v Bratislavskom SK môžu slúžiť ako vzor pre rozvoj inštitucionálneho rámca pre výchovu a vzdelávanie v oblasti environmentálneho manažmentu. Z toho vyplýva, že v prípade dostupnosti dostatočných finančných prostriedkov môže EZÚS rozvíjať aj infraštruktúru tejto propagačnej činnosti napríklad prostredníctvom vybudovania vyššie uvedenej siete vzdelávacích centier.

2.2.4 Rozvoj inštitucionálneho rámca

Základnou podmienkou implementácie stratégie je vytvorenie adekvátneho inštitucionálneho rámca a partnerstiev. EZÚS RDV sa od svojho založenia v roku 2011 postupne vypracoval na rozhodujúci subjekt západnej časti slovensko-maďarského pohraničia. Jeho náklady sa z pôvodných 18-20 miliónov Forintov v roku 2018 zvýšili na približne 109 miliónov Forintov. To si vyžadovalo obrovský rozvoj manažmentu. Počas predchádzajúcich 8 rokov sa EZÚS podarilo upevniť svoju pracovnú štruktúru, stať sa viditeľným a určujúcim odborným subjektom, a výrazne sa zvýšila aj jeho finančná stabilita. Vďaka manažmentu Fondu malých projektov Programu cezhraničnej spolupráce Interreg V-A Slovenská republika – Maďarsko (v spolupráci s EZÚS Via Carpatia) sa z tejto spolupráce stal model aj na európskej úrovni. Aj vďaka tomu dnes EZÚS pokrýva celý spoločný maďarsko-slovenský úsek Dunaja, nakoľko k trom zakladajúcim členom sa postupne pridal Bratislavský samosprávny kraj, Peštianska župa a Nitriansky samosprávny kraj. Takéto rozsiahle rozšírenie oblasti pôsobenia je však zároveň obrovskou výzvou aj z hľadiska manažmentu.

EZÚS má všetky predpoklady na to, aby sa v nasledujúcom rozpočtovom období stal v súlade s jeho pôvodnou stratégiou rozhodujúcim subjektom spolupráce v oblasti dopravy medzi zúčastnenými štátmi a rozhodujúcim subjektom spolupráce v oblasti Dunajskej kotliny. K tomu bude na úrovni spravovania potrebné urobiť ešte mnohé ďalšie kroky, ktoré si vyžaduje aj posilnenie vnútornej kohézie. V ďalšej časti uvádzame analýzu týchto aspektov organizačného rozvoja z troch hľadísk: z hľadiska legislatívneho rámca, z hľadiska spätnej väzby od členov Zoskupenia a z hľadiska potenciálneho smerovania rozvoja.

Legislatívny rámec

Rozsah pôsobnosti EZÚS určuje Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1082/2006 novelizované v roku 2013, príslušná legislatíva štátu sídla (Maďarsko) a zákony krajín jeho pôsobenia upravujúce kompetencie členov Zoskupenia. V súlade s platnou legislatívou sa v Dohovore o EZÚS uvádza, že cieľom EZÚS je „podporovať cezhraničnú spoluprácu jeho členov [...] v záujme posilnenia hospodárskej, sociálnej a teritoriálnej kohézie“. Zakladajúci členovia identifikovali 14 odvetvových oblastí, v rámci ktorých majú záujem spolupracovať počnúc infraštruktúrou cez vzdelávanie a kultúru až po zdravotníctvo. V rámci tohto ambiciózneho rámca (a vzhľadom na reformu verejnej správy, ktorá sa medzičasom uskutočnila v Maďarsku) môže EZÚS zabezpečovať predovšetkým koordinačné úlohy spojené s regionálnym rozvojom a regionálnou spoluprácou. V dôsledku chýbajúcich kompetencií a systému inštitúcií má napr. v oblasti zdravotníctva a vzdelávania len obmedzené možnosti.

Medzi oblasti spolupráce zároveň patrí programový manažment, rozvoj Dunaja a jeho prítokov a podpora malých a stredných podnikov, ktoré z hľadiska perspektívy presahujú kompetencie tradičnej územnej samosprávy, a zároveň z hľadiska veľkosti územia členov EZÚS (25 400 km²)

predstihujú 4, a z hľadiska počtu obyvateľov (takmer 3,9 milióny) dokonca 7 (!) členských štátov EÚ. Geopolitickú dôležitosť spolupráce ďalej zvyšuje skutočnosť, že sa nachádza v centre Stratégie EÚ pre dunajskú oblasť a pokrýva takmer 3 % celkovej zbernej oblasti Dunaja. Svojimi danosťami je EZÚS RDV jedným z najväčších EZÚS v Európskej únii. Toto znamená, že úloha Zoskupenia má z hľadiska územnej spolupráce oveľa väčšiu potenciálnu perspektívu ako v súčasnosti.

V zmysle Článku III. Dohovoru je úlohou Zoskupenia v rámci 14 oblastí spolupráce zabezpečiť realizáciu vytýčených cieľov prostredníctvom programov a projektov, ako aj potrebné personálne a materiálne podmienky, voľný tok údajov a informácií, zastupovanie záujmov Zoskupenia, a v prípade potrebného finančného zázemia vytvorenie a prevádzkovanie zastupiteľstva v Bruseli. Ako vidíme, ambiciózne ciele stanovené pri založení EZÚS nie sú v protiklade s významom Zoskupenia z hľadiska územia a obyvateľstva, ktoré zastupuje. Zároveň si však ich dosiahnutie vyžaduje významný rozvoj manažmentu.

Koordináciu činností v záujme dosiahnutia cieľov ukladajú Dohovor a Stanovy za úlohu predovšetkým riaditeľovi Zoskupenia stojaceho na čele organizácie. Zároveň umožňujú vytváranie odborných komisií, predovšetkým v rámci 14 oblastí spolupráce. Úlohou odborných komisií je odborné vedenie jednotlivých oblastí a podpora činnosti EZÚS vykonávanej v rámci danej oblasti.

EZÚS doposiaľ zriadil jednu odbornú komisiu (pracovnú skupinu), ktorej úlohou je koordinácia dosahovania cieľov rozvojových činností žúp a samosprávnych krajov a identifikácia možností spoločných projektov. Odborná komisia však v súčasnosti nevykonáva svoju činnosť v plnom rozsahu.

Reakcie členov

Účastníci rozhovorov pred vypracovaním stratégie hovorili o súčasnej a možnej budúcej úlohe EZÚS v rámci posilnenia intenzity cezhraničnej spolupráce a rozšírenia oblastí spolupráce. Ich postrehy a návrhy sa týkali štyroch oblastí.

- 1) Zdieľanie informácií.** Respondenti prisudzujú EZÚS úlohu určitého rozhrania, ktorého prvoradou úlohou je zabezpečenie sprostredkovania informácií medzi členmi Zoskupenia. Poslanie Zoskupenia vidia členské župy a samosprávne kraje predovšetkým v uľahčení toku informácií jednak medzi členmi, a na druhej strane medzi EZÚS a externými subjektami. V rámci tejto činnosti očakávajú metodickú pomoc a poskytovanie odborných informácií a informácií z EÚ. Podľa respondentov sú rezervy aj v oblasti toku informácií medzi EZÚS a jeho členmi.
- 2) Generovanie projektov.** Je zrejmé, že župy a samosprávne kraje majú obmedzené kapacity aj čo sa týka manažovania projektov vo vlastnej kompetencii a už vôbec nemajú energiu na to, aby generovali a manažovali cezhraničné projekty. Vypracovanie

a realizácia spoločných projektov je preto úlohou EZÚS. Pracovná skupina založená na tento účel by mohla zohrať významnú úlohu pri zabezpečovaní tejto funkcie. Samotné EZÚS by zároveň mohlo vystupovať ako iniciátor vyhľadávania bezprostredných zdrojov z Bruselu prípadne ďalších zdrojov mimo EÚ. K tomu bude potrebné rozšíriť súčasné kapacity, nakoľko koordinácia Fondu malých projektov si vyžaduje značné ľudské zdroje.

3) Koordinácia. Treťou funkciou EZÚS je koordinácia partnerov a zosúladenie rozvojových aktivít, ktorá umožní odstránenie súbežných činností a vznik synergií. Je zrejmé, že základným predpokladom toho je zdieľanie informácií. Respondenti od EZÚS neočakávajú, aby realizoval projekty či rozvojové aktivity z vlastnej iniciatívy, ale aby vytváral synergiu medzi víziami samosprávnych krajov a žúp a pomáhal im dosahovať ich ciele.

4) Organizovanie partnerstiev. Štvrtou úlohou Zoskupenia je budovanie partnerstiev s externými subjektami, rozvoj siete vzťahov EZÚS a naštartovanie takých podujatí a iniciatív, ktoré môžu posilniť vzťahy medzi inštitúciami a spoločenskými skupinami pôsobiacimi na území EZÚS. Respondenti by pre pracovnú skupinu Zoskupenia zadefinovali aj konkrétne organizačné a networkingové úlohy v záujme posilnenia v územnom zmysle interných aj externých vzťahov Zoskupenia.

Súhrnne možno konštatovať, že očakávajú členov sa túkajú predovšetkým zlepšenia a posilnenia internej koordinácie a komunikácie, rozširovania partnerstva a zabezpečenia ľudských zdrojov a odborných kapacít potrebných na koordináciu zdrojov.

Inštitucionálne kapacity pre potenciálne smerovanie rozvoja

Manažmentu sa dodnes už podarilo vytvoriť odbornú a finančnú stabilitu EZÚS RDV, a to nie v poslednom rade vďaka trom úspešným cezhraničným projektom, ktoré však v plnej miere nezapadajú do poslania a úloh EZÚS RDV. Zapojenie sa Zoskupenia do manažmentu Programu cezhraničnej spolupráce INTERREG V-A Slovenská republika – Maďarsko je významným profesionálnym výsledkom, ktorý ďalej zvyšuje význam Zoskupenia, ako aj šancu na vytvorenie európskej siete spolupráce, ale zároveň si vyžaduje značné zdroje, čo tiež obmedzuje manipulačný priestor EZÚS z hľadiska dosahovania vlastných cieľov.

Realizácia cieľov rozvoja v Programovom období 2021-27 si vyžaduje organizačno-strategické intervencie v dvoch oblastiach.

KOMUNIKÁCIA

V nasledujúcich rokoch bude potrebné výrazne zlepšiť vnútornú aj vonkajšiu komunikáciu Zoskupenia. V tejto súvislosti treba spomenúť zlepšenie toku informácií jednak medzi samotnými členmi, ako aj medzi pracovnou organizáciou a jej členmi.

Interná komunikácia

Intenzívnejšie pôsobenie Zoskupenia a počet rozvojových úloh, ktoré znamenajú nové výzvy, si nevyhnutne vyžaduje zefektívnenie vnútornej komunikácie. Keďže počet členov EZÚS je malý, výmenu informácií je možné vyriešiť pomerne jednoducho. Odporúčame využívanie nasledujúcich troch foriem:

- Výmena informácií medzi členmi EZÚS počas pravidelných stretnutí: okrem valných zhromaždení je výhodné 3-4-krát ročne zvolať politických a technických zástupcov členov EZÚS (čiže zainteresovaných v jednotlivých odvetviach a cezhraničnej spolupráci); stretnutia odporúčame uskutočniť v rámci odborných workshopov, ktoré by sa konali striedavo na území jednotlivých členov, a po ktorých by nasledovali neformálne rozhovory; témy odborných workshopov by sa mohli týkať strategických cieľov, konkrétnych projektov aj perspektívnych a medzinárodných iniciatív spolupráce;
- Osobná komunikácia medzi pracovnou organizáciou a členmi EZÚS: na stretnutiach členov by mali byť prítomní aj zástupcovia pracovnej organizácie (ktorí môžu zabezpečovať aj odbornú náplň týchto stretnutí), ale okrem toho sa odporúča, aby manažment raz ročne navštívil každého člena, počas týchto návštev môžu hovoriť o situácii, rozvojových aktivitách a plánoch EZÚS, ako aj o požiadavkách a návrhoch členov a spoločných projektoch;
- Online komunikácia medzi pracovnou organizáciou a členmi EZÚS: flexibilnou formou komunikácie zvyšujúcou dôveru členov je bulletin, v ktorom budú členovia napr. štvrtročne informovaní o činnosti pracovnej organizácie, o udalostiach v EÚ, o výzvach, ale aj o správach, ktorých zverejnenie žiadali členovia EZÚS.

Vonkajšia komunikácia

Webová stránka EZÚS bola počas uplynulých rokov vylepšená, obsahuje viac informácií a pravidelne sa aktualizuje. Doterajšie výsledky Zoskupenia a jeho regionálny význam zároveň umožňujú ofenzívnejší marketing organizácie. Predpokladá sa, že dôležitou témou vonkajšej komunikácie EZÚS v budúcnosti budú jednak skúsenosti z manažovania Fondu malých projektov, keďže v zmysle Článku 24 Nariadenia o spolupráci INTERREG budú podobné fondy v rámci programov cezhraničnej spolupráce môcť spravovať predovšetkým EZÚS. Program cezhraničnej spolupráce INTERREG V-A Slovenská republika – Maďarsko zohráva z tohto hľadiska priekopnícku úlohu, a zainteresované EZÚS budú mať množstvo príležitostí podeliť sa o svoje skúsenosti na európskom fóre.

Ďalšou potenciálnou tematickou oblasťou je Dunaj, hoci respondenti túto problematiku nepovažujú za dôležitú. Význam makroregionálnych stratégií v kontexte územnej politiky EÚ, vplyv klimatických zmien na vodné hospodárstvo najväčšej rieky EÚ a centrálna poloha EZÚS RDV v rámci Veľkej dunajskej kotliny si vyžaduje, aby sa EZÚS aktívnejšie zapájal aj do tejto problematiky. Odporúčame zapojiť sa do aktivít Dunajskej stratégie, budovanie sietí v rámci nadnárodného Dunajského programu, rozvoj projektov a posilnenie partnerských vzťahov

s iným ústrednými regiónmi Podunajskej oblasti. Tieto aktivity sa môžu prepojiť s komunikačnými aktivitami, ktoré dokážu zvýšiť verejné povedomie o EZÚS RDV, uznanie a zároveň posilniť jeho vnútornú kohéziu (napr. odborné fóra, medzinárodné konferencie, účasť na činnosti jednotlivých PAC, činnosť odbornej komisie a zdieľanie jej výsledkov a pod.).

V súvislosti s existujúcimi EZÚS sa opakovane vynára kritika, že po ich založení zanikajú všetky ich vzťahy s úradmi. Na maďarskej strane to tak nie je, nakoľko Ministerstvo zahraničného obchodu a zahraničných vecí organizuje každý štvrtrok workshopy pre EZÚS a umožňuje prezentáciu, výmenu skúseností a budovanie kontaktov Zoskupení pôsobiacich v Maďarsku aj na iných odborných fórach. Zároveň však treba konštatovať, že maďarsko-slovenské EZÚS majú so slovenskými úradmi oveľa slabšie vzťahy, a to sa musí určite zmeniť. Zapojenie sa do riešenia európskej a dunajskej problematika umožní ľahšie odstrániť tento nedostatok.

Domnievame sa, že komunikáciu EZÚS RDV bude v nasledujúcom rozpočtovom cykle možné zlepšiť, aby sa posilnila vnútorná kohézia aj medzinárodné vzťahy Zoskupenia.

KOORDINÁCIA

Prioritnou úlohou EZÚS je posilniť kohéziu medzi hospodárskymi a spoločenskými aktérmi a čelnými predstaviteľmi členských žúp a samosprávnych krajov. Nakoľko v priamo v pohraničnej oblasti pôsobia 3 EZÚS združujúce obce a ďalší EZÚS pôsobí na území dvoch žúp, posilňovanie kohézie musia tieto Zoskupenia navzájom zosúladiť. Je zrejmé, že manažment EZÚS RDV nedokáže zabezpečovať nadväzovanie a rozvoj vzťahov medzi inštitúciami a organizáciami v takmer 4-miliónovom regióne spolupráce. Existuje však veľa oblastí, v ktorých by koordinačné úlohy dokázal efektívne zabezpečovať.

Koordinácia na úrovni členstva

EZÚS RDV založilo a jeho činnosť zabezpečuje 6 župných a krajských samospráv z toho dôvodu, aby spoločné župné, krajské a regionálne záujmy prezentovali a zastupovali prostredníctvom inštitúcie založenej na tento účel a nie na úkor vlastných zdrojov. V tomto zmysle EZÚS nemá žiadne úlohy v oblasti rozvoja a uplatňovaní záujmov, ktoré by sa netýkali jeho členov: jeho úloha spočíva v koordinácii záujmov jeho členov. Predmetom koordinácie sú predovšetkým rozvojové zámery a spoločné projekty, ku ktorým môže pracovná organizácia prispieť identifikáciou zdrojov, vypracovaním a manažmentom projektov. Nevyhnutným predpokladom realizácie tejto úlohy je činnosť pracovnej skupiny (odbornej komisie) zriadenej na tento účel a kompletizácia rozvojových dokumentov.

Ďalšiu koordináciu si vyžaduje zosúladenie odborných podujatí členských samospráv, čo môže zvýšiť účasť partnerských samospráv na podujatiach ostatných partnerov. Bolo by potrebné a vhodné zostaviť ročný kalendár podujatí a udalostí.

Spoločenská a hospodárska koordinácia

V západnej Európe môžeme pozorovať, že čoraz viac EZÚS si nad rámec zriaďovateľov zakladá aj koordinačné orgány, ktoré do cezhraničnej spolupráce zapájajú rôzne politické alebo významnejšie hospodárske a spoločenské subjekty regiónu. Vo francúzsko-nemeckom pohraničí už niekoľko desaťročí pôsobí organizácia združujúca poslancov parlamentu a regionálnych zastupiteľstiev, ktorá ako určitá politická platforma podporuje činnosť ostatných cezhraničných inštitúcií.

Vo francúzsko-belgickom pohraničí založili občianske konzultačné fórum za účasti zástupcov občianskej sféry, ktoré jednak pomáha zvyšovať povedomie verejnosti o cezhraničnej spolupráci, a zároveň deleguje členov do odborných komisií.

Vo francúzsko-nemeckom pohraničí pôsobí regionálna platforma subjektov hospodárskeho života a občianskej sféry podľa vzoru Európskej hospodárskej a sociálnej komisie.

Podobné riešenie by mohol iniciovať aj EZÚS RDV, pretože by to nielen posilnilo demokratizáciu procesov, ale mohlo by do spolupráce vnieť nové zdroje, projektové nápady a iniciatívy.

Budovanie medzinárodných partnerstiev

Tretiu úroveň koordinácie zabezpečuje systém vonkajších vzťahov EZÚS. EZÚS RDV je jednou z mála stredoeurópskych zoskupení, ktoré sú dobre viditeľné aj na mape Európskej únie. Vďaka jeho činnosti bude jeho zviditeľnenie (za predpokladu uvedených komunikačných opatrení) možné ešte výraznejšie posilniť, čo prirodzeným spôsobom vyústí do posilnenia systému vonkajších vzťahov Zoskupenia.

Systém vzťahov EZÚS sa bude rozvíjať viacerými smermi:

- existuje jednak predpoklad, že inštitúcie EÚ sa budú viac zaujímať o činnosť a výsledky EZÚS;
- na druhej strane budú mať iné EZÚS a podobné štruktúry pôsobiace v iných pohraničných územiach záujem stať sa projektovými partnermi;
- a nakoniec je možné predpokladať, že sa „na scéne“ objavia aj rôzne odvetvové a akademické subjekty zainteresované na cezhraničnej spolupráci.

Koordinačné funkcie sú z tohto hľadiska samozrejmosťou. Účast' na odborných podujatiach organizovaných inštitúciami EÚ a pravidelné prezentácie môžu prispieť k tomu, aby sa na odborných podujatiach EZÚS RDV čoraz častejšie zúčastňovali aj odborníci EÚ. Kvôli medzinárodnej pozornosti a kritériám stanoveným vo bruselských výzvach pre partnerstvá výrazne vzrastie počet štruktúr, ktoré EZÚS RDV ponúknu partnerstvo v rámci jednotlivých projektov. Tento proces môže umocniť najmä to, ak sa Zoskupeniu podarí realizovať odborne i regionálne relevantné projekty, a ak ich výsledky dokáže efektívne prezentovať aj v medzinárodnom kontexte. Tieto bruselské projekty síce nemajú viditeľné výsledky z hľadiska rozvoja členských samospráv, ale odovzďávaním skúseností môžu nepriamo prispieť k zlepšeniu

situácie členských samospráv prostredníctvom optimálneho využívania kapacít alebo realizácie integrovaných intervencií.

Ak sa EZÚS aktívnejšie zapojí do realizácie Dunajskej stratégie, je možné očakávať nárast záujmu a vytváranie siete vzťahov aj zo strany makroregionálnych subjektov.

A na záver: Pri zriaďovaní odborných komisií sa do nich odporúča zapojiť aj zástupcov príslušných odvetvových inštitúcií, keďže sa tým zabezpečí stabilné odborné zázemie pre plánovanie, realizáciu a udržateľnosť rozvojových aktivít.

Keďže súčasná pracovná organizácia zabezpečuje manažment Fondu malých projektov a úspešných projektov, na realizáciu vyššie uvedených úloh už nemá dostatočné kapacity. EZÚS RDV musí dosiahnuť, aby sa systém výziev FMP v nasledujúcom programovom období výrazne zjednodušil, čím by sa znížila administratívna záťaž. Okrem toho bude možno potrebné zvýšiť aj jeho kapacity, aby mohol kvalitne a včas realizovať zvýšený počet úloh. Zvýšenie kapacít EZÚS RDV by zároveň umožnilo posilniť nielen striktne administratívne činnosti, ale napríklad aj zvýšiť intenzitu komunikácie so žiadateľmi o dotácie a členmi EZÚS.

3. Prílohy

3.1 Rámec plánovania

3.1.1 Plánovacie dokumenty Maďarska

K prehodnoteniu územnej stratégie EZÚS Rába-Dunaj-Váh je nevyhnutné oboznámiť sa s rámcovými plánmi regiónu. V rámci prieskumu sme identifikovali relevantné dokumenty a ich ciele sme porovnali s cieľmi novej stratégie EZÚS (intervenciami a súvisiacimi návrhmi). Vo všetkých prípadoch sme vyzdvihli potenciálne prieniky a synergie. Z maďarskej strany to bol Program územného rozvoja Rábsko-mošonsko-šopronskej župy, Stratégia územného rozvoja Komárňansko-ostrihomskej župy a Program územného rozvoja Peštianskej župy.

Program územného rozvoja Rábsko-mošonsko-šopronskej župy

Dokument územného rozvoja Rábsko-mošonsko-šopronskej župy definuje región ako dynamickú, inovatívnu a pre život príjemnú župu, ktorá priebežne vytvára stabilné životné podmienky svojím (1) dynamickým a inovatívnym hospodárstvom, (2) vysoko kvalifikovanými a kreatívnymi ľudskými zdrojmi, (3) rôznorodými cezhraničnými vzťahmi a (4) zachovávaním prírodných, kultúrnych, krajinných a mestských/obecných hodnôt.

Dokument sa zameriava predovšetkým na rozvoj hospodárstva, kreatívnych ľudských zdrojov a inovatívne oblasti – tieto hľadiská zohrávajú v územnej stratégii EZÚS RDV len vedľajšiu úlohu. V dôsledku toho program územného rozvoja vykazuje zhodu s cieľmi EZÚS len v oblasti druhej a štvrtej priority. Druhá priorita pristupuje k zlepšeniu ponuky cestovného ruchu prostredníctvom rozvoja kultúrneho dedičstva a agrárneho cestovného ruchu v súlade s cieľom využívania kultúrneho dedičstva na účely cestovného ruchu, kým v oblasti využívania potenciálu prostredia sa s predstavami župy zhoduje v prípade dvoch cieľov. Kým dokument župy v prioritě 4.1 chce dosiahnuť využitie potenciálu prostredia prostredníctvom zeleného hospodárstva a hospodárenia s energiou, ciele EZÚS zahŕňajú snahu o vytvorenie rámcov udržateľného hospodárenia so životným prostredím. Priorita 4.2 programu územného rozvoja iniciuje vytvorenie súladu medzi krajinou, obcou a človekom prostredníctvom zlepšenia životných podmienok, zachovávanía hodnôt miest/obcí a vody ako energetického zdroja. Tento bod je v súlade s cieľom vnímania Dunaja a jeho prítokov ako spoločného dedičstva.

Rozvoj ekoturistickej destinácie

Využívanie spoločného kultúrneho dedičstva pre účely cestovného ruchu

- 2. Rozmach inovácií
 - 2.2. Zlepšenie podmienok ponuky cestovného ruchu:
 - rozvojový program zachovania zdravia a liečebného cestovného ruchu
 - rozvojový program dedičstvo a agrárny cestovný ruch
 - rozvojový program aktívneho cestovného ruchu

Využívanie potenciálu prostredia

Vnímanie Dunaja a jeho vodného systému ako spoločného dedičstva

- 4. Revitalizácia prostredia, podpora kultúry a zlepšenie kvality života
 - 4.2. Krajina, obec, človek:
 - zlepšenie stavu životného prostredia
 - zachovávanie hodnôt obcí
 - voda ako zdroj energie

Vytvorenie rámcov udržateľného hospodárenia so životným prostredím. Revitalizácia prostredia, podpora kultúry, zlepšenie kvality života

- 4.1. Využívanie potenciálu prostredia
 - využívanie potenciálu životného prostredia
 - zelené hospodárstvo
 - hospodárenie s energiou

Strategický a operatívny program územného rozvoja Komárňansko-ostrihomskej župy

Všeobecným poslaním Strategického a operatívneho programu územného rozvoja Komárňansko-ostrihomskej župy „Stabilne v prvej línii“ slúži trom cieľom: udržať priaznivé trendy a procesy, zmierňovať globálne vplyvy a riešiť konflikty a odstrániť nedostatky, ktoré bránia (alebo by v budúcnosti mohli brániť) udržiavaniu priaznivých trendov a procesov.

Rozvoj ekoturistickej destinácie

Dokument územného plánu rozvoja župy obsahuje množstvo tém a intervencií, ktoré súvisia s cieľmi nášho dokumentu. Prvou z týchto tém je cestovný ruch a rekreácia, ktorej prioritou je predovšetkým vytvoriť sieť menej známych a navštevovaných, avšak v medzinárodnom meradle

významných hodnôt prostredníctvom existujúcej alebo znovuobjavenej či novovybudovanej infraštruktúry a posilnenia siete organizácií. V súlade s týmto cieľom Program vymedzuje nasledujúce oblasti intervencie:

Využívanie spoločného kultúrneho dedičstva pre účely cestovného ruchu, resp. vybudovanie cezhraničnej rekreačnej siete cyklotrás

- 2.1. Zosúladenie ponuky cestovného ruchu Podunajska, zlepšenie konkurencieschopnosti v medzinárodnom meradle
 - 21.1. Umiestnenie Podunajska na medzinárodnú mapu cestovného ruchu: investície spojené s lokalitami čakajúcimi na zaradenie do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO a s cyklotrasou EUROVELO 6
 - 21.11. Vypracovanie žiadostí o zaradenie do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO, plánov na ich využívanie a zosúladený rozvoj pre účely cestovného ruchu GINOP 7
 - 21.12. Vybudovanie župného úseku EUROVELO 6, zvýšenie atraktivity, vytvorenie podmienok územnej integrácie, zosúladený rozvoj cykloturistickej ponuky a ponuky vodného turizmu TOP 1,2,6, GINOP6, VP, KEHOP 4
 - 21.13. Napojenie na sieť Dunajbus SKHU
 - 21.3. Napojenie podunajských obcí na medzinárodnú ponuku cestovného ruchu
 - 21.31. Rozvoj súvisiacej ponuky cestovného ruchu v Podunajsku, zvyšovanie atraktivity, kapacít, vytváranie sietí TOP 1, 2, 6, KEHOP 4, VP
 - 21.32. Využívanie nevyužívaných a znehodnotených podunajských území s potenciálom rozvoja pre účely cestovného ruchu a rekreácií TOP 1, 2, 6, KEHOP 3
- 2.2. Komplexný rozvoj ponuky cestovného ruchu na území Által-ér
 - 22.1. Rozvíjanie dedičstva Esterházyovcov na zosúladenú tematickú destináciu cestovného ruchu (tvarovanie krajiny, územný rozvoj a stavebná činnosť)
 - 22.11. Realizácia plánovanej investície Centra Forster (Tata, Oroszlány-Majk) GINOP 4, KÖFOP
 - 22.12. Súvisiace podnikateľské a obecné investície, vytvorenie siete dedičstva Esterházyovcov, zapojenie sa do medzinárodných projektov TOP1, 2, 6, GINOP 1, GINOP 6, KEHOP 4, KEHOP 1
 - 22.2. Vytvorenie siete ponuky cestovného ruchu Által-ér, zhodnotenie existujúcich atrakcií, zvýšenie predajnosti pre účely cestovného ruchu
 - 22.21. Vybudovanie chýbajúcich a nevyhovujúcich úsekov cyklotrás, rozvoj súvisiacej infraštruktúry (aj napájajúce sa cyklotrasy) TOP 1, 2, 6, GINOP 6

- 22.22. Rozšírenie kultúrno-turistickej ponuky povodia Által-ér, spojenie a napojenie na celoštátne-medzinárodné tematické programy (s osobitným zreteľom na dedičstvo Esterházyovcov, na pútnický cestovný ruch a na napojenie na Naturpark Gerecse) TOP 1,2, 6, GINOP 1, 6, TOP MJV
- 2.3. Ponuka cestovného ruchu postavené na svojrázne tradície hospodárenia a prírodné hodnoty
 - 23.1. Začlenenie ponuky cestovného ruchu vidieka do komplexnej ponuky cestovného ruchu Podunajska, Által-éru a susedných žúp
 - 23.11. Rozvoj siete ciest vhodných na bicyklovanie (v obciach mimo Által-ér a Podunajska) TOP 1, 2, GINOP 6, VP
 - 23.12. Komplexný rozvoj infraštruktúry pútnického a turistického k významným cieľom (Pannonhalma, Majk, Ostrihom) TOP 1, 2, 6, GINOP 6, VP, KEHOP 4, EFOP, KÖFOP
 - 23.13. Rozvoj vidieckej a miernej ponuky župy na produkt cestovného ruchu TOP1, 2
 - 23.2. Vytváranie tematických ponukových balíkov, rozvíjanie existujúcich
 - 23.21. Rozvoj komplexných ponúk založených na tradícii chovu koní TOP 1, 2, VP
 - 23.22. Rozvoj ponúk vidieckeho cestovného ruchu a naturpaku, ktoré možno spojiť do balíkov a spájať s prírodnými danosťami TOP 1, 2, 6, GINOP 6, VP, KEHOP 4, EFOP

Dokument ďalej venuje prioritnú pozornosť zdravej a starostlivej spoločnosti. Jej cieľom je celkové zlepšenie fyzického a mentálneho stavu obyvateľstva, výrazné zvýšenie ponuky pracovnej sily disponujúcej potrebnými schopnosťami a vedomosťami podľa požiadaviek trhu, a zabezpečiť starostlivosť o spoločenské skupiny vyžadujúce osobitný prístup na čo možno najvyššej úrovni. Táto priorita môže byť z hľadiska cieľov EZÚS RDV relevantná v súvislosti so strieborným hospodárstvom, nakoľko oblasti intervencie odporúčané v stratégii viacerými spôsobmi podporujú vybudovanie strieborného hospodárstva.

Posilnenie spoločenských vzťahov

Osobitná pod-priorita je v dokumente venovaná podpore starostlivej spoločnosti, ktorá úzko súvisí so spolupracou v oblasti aktívneho trávenia času, veď staršia generácia bezprostredne profituje z rozvoja zdravotníckej, sociálnej infraštruktúry a ľudských zdrojov, ako aj z aktivít zameraných na zdravý životospripravu a prevenciu chorôb.

Podpora spolupráce v oblasti aktívneho starnutia

- 4.1. Zdravá a starostlivá spoločnosť

- 41.1. Rozvoj zdravotnej, sociálnej infraštruktúry a ľudských zdrojov
 - 41.11. Základná sieť inštitúcií, rozvoj úrovne starostlivosti (TOP 4)
 - 41.12. Rozvoj siete inštitúcií územnej odbornej starostlivosti a úrovne starostlivosti (EFOP)
 - 41.13. Zvýšenie atraktivity a úrovne práce v zdravotníctve, zníženie nedostatku odborníkov (TOP 4, 6), EFOP
- 41.2. Zdravá životospráva, zachovanie zdravia, predchádzanie chorobám, solidarita
 - 41.21. Zachovanie zdravia, výchova k zdravej životospráve TOP 1, 2, 4, 6, EFOP
 - 41.22. Predchádzanie chorobám, prevencia, solidarita TOP 4, 6, EFOP

Program územného rozvoja Peštianskej župy

Program územného rozvoja Peštianskej župy formuluje pre župu nasledujúcu víziu budúcnosti: „Peštianska župa bude konkurencieschopná v európskom priestore a zabezpečí kvalitné životné podmienky“. Pre splnenie tejto vízie vymedzuje tri všeobecné ciele: 1. Spoločenská obnova (Telesne i duševne zdraví, spolupracujúci jednotlivci a komunity); 2. Zvýšenie dynamiky hospodárstva (Vyššia tvorba hodnôt vychádzajúcich z potenciálu regiónu); a 3. Rozvoj a vyrovnanie územnej štruktúry (Udržateľné prostredie schopné slúžiť lokálnym a makro-regionálnym záujmom).

Na základe tohto dokumentu môžeme identifikovať nasledujúce synergie:

Rozvoj ekoturistickej destinácie

Systém intervencií programu územného rozvoja župy určil za cieľ rozvoj infraštruktúry, tematickej ponuky a palety služieb lákadiel cestovného ruchu župy, čo úzko súvisí s cieľom využívania spoločného kultúrneho dedičstva na účely cestovného ruchu, ved' okrem kapitalizácie prírodných atrakcií sa má rozvíjať aj kapacita kultúrneho a materiálneho dedičstva (najmä zámky, kaštiele, kúrie, hrady, zrúcaniny kostolov a kláštorov, lokality uchádzajúce sa o zápis do Zoznamu svetového dedičstva), ako aj rekreačné a voľnočasové kapacity. V rámci rekreačného cestovného ruchu sa na úrovni stratégie realizujú rozvojové iniciatívy v oblasti jazdeckých trás, chodníkov pešieho turizmu a infraštruktúry (jazdiarne, turistické a kľúčové domy).

Využívanie spoločného kultúrneho dedičstva na účely cestovného ruchu

- GD2.d: Rozvoj cestovného ruchu ako strategického rezortu

Posilnenie spoločenských vzťahov

Župný dokument stanovuje za cieľ aj rozvoj životosprávy, zdravotníckeho priemyslu, resp. hospodárstva zameraného na staršie obyvateľstvo, čo priamo i nepriamo napomáha spolupráci

v oblasti aktívneho starnutia. Územná špecializácia, ktorá vznikne vďaka jednotnému balíku zostavenom z ponúk liečebných a termálnych kúpeľov vytvára prostredie, ktoré dosahuje účinok vďaka zosúladieniu tradičných procesov s najmodernejšími technológiami, a pomáha pri aktívnom starnutí. Okrem toho možno priority uvedené v dokumente priradiť aj k oživovaniu športových a výmenných študentských vzťahov, veď viac zásahov sa zameriava na vytvorenie potrebných podmienok.

Podpora spolupráce slúžiacej aktívnemu starnutiu

- GD2.c: Životospráva, zdravotný priemysel, hospodárstvo zamerané na staršie obyvateľstvo

Oživenie športových kontaktov a výmenných študentských pobytov

- TM6.d: Vytvorenie prostredia vhodného na športovanie
- TM4.b: Inštitucionálny rozvoj partnerských vzťahov
- TM5.b: Budovanie komunity a posilnenie spoločenskej dôvery

Využívanie potenciálu prostredia:

Ciele, priority a intervencie Programu územného rozvoja Peštianskej župy vo viacerých oblastiach harmonizujú s cieľmi novej stratégie EZÚS RDV, keďže spoločnému využitiu Dunaja venujú obe logiky ústredné miesto, zároveň sa uvádza aj vytvorenie rámcov udržateľného hospodárenia so životným prostredím, najmä v súvislosti s odpadovým hospodárstvom.

Vnímanie Dunaja a jeho vodného systému ako spoločného dedičstva

- TF1.c: Posilnenie úlohy Dunaja v medzinárodnej preprave

Vytvorenie rámcov udržateľného hospodárenia so životným prostredím

- TF9.a: Zvyšovanie recyklácie odpadu
- TF9.b: Zvyšovanie významu recyklácie zeleného odpadu
- TF8.c.: Formovanie názoru v súvislosti s využívaním obnoviteľných zdrojov energií
- TF9.e: Formovanie názoru v súvislosti so zužitkovaním odpadu

3.1.2 Plánovacie dokumenty Slovenska

Popri dokumentoch Maďarska je rovnako dôležitý aj prieskum rámcov územného plánovania týkajúci sa slovenskej strany EZÚS v záujme toho, aby sa činnosti a opatrenia podporované na oboch stranách hranice dostali na patričné miesto v prehodnotenej stratégii. Dokumenty rozvoja troch dotknutých slovenských samosprávnych krajov sme skúmali podľa jednotlivých prvkov (intervencií a návrhov) odporúčanej stratégie výlučne so zameraním na spoločné body. Skúmaním slovenských plánov sme dostali ucelený obraz o tom, aké spoločné iniciatívy a spolupráce môžeme s integrovaním požiadaviek slovenskej strany podnecovať, ktoré sú spoločné body, a akým obsahom je možné naplniť návrhy prehodnotenej stratégie. Okrem programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja považoval Bratislavský samosprávny kraj za dôležité, aby do plánovacieho rámca boli začlenené aj plány v oblasti cestovného ruchu (Stratégia rozvoja cestovného ruchu Bratislavského samosprávneho kraja do roku 2020, Stratégia rozvoja a marketingu turistickej destinácie Malého Dunaja, Konceptia tematickej trasy na území Bratislavského a Trnavského samosprávneho kraja, vrátane akčného plánu), kultúry (Stratégia rozvoja kultúry v Bratislavskom samosprávnom kraji v období rokov 2015-2020) a ekologickej výchovy (Konceptia budovania ekologických vzdelávacích centier v Bratislavskom samosprávnom kraji v období rokov 2018-2025), ktoré sme preto použili v rámci prieskumu a vypracovania stratégie.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Trnavského samosprávneho kraja 2016 – 2020

Rozvoj ekoturistickej destinácie

Trnavský región disponuje významným kultúrnym, historickým a prírodným dedičstvom, a preto poskytuje možnosti pre rozvoj cestovného ruchu. Medzi hlavné typy a formy cestovného ruchu patrí historický, liečebný, kúpeľný a wellness cestovný ruch, ako aj letná turistika. Medzi opatreniami zameranými na rozvoj cestovného ruchu zohrávajú významnú úlohu iniciatívy v oblasti cykloturistiky a destinačného manažmentu.

V roku 2008 vznikol v oblasti cestovného ruchu klaster (Klaster cestovného ruchu – západné Slovensko (KCR)), ktorého cieľom je napomáhať rozvoju cestovného ruchu a vytváraniu vhodných podmienok pre regionálnu a národnú podporu územia, podnecovať spoluprácu subjektov cestovného ruchu, vytváranie podmienok pre obchodnú činnosť, popularizácia prírodných krás a obchodných jednotiek regiónu na domácich a zahraničných veľtrhoch a výstavách, ako aj podchytenie ďalších činností spojených s cestovným ruchom. Na báze partnerstiev treba obohatiť ponuku a kvalitu cestovného ruchu, zdôrazňujúc komplexnosť celoročne fungujúcich služieb cestovného ruchu. Zakladateľmi klastra bol Trnavský samosprávny kraj a mesto Galanta.

- 1.3. špecifický cieľ: Podpora rozvoja cestovného ruchu a športu
 - popularizácia tematických produktov, zlepšenie kvality služieb a ľudských zdrojov,
 - budovanie a renovácia cyklotrás, turistických trás, modernizácia služieb ponúkaných užívateľom,
 - popularizácia cestovného ruchu a jeho produktov,
 - podpora inštitucionálnych kapacít koordinujúcich rozvoj cestovného ruchu,
 - podpora obchodného prostredia v oblasti cestovného ruchu,
 - poskytovanie služieb cestovného ruchu.

Využívanie spoločného kultúrneho dedičstva v oblasti cestovného ruchu, Spoločné vlastníctvo kultúrneho dedičstva

- 2.5 špecifický cieľ: Zachovanie kultúrneho dedičstva a zabezpečenie rozvoja kultúry, kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií, zachovávanie kultúrnych a ľudových tradícií regiónu
 - podpora budovania, rekonštrukcie a modernizácie kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií regiónu,
 - podpora aktivít zameraných na zachovávanie ľudových tradícií regiónu,
 - zabezpečenie spolupráce v oblastiach súvisiacich s voľnočasovými, kultúrnymi a umeleckými aktivitami,
 - podpora zameraná na zachovanie kultúrneho dedičstva,
 - ochrana kultúrnych a historických území.
- 2.6 špecifický cieľ: vypracovanie koncepcií a dokumentov v záujme zabezpečenia spoločenskej uvedomelosti,
 - Podpora ochrany a rozvoja kultúrneho dedičstva.

Využívanie potenciálu prostredia

Vytvorenie rámcov udržateľného hospodárenia so životným prostredím, Vnímanie Dunaja a jeho vodného systému ako spoločného dedičstva

- 3.1 špecifický cieľ: Vodohospodárske investície
 - spolupráca so susednými štátmi, regiónmi v oblasti obmedzenia znečisťovania ovzdušia a vodných tokov,
 - napomáhanie lepšej príprave na prírodné katastrofy alebo iné riziká spôsobené zmenou klímy regiónu.

- 3.2 špecifický cieľ: Zlepšenie odpadového hospodárstva
 - podpora zberu, separovania, eliminácie/recyklácie odpadu a eliminácie jeho vplyvu na prostredie,
 - zvýšenie recyklácie a spracovania odpadu.
- 3.6 špecifický cieľ: Podpora medzinárodnej, nadnárodnej a cezhraničnej spolupráce
 - podpora spolupráce v oblasti zachovania prírodných území a ich koordinovanej správy, v záujme zachovania biologickej rôznorodosti cezhraničných území a podpory stability ekosystému,
 - spoločné plánovanie, podpora koordinácie a praktického využívania,
 - cezhraničné riešenia ekologických a bezpečnejších dopravných systémov a služieb s nízkou emisiou oxidu uhličitého,
 - vypracovanie spoločných cezhraničných iniciatív ochrany životného prostredia.

Rozvoj distribučnej siete miestnych výrobkov

- 1.7 cieľ: Podpora poľnohospodárstva a rozvoja vidieka. Súvisiace relevantné opatrenia:
 - rozvoj samostatne hospodáriacich subjektov, bio-hospodárstiev, lesníctva a rybolovu, podpora rozvoja mikro-, malých a stredných podnikov na vidieku,
 - podpora štátnych a súkromných, resp. miestnych akčných skupín a mikroregiónov,
 - podpora investícií do poľnohospodárskych závodov, modernizácia infraštruktúry, spracovanie a distribúcia poľnohospodárskych výrobkov, podpora rozvoja ekologického hospodárenia,
 - podpora spolupráce medzi poľnohospodárskymi, potravinárskymi, lesníckymi subjektmi a subjektmi rozvoja vidieka.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja 2016 – 2022

Rozvoj ekoturistickej destinácie

Región má možnosti aj pre rozvoj vodného turizmu na riekach pretekajúcich jeho územím (Váh, Hron, Nitra a Dunaj). Reliéf regiónu poskytuje možnosti pre cykloturistiku, ktorej infraštruktúru možno severozápadným a severovýchodným smerom ďalej rozširovať a prípadne doplniť horskou cyklistikou a horskými túrami. Vyzdvihnúť môžeme predovšetkým cyklistickú infraštruktúru, využívanie spoločného kultúrneho dedičstva pre účely cestovného ruchu, resp. destinačný manažment.

- I.IV špecifický cieľ: Zlepšenie podmienok rozvoja cestovného ruchu. Relevantné opatrenia:
 - Infraštruktúra cestovného ruchu, podpora rozvoja služieb a produktov:
 - Podpora cyklistiky na území samosprávneho kraja budovaním a vyznačením cyklotrás vrátane vybudovania súvisiacej cyklickej infraštruktúry
 - Podpora renovácie pamätihodností vhodných pre účely cestovného ruchu
 - Rozvoj destinačného manažmentu, podpora spolupráce medzi organizáciami cestovného ruchu
 - Inštitucionalizácia miestnych a regionálnych organizácií cestovného ruchu
 - Zosúladenie promočných aktivít regiónu v súvislosti s cestovným ruchom.

Využívanie potenciálu prostredia

Vytvorenie rámcov udržateľného hospodárenia so životným prostredím

- III.II špecifický cieľ: Zníženie množstva vyprodukovaného odpadu zavedením efektívneho separačného a recyklačného systému. Relevantné opatrenia:
 - Modernizácia systému odpadového hospodárstva
 - Zvyšovanie využitia, recyklácie a opätovného využitia odpadu, inšpirujúc tým k zamedzeniu tvorby odpadu
- III.III špecifický cieľ: Zlepšenie energetickej efektívnosti, hospodárstvo s nízkou emisiou oxidu uhličitého
 - Zníženie energetickej intenzity a zvýšenie využívania obnoviteľných zdrojov energie
 - Posun k prechodu na hospodárstvo s nízkou emisiou oxidu uhličitého vo všetkých odvetviach
 - Posun v oblasti využívania obnoviteľných zdrojov energie

Rozvoj distribučnej siete miestnych výrobkov

- I.III špecifický cieľ: Podpora multifunkčného poľnohospodárstva a rozvoja vidieka. Relevantné opatrenia:
 - Podpora reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych závodov a poľnohospodárskej diverzifikácie
 - Posun k modernému a efektívnemu poľnohospodárstvu za súčasnej dostatočnej produkcie potravín

- Zvyšovanie uvedomelosti a vzdelávanie hospodárstiev o možnostiach diverzifikačných činností
- Podpora projektov malých hospodárstiev zameraných na diverzifikáciu
- Podpora rozvoja potravinárskych podnikov spracúvajúcich primárne poľnohospodárske výrobky

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2014-2020

3.2 strategický cieľ: Rozvoj malých a stredných podnikov v súlade európskymi a regionálnymi víziami s osobitným zreteľom na rozvoj produktov a služieb

V rámci cieľa 3.2 stratégie sa objavuje viacero prvkov odporúčaných vo vytýčených cieľoch, ako napríklad rozvoj ekoturistických destinácií, spoločné vlastníctvo kultúrneho dedičstva, podpora spolupráce v oblasti aktívneho starnutia, vytvorenie rámcov udržateľného hospodárenia so životným prostredím. Dotknuté aktivity: prepájať európske a regionálne výzvy ako napríklad kultúrny a kreatívny priemysel, nové formy cestovného ruchu a inovatívne služby odzrkadľujúce nové spoločenské nároky, alebo produkty a služby spojené so starnutím, zdravím, ekologickými inováciami, hospodárstvo s nízkymi emisiami oxidu uhličitého a efektívne využívanie zdrojov.

Rozvoj ekoturistickej destinácie

- 6.2 Ochrana a rozvoj kultúrneho a prírodného dedičstva súvisí predovšetkým s rozvojom ekoturistickej destinácie, ale spája sa aj so spoločným vlastníctvom kultúrneho dedičstva, resp. s rozvojom distribučnej siete miestnych výrobkov. Podporované aktivity:
 - ochrana, podpora a rozvoj kultúrneho a prírodného dedičstva s dôrazom na pestovanie hrozna a nehmotné miestne kultúrne dedičstvo, napríklad v oblasti tradičného remeselníctva, folklórneho umenia a miestneho umenia,
 - využívanie kultúrnej infraštruktúry regiónu,
 - zabezpečenie dostupnosti,
 - investície do diverzifikácie miestnych hospodárstiev prostredníctvom ochrany a rozvoja kultúrneho dedičstva a krajiny,
 - podpora budovania cyklotrás.
- 7.5 Rozvoj integrovanej, udržateľnej, ekologickej a finančne dostupnej mobility. Podporované aktivity:
 - uľahčenie bicyklovania, chôdze, vnútrozemskej vodnej dopravy a multimodality,
 - odstraňovanie prekážok na vnútrozemských vodných trasách, iniciovanie ekologických investícií do lodí.
- 8.3 Podpora zakladania nových malých podnikov, podpora iných foriem vytvárania pracovných miest na vidieku. Podporovaná aktivita:

- podpora zakladania nových malých podnikov a vytvárania pracovných miest s osobitným zreteľom na rozvoj agroturistiky

Posilnenie spoločenských vzťahov

Spoločné vlastníctvo kultúrneho dedičstva; Oživenie športových kontaktov a výmenných študentských pobytov

- 9.5 Podpora kultúrnych činností a angažovanosti občanov v oblasti kultúry. Podporované aktivity:
 - podpora kultúrnych aktivít, kultúrnych projektov, organizácií a súkromných osôb,
 - podpora zapojenia občanov do kultúry, ako aj rozvoja sebarealizácie a kreativity.

Podpora spolupráce v oblasti aktívneho starnutia

- 8.7 Vypracovanie politík v oblasti rovnosti pohlaví, napomáhanie vytvorenia rovnováhy medzi prácou a súkromným životom. Podporovaná aktivita:
 - starostlivosť o neproduktívne skupiny vrátane starnúceho obyvateľstva a ich opätovné zapojenie do spoločnosti
- 9.1. Cielené investície do zdravotníckej a spoločenskej infraštruktúry

Využívanie potenciálu prostredia:

Vytvorenie rámcov udržateľného hospodárenia so životným prostredím

- 4.1 Podpora produkcie, rozdeľovania a zužitkovania obnoviteľných druhotných zdrojov energie
- 4.4 Podpora stratégií a akčných plánov v oblasti nízkych emisií oxidu uhličitého v súvislosti s udržateľnou energetikou
- 5. Podpora prispôbovaniu sa klimatickým zmenám, ako aj prevencia a riešenie rizík
- 6.1 Uspokojenie investičných potrieb odpadového hospodárstva a vodného rezortu

Vnímanie Dunaja a jeho vodného systému ako spoločného dedičstva

- 6.3 Ochrana a náprava biologickej diverzity, ochrana pôdy, náprava a podpora ekosystémových služieb

Stratégia rozvoja turizmu v bratislavskom kraji do roku 2020

Cieľom dokumentu Stratégia rozvoja cestovného ruchu Bratislavského samosprávneho kraja do roku 2020 je sformulovať strategické opatrenia, ktoré napomôžu rozvoju cestovného ruchu v bratislavskom regióne. Stratégia vychádza z toho, že Bratislavský samosprávny kraj disponuje

z hľadiska cestovného ruchu mimoriadnymi danosťami, ktoré vychádzajú predovšetkým z jeho historického významu a zemepisnej polohy. V rámci 4 priorít stratégie cestovného ruchu (územný rozvoj a infraštruktúra, ľudské zdroje, miestne hospodárstvo, destinačný manažment, udržateľnosť a tvorba produktov cestovného ruchu, vývoj značiek a marketing) určuje 27 opatrení na obdobie 2016-2020.

Rozvoj ekoturistickej destinácie

Využívanie spoločného kultúrneho dedičstva na účely cestovného ruchu

Samosprávny kraj disponuje bohatým historickým dedičstvom, a je vo výraznej miere etablovaný aj v susedných regiónoch. Veľkomestský bratislavský región vytvára jedinečnú funkčnú jednotu, ktorej hlavnými prvkami z hľadiska kultúry sú:

- kultúrne tradície;
- hromadenie kultúrneho potenciálu;
- kultúrna diverzita a atraktívne kultúrne dedičstvo.

Vytvorenie destinačného manažmentu na regionálnej úrovni

Organizácia destinačného manažmentu zohľadňuje nároky celého regiónu aj hospodárske požiadavky subjektov cestovného ruchu na báze jednotného prístupu. Individuálnym turistom ponúka špeciálne služby destinačná karta.

Stratégia rozvoja územia z hľadiska destinačného manažmentu stanovuje nasledujúce body:

- podpora podnikania a inovácie;
- kultúrna politika;
- vzdelávanie, kvalifikácie;
- budovania značiek;
- vysporiadanie pôdy a pozemkov;
- infraštruktúra cestovného ruchu a iná infraštruktúra;
- mestská politika, rozvoj vidieka.

Vybudovanie cezhraničnej siete vodnej turistiky

Stratégia sa v súvislosti s týmto tematickým okruhom prioritne venuje zmapovaniu nevyužitých vodných plôch vhodných na rekreáciu, ako aj plánovaniu potrebných intervencií. Jej cieľom je podporovať legálne využívanie vodných plôch na celom pobreží rieky s využitím potenciálu v oblasti cestovného ruchu.

Stratégia stavia Bratislavu do pozície mesta na brehu Dunaja, a v centre tejto myšlienky stojí lepšie využitie vodných trás.

Stratégia vymedzuje nasledujúce smery:

- vytvorenie ekologicky orientovaných oblastí cestovného ruchu v povodí riek Morava a Dunaj s dôrazom na udržateľnú dopravu,
- spojenie Malého Dunaja (Slovensko) a Mošonského Dunaja (Maďarsko) poskytuje možnosti zvýšenia atraktívnosti medzinárodného ekoturizmu,
- budovanie PPP partnerstiev.

Vybudovanie cezhraničnej siete voľnočasových cyklotrás

V bratislavskom regióne je v súčasnosti 782 kilometrov cyklotrás, ktorých rozvoj a rozšírenie je jedným z cieľov stratégie. Hlavné prvky:

- integrovanie cyklotrás s ostatnými spôsobmi dopravy (železničná, cestná doprava), napojenie existujúcich úsekov na ostatné uzly cyklotrás, resp. na medzinárodné cyklotrasy (EuroVelo 6, EuroVelo 13),
- vytvorenie „Park and Ride“ (cyklistických) parkovísk.

Urýchlenie rozvoja rekreačného cestovného ruchu v rámci regiónu

- 4. opatrenie stratégie stanovuje, že zmapovanie nevyužívaných vodných plôch vhodných na rekreáciu a plánovanie odporúčaných intervencií je potrebné v záujme toho, aby mohli byť tieto územia blízko vodných plôch využívané.
- Vytvorenie rekreačných možností pri starých štrkoviskách, resp. vydávanie povolení na prevádzkovanie štrkoviska s podmienkou, že podnikateľ bude mať túto požiadavku po ukončení ťažby na zreteli.

Posilňovanie spoločenských vzťahov

Posilňovanie dvojjazyčnosti

Pre obyvateľov pohraničia sa odporúča používanie päťjazyčného portálu Tourcentrope, ktorý prevádzkuje Slovenský dom Centrope. Túto stránku plánujú prevádzkovať naďalej.

Oživenie športových kontaktov a výmenných študentských pobytov

V regióne zohrávajú významnú úlohu vodné a rekreačné športy, pre ktoré zabezpečujú rieky a ich okolie vhodné prostredie.

- Vízia spojenia Malého Dunaja (SK) a Mošonského Dunaja (H).

Využívanie potenciálu prostredia

Rozvoj distribučnej siete miestnych výrobkov

V zmysle stratégie zohrávajú v regióne dôležitú úlohu miestne produkty. Je potrebné, aby sa miestne výrobky stali súčasťou marketingu destinácie, kde budú mať zabezpečenú distribúciu

a potrebnú pozornosť, resp. môžu byť súčasťou (turistických) balíkov. Z hľadiska miestnych výrobkov treba spomenúť nasledujúce rozvojové iniciatívy:

- Podpora Vínnnej cesty Malých Karpát ako finančne i celoročne dostupného produktu jeho intenzívnou propagáciou na domácom trhu a vybraných zahraničných trhoch;
- Miesta špecifická gastronómia (maďarská kuchyňa, jedlá z rýb);
- Včelárstvo a včelárske produkty;
- Pestovanie ovocia.

Vytvorenie rámcov udržateľného hospodárenia so životným prostredím

Stratégia stanovuje, že je potrebné reagovať na globálne klimatické zmeny a zodpovedne pristupovať k okolitému prostrediu. Tento prístup zvyšuje dopyt po udržateľných ekoturistických produktoch, o ktoré je čoraz väčší dopyt zo strany obyvateľov.

Stratégia rozvoja a marketingová stratégia turistickej destinácie Malý Dunaj

Cieľom stratégie je analyzovať prvotnú a druhotnú ponuku cestovného ruchu, dopyt v oblasti cestovného ruchu s osobitným zreteľom na atrakcie a služby, a navrhovať nástroje a opatrenia v záujme rozvoja a marketingu cestovného ruchu na danom území. Stratégia má plniť víziu, aby bola do roku 2020 vytvorená organizácia cestovného ruchu Malého Dunaja, kde sa ako priorita objavuje zachovanie prírody a vodných plôch. Destinácia chce osloviť predovšetkým takých návštevníkov, ktorí vyhľadávajú vzácne rastlinné a živočíšne druhy, panenské prírodu, miestne multikultúrne prostredie a gastronómiu. Cieľom je, aby návštevníci spoznávali vodné a cyklistické možnosti Malého Dunaja (a jeho pobrežia).

Rozvoj ekoturistickej destinácie

Vytvorenie destinačného manažmentu na regionálnej úrovni

V regióne pôsobia 4 organizácie cestovného ruchu, ale ani jedna z nich sa prioritne nevenuje rozvoju cestovného ruchu na Malom Dunaji. Môžeme konštatovať, že z hľadiska úrovne spolupráce medzi dotknutými subjektami, financovania rozvoja cestovného ruchu a nízkeho počtu zamestnancov v regióne Malého Dunaja nemôžeme hovoriť o profesionálnom destinačnom manažmente,

Vybudovanie cezhraničnej siete vodného turizmu

Malý Dunaj je splavný počas celého roka, avšak turisti, ktorí sa na vydajú na splav, sa stretnú s prekážkami – vodnému turizmu bránia až dve hrádze. Tieto prekážky by však bolo možné odstrániť špeciálnymi zariadeniami, čo je však z investičného aj organizačného hľadiska náročné, bolo by to však možné v spolupráci s energetickými závodmi.

Vybudovanie cezhraničnej siete voľnočasových cyklotrás

Všeobecným cieľom projektu „Cyklotrasy bez hraníc“ je zlepšenie bezbariérovosti a komunikácie v spoločnom slovensko-maďarskom pohraničí. Vzhľadom na existujúce a plánované cyklotrasy a možnosti infraštruktúry spájajúcej cieľové stanice s Maďarskom je potrebné vybudovať cyklistické prepojenia na nasledujúcich miestach:

- Dobrohošť – Kyselica – Šamorín;
- Gabčíkovo – Dunajská Streda;
- Medved'ov – Veľký Meder

Plány rozvoja cezhraničnej siete voľnočasových cyklotrás:

- *Kombi Cross-Border Integrated Bike Sharing System* – rozvoj cezhraničného systému zdieľania bicyklov medzi Slovenskou republikou a Maďarskom (medzi Komárnom a Novými Zámkami) – vo fáze realizácie.

Urýchlenie rozvoja rekreačného cestovného ruchu v rámci regiónu

Stratégia rieši šport a rekreačný cestovný ruch v spoločnej kapitole.

- investičné plány na vybudovanie rekreačného strediska – Tomášikovo,
- rekreačná plavba po Malom Dunaji – vytvorenie alternatívneho dopravného spojenia medzi Bratislavou a Komárnom,
- návrh na zaradenie Malého Dunaja do kategórie RA – preprava otvorenými loďami (kanoe, kajak, motorový čln, nafukovací čln), v určitej časti zaradenie RB – preprava kabínovými loďami.

Posilnenie spoločenských vzťahov:

Posilnenie dvojjazyčnosti

V stratégii sa konštatuje, že nepostačuje jazyková ponuka webových stránok, pretože jej nedostatočnosť ohrozuje úspech odvetvia cestovného ruchu. Z toho vyplýva, že:

- je potrebných viac jazykových variant webových stránok podľa toho, akým jazykom hovoria záujemci,
- so zreteľom na pôvod návštevníkov a turistov treba vo väčšine prípadov vypracovať verziu v maďarskom jazyku, a pracovať s touto jazykovou formou.

Podpora spolupráce v oblasti aktívneho starnutia

Cieľom je prilákať starších návštevníkov z Poľska, Rakúska a Nemecka. Nárast počtu starších turistov (najmä z Rakúska a Nemecka) a ich záujem o e-bicykle poskytuje značné možnosti v oblasti cestovného ruchu.

Oživenie športových kontaktov a výmenných študentských povytov

Športové udalosti zohrávajú významnú úlohu v regióne i v cestovnom ruchu. Z hľadiska športu poskytuje región viacero možností: termálne kúpaliská, športové strediská, golf, jazdecké kluby, kajak.

Využívanie potenciálu prostredia

Vybudovanie rámcov udržateľného hospodárenia so životným prostredím

Stratégia stanovuje 4 základné ciele, ktorými možno dosiahnuť udržateľný cestovný ruch a udržateľné hospodárenie so životným prostredím:

- zabezpečenie ochrany prírodných zdrojov a dotknutých území, rozvoj udržateľných foriem a infraštruktúry cestovného ruchu,
- zabezpečenie rýchlejšieho rastu príjmov z cestovného ruchu a zvýšenie počtu návštevníkov,
- zapojenie miestneho obyvateľstva do podnikania a výroby miestnych produktov,
- sledovanie rozvoja cestovného ruchu regiónu.

Rozvoj distribučnej siete miestnych produktov

Cieľom je prepojenie ponuky regionálnych produktov s miestnou gastronómiou.

Na území pôsobia regionálni a miestni výrobcovia, vrátane regionálnych etiketovacích systémov ako Dunajský región originálny produkt (2017), RP Malodunajsko-Galantsko (2014), Produkt Kukkonie (2015). Okrem toho sa v regióne uskutočňuje mnoho miestnych udalostí zameraných na produkty miestnej gastronómie, potravín a poľnohospodárstva. V budúcnosti bude potrebná ich koordinácia a spoločná prezentácia. Súčasťou aktivít cestovného ruchu je popularizácia regionálnych výrobkov a služieb s regionálnymi etiketami.

Koncepcia rozvoja tematických ciest na území Bratislavského samosprávneho kraja a Trnavského samosprávneho kraja vrátane akčného plánu

Koncepcia sa venuje možnostiam cestovného ruchu v súvislosti s dvomi tematickými trasami. Obidve trasy sa spájajú so šľachtickými rodinami. Prvou je Trasa Pálffyovcov (prítomnosť Pálffyovcov v mestách a dedinách, stopy Pálffyovcov v prírode) a druhou Trasa Eszterházyovcov (prítomnosť Eszterházyovcov v mestách a dedinách, stopy Eszterházyovcov v prírode). Koncepcia uvádza existujúce a dostupné informácie v súvislosti s oboma trasami.

Koncepcia prezentuje odporúčané turistické miesta a objekty tematických trás a kategorizuje, ktoré z objektov sú ťažiskové a ktoré doplnkové.

Rozvoj ekoturistickej destinácie

Vytvorenie destinačného manažmentu na regionálnej úrovni

Koncepcia zdôrazňuje možnosť spoločného prístupu k dvom tematickým trasám a vzájomnú výmenu skúseností by umožnil manažment kultúrneho dedičstva a využitie trás v cestovnom ruchu.

Vybudovanie cezhraničnej voľnočasovej siete cyklotrás

Prírodné danosti poskytujú široké možnosti pre cestovný ruch vrátane cykloturistiky, avšak cyklistická infraštruktúra nie je úplná a musí sa ďalšej rozvíjať.

Využívanie spoločného kultúrneho dedičstva v oblasti cestovného ruchu, spoločné vlastníctvo kultúrneho dedičstva

Obe šľachtické rodiny zanechali významné hmotné dedičstvo, či už formou nehnuteľností, kostolov alebo iných stavaných objektov. Kultúrne dedičstvo týchto dvoch rodín však vo veľkej miere nenávratne zaniklo. Ich zachované kultúrne dedičstvo je roztrúsené v jednotlivých zbierkach a neexistuje jednotný a ucelený prehľad o tom, čo sa vlastne zachovalo.

Množstvo budov a pamätihodností spájajúcich sa s menami oboch šľachtických rodín je v zlom stave, z hľadiska cestovného ruchu nie sú atraktívne (len pre záujemcov o zručaniny).

Namiesto nenávratne strateného kultúrneho a historického dedičstva musíme hľadať iné možnosti zvýšenia atraktívnosti týchto dvoch tematických trás – môžu nimi byť repliky, makety, 3D modely, virtuálne rekonštrukcie, prezentácie máp alebo záznamy o posledných existujúcich pamiatkach.

Posilňovanie spoločenských vzťahov:

Oživenie športových kontaktov a výmenných študentských pobytov

Zručaniny hradov ponúkajú možnosť zážitkov spojených so športovaním a turistikou.

Stratégia rozvoja kultúry v Bratislavskom samosprávnom kraji na roky 2015 – 2020

Stratégia vychádza zo skutočnosti, že v Slovenskej republike sa od 1990-tych rokov neuskutočnila významná reforma a transformácia v oblasti kultúry. Stratégia poskytuje pohľad na kultúru, sumarizuje východiská súčasnej situácie, jej strategické oblasti, priority, nástroje, ako aj silné a slabé stránky slovenskej kultúry. Konštatuje, že úspešnú a efektívnu realizáciu stratégie rozvoja kultúry nemožno oddeliť od strategického územného rozvoja, čiže k regiónu je nutné pristupovať ucelene.

Rozvoj ekoturistickej destinácie:

Vybudovanie cezhraničnej voľnočasovej siete cyklotrás

Kultúrna stratégia uvádza, že najväčšie možnosti rozvoja cestovného ruchu sa nachádzajú v kombinovanej ponuke cestovného ruchu, vrátane dobrodružného cestovného ruchu, tradícií, gastronómie a festivalov. Do takto zostavenej ponuky cestovného ruchu treba integrovať verejné priestranstvá, ulice, ihriská, parky, záhrady a potrebnú infraštruktúru ako sú cyklotrasy a informačné body.

- 6.2 Opatrenie: Opatrenie v záujme napredovania ochrany životného prostredia a udržateľného využívania zdrojov:
 - podpora budovania cyklotrás.

Posilňovanie spoločenských vzťahov:

Podpora spolupráce v oblasti aktívneho starnutia

Inštitúty bratislavského regiónu sa starajú o staršie vekové kategórie a o zdravotne postihnutých občanov. Cieľom opatrenia 6.4 je rozšíriť kultúrnu ponuku a služby pre znevýhodnené skupiny obyvateľov (zdravotne postihnutých a starších obyvateľov), a na tento účel využíva kultúru ako nástroj spoločenského akceptovania.

Spoločné vlastníctvo kultúrneho dedičstva

Kultúrne dedičstvo samosprávneho kraja je atraktívne, avšak väčšina kultúrneho dedičstva je v zlom stave a jeho propagácia je nedostatočná.

Aktivity na podporu oblasti kultúrneho dedičstva:

- odborné konferencie počas Dní európskeho kultúrneho dedičstva,
- tlačivá (štúdie),
- udelenie ceny v súťaži o vzornú rekonštrukciu,
- pokračovanie vydávanie publikácie o pamätihodnostiach regiónu,
- príprava publikácie „Sakrálne pamiatky Bratislavskej župy“,
- digitalizácia kultúrneho dedičstva - využívanie v múzeách, galériách a vo vzdelávaní, vytvorenie vedomostnej spoločnosti,
- podpora a ochrana kultúrneho dedičstva so zvláštnym zreteľom na pestovanie hrozna, tradičné remeslá, ľudové umenie a miestnu umeleckú tvorbu,
- podpora a diverzifikácia miestneho hospodárstva prostredníctvom ochrany a rozvoja kultúrneho dedičstva.

Využívanie potenciálu prostredia

Rozvoj distribučnej siete miestnych produktov

Verejnosť mimoriadne pozitívne hodnotí podujatia a projekty, ktorých cieľom je oživenie regionálnych tradícií a popularizácia typických regionálnych výrobkov. Patria medzi sem dve významnejšie podujatia: Sviatok jablák (festival jablák a jablčných výrobkov) a projekt Vínná cesta v Malých Karpatoch. Tieto podujatia a iniciatívy ponúkajú možnosť vytvárania sietí regionálnych výrobcov a zakladania partnerstiev na viacerých úrovniach (samosprávny kraj, mestá a samosprávy, občianske organizácie).

Vytváranie rámcov udržateľného hospodárenia so životným prostredím

Prvky udržateľného hospodárenia so životným prostredím obsahuje opatrenie 6.6:

- mestská kanalizácia,
- obnova absorpčnej schopnosti pôdy,
- renovácia znečistených území (opustené priemyselné oblasti, zníženie znečistenia ovzdušia),
- uprednostňovanie budovania veľkokapacitných parkovacích domov namiesto parkovísk za účelom zachovania zelených priestranstiev obytných zón.

Koncepcia budovania siete environmentálno-vzdelávacích centier v BSK na obdobie 2018-2025

Cieľom koncepcie je vytvoriť spoločnú víziu rozvoja v záujme kvalitného ekologického vzdelávania, výchovy a osvetu v oblasti ochrany životného prostredia v Bratislavskom samosprávnom kraji na obdobie 2018-2025. Koncepcia reaguje na globálne klimatické zmeny a výzvy životného prostredia prostredníctvom vzdelávania a výchovy mladej generácie, napomáhajúc tým ochrane životného prostredia a uvedomelosti v samosprávnom kraji a jeho širšom okolí. Cieľom koncepcie je aj rozvíjať ekoturistické služby.

Koncepcia predovšetkým podporuje oživenie iniciatív v oblasti športu a výmenných študentských pobytov a vnímanie Dunaja a jeho prítokov ako spoločného dedičstva. Prírodné prostredia bohaté na ekologicky významné hodnoty môžu byť miestom výmenných pobytov študentov, spoločných výchovno-vzdelávacích aktivít, počas ktorých bude možné vytvárať novú vzdelávaciu infraštruktúru aj pre spoločné programy a podujatia.

Koncepcia stanovuje 4 prioritné oblasti a v rámci nich viacero relevantných opatrení:

- 1. prioritná oblasť: Rozvoj kapacity a kvality ekologickej výchovy, vzdelávania a osvetu
 - 1.1. rozvoj infraštruktúry ekologickej výchovy, vzdelávania a osvetu
 - 1.2. Informačná a metodická podpora ekologickej výchovy, vzdelávania a osvetu.

- 1.3. Rozvoj a rozšírenie ľudských zdrojov v oblasti ekologickej výchovy, vzdelávania a osvetu.
- 1.4. Zapojenie miest a obcí do realizácie ekologickej výchovy, vzdelávania a osvetu.
- 1.5. Spolupráca medzi verejnou správou, ekologicou výchovou, vzdelávaním a osvetou a inými individuálnymi aktérmi.

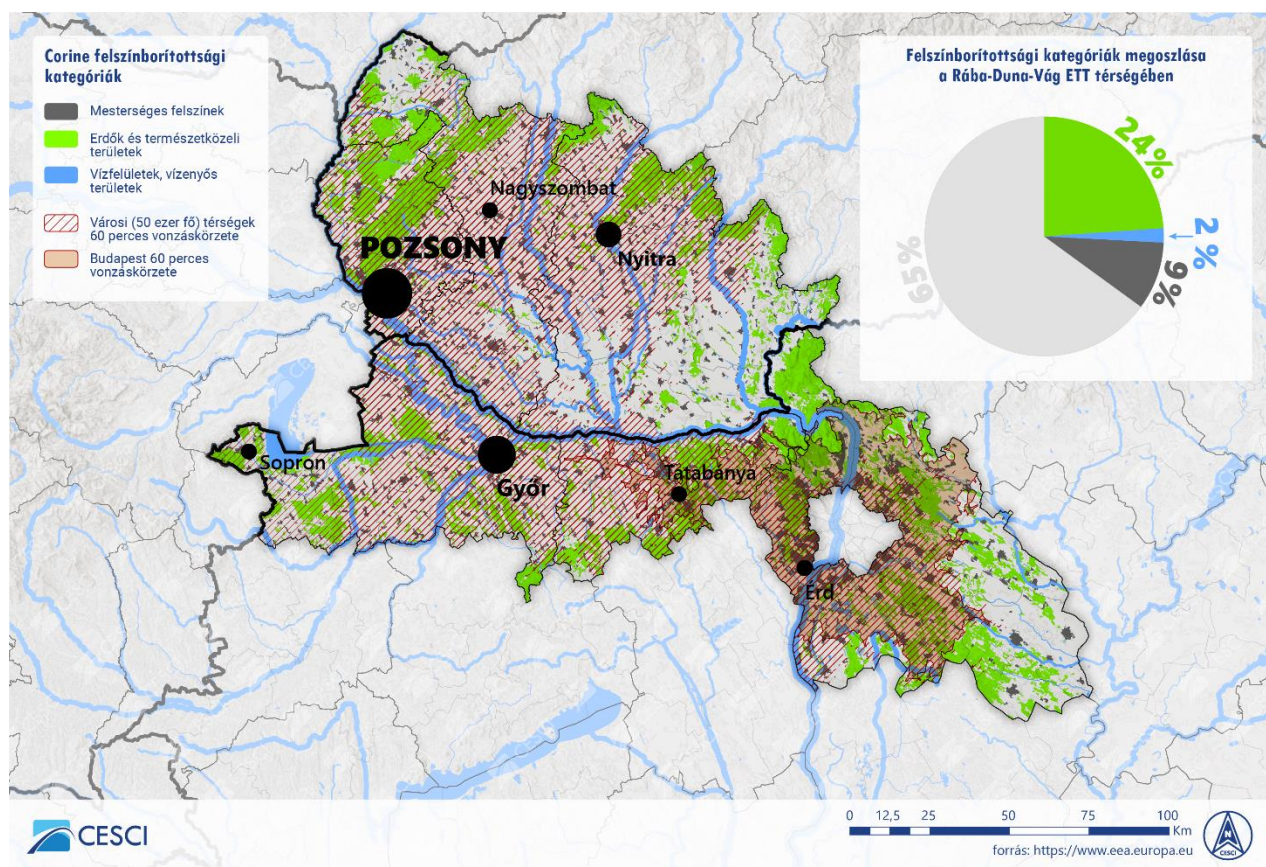
- 3. prioritná oblasť: Ekologická výchova, vzdelávanie a osvetu pre vyhradené skupiny a verejnosť. Opatrenia:
 - 3.1. Podpora realizácie kvalitných programov a projektov ekologickej výchovy, vzdelávania a osvetu (napr. rekreácia).
 - 3.2. Podpora rozvoja a fungovania ekologických poradenských a informačných centier.
 - 3.3. Rozvoj ekologickej výchovy, vzdelávania a osvetu vo verejnej správe a v obchodnom sektore.

- 4. prioritná oblasť: Systematický prístup a realizácia ekologickej výchovy, vzdelávania a osvetu. Opatrenia:
 - 4.1. Zavedenie kvalitného, efektívneho, koordinačného a systematického prístupu k realizácii ekologickej výchovy, vzdelávania a osvetu v BSK.
 - 4.2. Zabezpečenie finančného systému ekologickej výchovy, vzdelávania a osvetu.
 - 4.3. Vytvorenie informačného systému ekologickej výchovy, vzdelávania a osvetu a používanie nových informačných a komunikačných kanálov.

3.2 Vyhodnotenie situácie

3.2.1 Cestovný ruch

Rieky a lesné porasty vytvárajú prirodzený celok a prostredie pre ekoturistiku, najmä pre vodný turizmus, a spájajú maďarskú a slovenskú stranu. Situáciu pohraničného cestovného ruchu vo veľkej miere ovplyvňuje skutočnosť, že leží v spádových oblastiach dvoch (vrátane Viedne troch) hlavných miest. **Bezprostredné pohranie je okrem cieľovej destinácie medzinárodného cestovného ruchu cieľovou destináciou obyvateľov okolitých stredne veľkých a veľkých miest** (predovšetkým Bratislava, Budapešť, Trnava, Nitra, Győr, Tatabánya) **túžiacich po rekreácii v prírode**. Rozsiahle prírodné oblasti sa nachádzajú práve v spádovej oblasti stredne veľkých až veľkých miest, ktoré Dunaj a jeho prítoky spájajú do prirodzených turistických oblastí. Vidiecke územia sú často rekreačnou zónou miest (napr. Dunajský oblúk, Malý Žitný ostrov). Spolupráca už dnes dokáže prijať a obslúžiť veľký počet turistov, ktorých kúpyschopnosť presahuje celoštátny priemer. V zmysle údajov roku 2018 strávilo v regióne 3.715.212 turistov celkom 8.653.508 nocí.

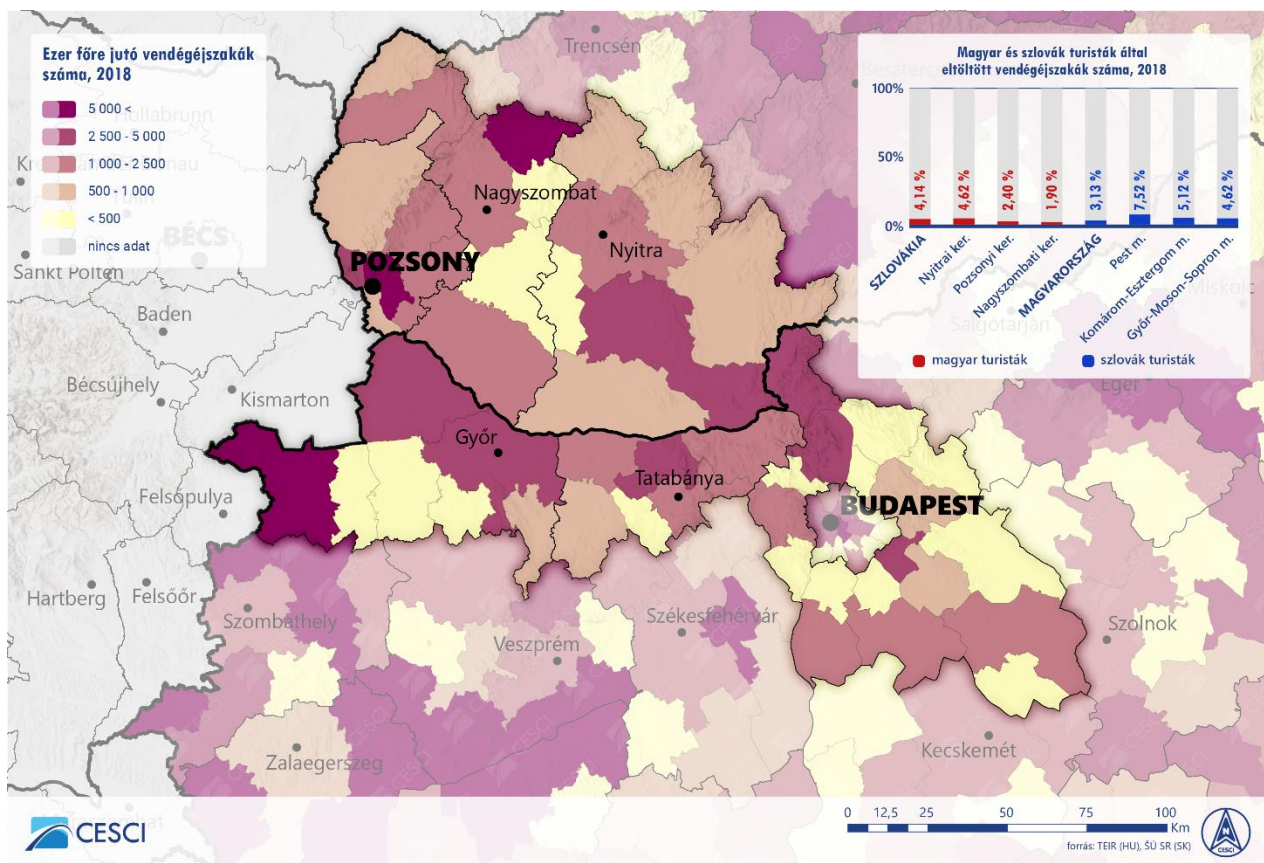

Obraz 4. Ekoturistické územie a rekreačná zóna EZÚS RDV v spádovej oblasti stredne veľkých a veľkých miest susedných krajín.

Cestovný ruch sa v rámci EZÚS RDV v uplynulom desaťročí dynamicky rozvíjal.

Znakom dynamiky a ďalšieho potenciálu je, že v období medzi 2008 - 2018 sa počet prenocovaní zvýšil na celom území spolupráce o 50,4 %, v slovenských samosprávnych krajoch o 41,8 %, v maďarských župách o 67,4 %, kým táto hodnota na celom Slovensku dosiahla len 24,5 % a v Maďarsku 55,3 %. Počet registrovaných turistov sa v skúmanom období 2008-2018 zvýšil ešte výraznejšie: na Slovensku o 37,1 %, v Maďarsku o 64 %, a na území šiestich žúp a samosprávnych krajov EZÚS RDV o 58 %, v pričom v slovenských samosprávnych krajoch sa počet registrovaných turistov zvýšil o 49,4 % a v maďarských župách o 71,7 %. Môžeme teda konštatovať, že obe strany v oblasti počtu návštevníkov a prenocovaní dosiahli nárast presahujúci celoštátny priemer.

Vďaka dynamickému rozmachu cestovného ruchu patrí územie EZÚS RDV medzi hlavné ciele cestovného ruchu v oblasti slovensko-maďarského pohraničia oboch štátov a sústreďuje sa tu významné percento obratu cestovného ruchu. Bratislavský, Trnavský, Nitriansky samosprávny kraj eviduje 44 % prenocovaní na Slovensku a Rábsko-mošonská, Komárňansko-ostrihomská a Peštianska župa spolu s Budapešťou až 74 % celkových prenocovaní v Maďarsku.

Obraz 5. Turistický ruch na území EZÚS RDV podľa počtu prenocovaní (2018)

Doteraz sa však nepodarilo dostatočne efektívne podporovať a využívať turisticko-rekreačný potenciál a atrakcie a vytvoriť spoločnú destináciu. Počet turistov prichádzajúcich z druhej krajiny poukazuje na pomerne nízku úroveň obojstrannej návštevnosti. Na tri maďarské župy (okrem

Budapešti) pripadlo v roku 2018 celkom 1.174.224 prenocovaní zahraničných turistov, z toho len 5,2 % bolo slovenských turistov. Je to mimoriadne nízky podiel, ak vezmeme do úvahy, že podiel slovenských návštevníkov vo všetkých pohraničných župách je vyšší ako v skúmaných župách (Szabolcs-Szatmár-Bereg 14,4 %, Heves 13,8 %, Borsod-Abaúj-Zemplén 13,5 % v porovnaní s Komárňansko-ostrihomskou župou 7,5%, Peštianskou župou 5,1 % a Rábsko-mošonsko-šopronskou župou 4,6 %). To isté platí aj pre návštevy maďarských turistov na Slovensku: čo sa týka prenocovaní, práve v troch členských župách je najnižší podiel maďarských turistov v rámci zahraničnej návštevnosti (Bratislavský SK 2,6 %, Trnavský SK 3,6 %, Nitriansky SK 7,1 %, pričom návštevnosť maďarských turistov v Banskobystrickom SK je 14,4 % Košickom SK 10,1 %). Jedine v Nitrianskom SK prekračuje podiel prenocovaní maďarských turistov celoštátny priemer (5 %). Práve v západnej časti slovensko-maďarskej prihraničnej oblasti EZÚS bol počet prenocovaní maďarských turistov nízky. Podľa údajov roku 2018 tri samosprávne kraje evidujú len 30,7 % prenocovaní maďarských turistov na Slovensku. Okrem Peštianskej župy je v každej členskej župe a samosprávnom kraji EZÚS RDV priemerný počet prenocovaní maďarských návštevníkov na Slovensku a slovenských návštevníkov v Maďarsku nižší ako priemerný počet prenocovaní návštevníkov z iných krajín.

Zároveň je priaznivým výsledkom, že v roku 2018 bol podiel prenocovaní slovenských turistov v troch maďarských župách (5,2 %) vyšší ako celkový podiel prenocovaní slovenských turistov v Maďarsku (3,1 %). Ak vezmeme so úvahy aj Budapešť, 33,2 % celkového počtu prenocovaní slovenských turistov v Maďarsku spadá do týchto troch žúp. Na význam maďarského hlavného mesta poukazuje aj skutočnosť, že bez prenocovaní v Budapešti je tento podiel len 12,6 %.

Na území EZÚS RDV sa v nedávnej minulosti realizoval rozsiahly rozvoj **cykloturistiky**, ktorý umožňuje aktívne trávenie voľného času a ekoturistiku. Najvýznamnejšou aktivitou v období 2013-2020 bol projekt *SacraVelo – Sieť cezhraničných pútnických cyklotrás v okolí Dunaja (SKHU/1601/1.1/013)*, v rámci ktorého bola v partnerskej spolupráci BSK, Rábsko-mošonsko-šopronskej a Komárňansko-ostrihomskej župy vybudovaná takmer 900 km dlhá sieť pri čiastočnom využití a rekonštrukcie existujúcich trás a vybudovaní nových úsekov (napr. Tatabánya - Oroszlány). Táto cyklotrasa po sakrálnych pamiatkach kultúrneho dedičstva zároveň umožňuje spoznávať prírodné bohatstvo chráneného územia v povodí Dunaja. SacraVelo je napojená na medzinárodnú cyklotrasu EuroVelo.

Územím EZÚS RDV prechádza aj medzinárodná cyklotrasa **EuroVelo 6 (Riečna cyklotrasa)** spájajúca Atlantický oceán a Čierne more. Kohéziu EZÚS RDV posilňuje aj skutočnosť, že slovenský úsek aj maďarský úsek trasy sa tiahne v blízkosti hraníc a vo viacerých bodoch sa obe trasy stretávajú (Rajka - Bratislava, Vámosszabadi - Medved'ov, Komárom - Komárno, Dunakiliti - Dobrohošť, Esztergom - Štúrovo, Ipolydamásd - Chľaba) a v blízkej budúcnosti sa vytvoria ďalšie styčné body, ktoré umožnia spojiť turistické zaujímavosti v oboch prihraničných oblastiach. Označovanie cyklotrás informačnými tabuľami postupne napreduje, ale okrem slabého pokrytia sa objavujú aj zásadné problémy v kvalite: časté sú nekvalitné úzke úseky

prechádzajúce poľnými cestami alebo nebezpečnými hlavnými cestami. V budúcnosti bude potrebné zabezpečiť jednotný a komplexný rozvoj jednotlivých úsekov. Regiónom prechádza aj trasa **EuroVelo 13**, ktorá sa tiahne pozdĺž niekdajšej „železnej opony“ rozdeľujúcej Európu na Východný a Západný blok. V roku 2009 sa stala súčasťou medzinárodnej cyklotrasy Eurovelo, ktorá sa tiahne od Severného mora až po Turecko a prechádza periférnymi oblasťami pozdĺž niekdajšej železnej opony, ktoré sa väčšinou zachovali v dobrom stave.

V priebehu uplynulých rokov sa vybuďovalo množstvo cyklotrás, napríklad súvislá sieť Pons Danubii, ale aj samostatné krátke úseky, ktoré sa postupne spájajú do regionálnej siete. V slovensko-maďarskej pohraničnej oblasti bol rozvoj cyklotrás najvýraznejší okolo Dunaja. Na hlavnú cyklotrasu, ktorá sa tiahne paralelne s Dunajom, je možné napojiť severno-južnú regionálnu sieť, ktorej jednotlivé prvky sú už pripravené. Kvalitné súvislé prihraničné alebo cezhraničné úseky sú však ešte len v regióne Komárom-Komárno (napr. Oroszlány – Tatabánya – Komárno – Kolárovo, a trasa Komárno – Kravany nad Dunajom dokončená v roku 2013 a úsek Komárno – Čičov vyasfaltovaný v roku 2019). Ďalší potenciál má cyklotrasa prechádzajúca Malým Žitným ostrovom a Žitným ostrovom, z ktorej je možné vytvoriť okruh.

Napriek vyššie uvedeným iniciatívam riešenie cykloturistiky ešte nie je komplexné. Odpočívadlá sú síce pomerne dobre vybudované, ale súvisiaca ponuka služieb, podporná infraštruktúra a integrácia s ostatnými odvetvami cestovného ruchu je na mnohých miestach nedostatočná. Popri trasách je málo servisov, je nedostatok dopravných prostriedkov, stravovacích a ubytovacích možností pre cyklistov, často chýbajú aj lepšie vybavené odpočívadlá, prístrešky proti dažďu a informačné tabule.

Na území EZÚS RDV je súčasťou ekoturizmu a aktívneho turizmu, ktorý má veľký rozvojový potenciál, aj jazdecká turistika. Regiónom prechádza jazdecká sieť EuroHorse (1, 2 a 3), ktorú je možné sledovať aj pomocou navigácie GPS. Táto forma turistiky síce ešte nie je veľmi rozšírená, ale jej rozvoj a popularizáciu opodstatňuje to, že jazdecká turistika je jednou z vysoko nákladových foriem turistiky, ktorá sa navyše často spája s dlhším pobytom jazdcov v danom regióne, ktoré počas svojho pobytu využívajú množstvo rôznych služieb.

V regióne má bohaté tradície aj vodná turistika. V oblasti vodného turizmu sa v na spoločnom úseku hranice črtajú dve oblasti spolupráce: 1. Žitný ostrov - Malý Žitný ostrov, t. j. územie Malého Dunaja a Mošonského Dunaja a hlavný tok Dunaja a 2. povodie Dolného lpla a oblasť Dunajského oblúka.

Vo vyššie uvedenej oblasti bol najkomplexnejším projektom podporujúcim kohéziu pohraničia projekt s názvom *Objavte poklady Malého Dunaja a Mošonského Dunaja na bicykli a na člně (Danube Bike & Boat)*, v rámci ktorého bola na 36 miestach Bratislavského SK, Trnavského SK a Nitrianskeho SK a Rábsko-mošonsko-šopronskej župy vybudovaná infraštruktúra pre cykloturistiky a vodné športy, čím sa položili základy komplexnej cezhraničnej destinácie. V rámci projektu sa okrem rozvoja infraštruktúry vypracovala aj jednotná destinačná stratégia

cezhraničných cieľových oblastí (Malý Žitný ostrov, Žitný ostrov) a bola vytvorená spoločná zastrešujúca značka a komunikačný akčný plán. V rámci týchto aktivít sa preskúmali ďalšie možnosti spolupráce a široký okruh turistických zaujímavostí, infraštruktúry a služieb, ktoré by bolo možné spojiť do jednotného celku.

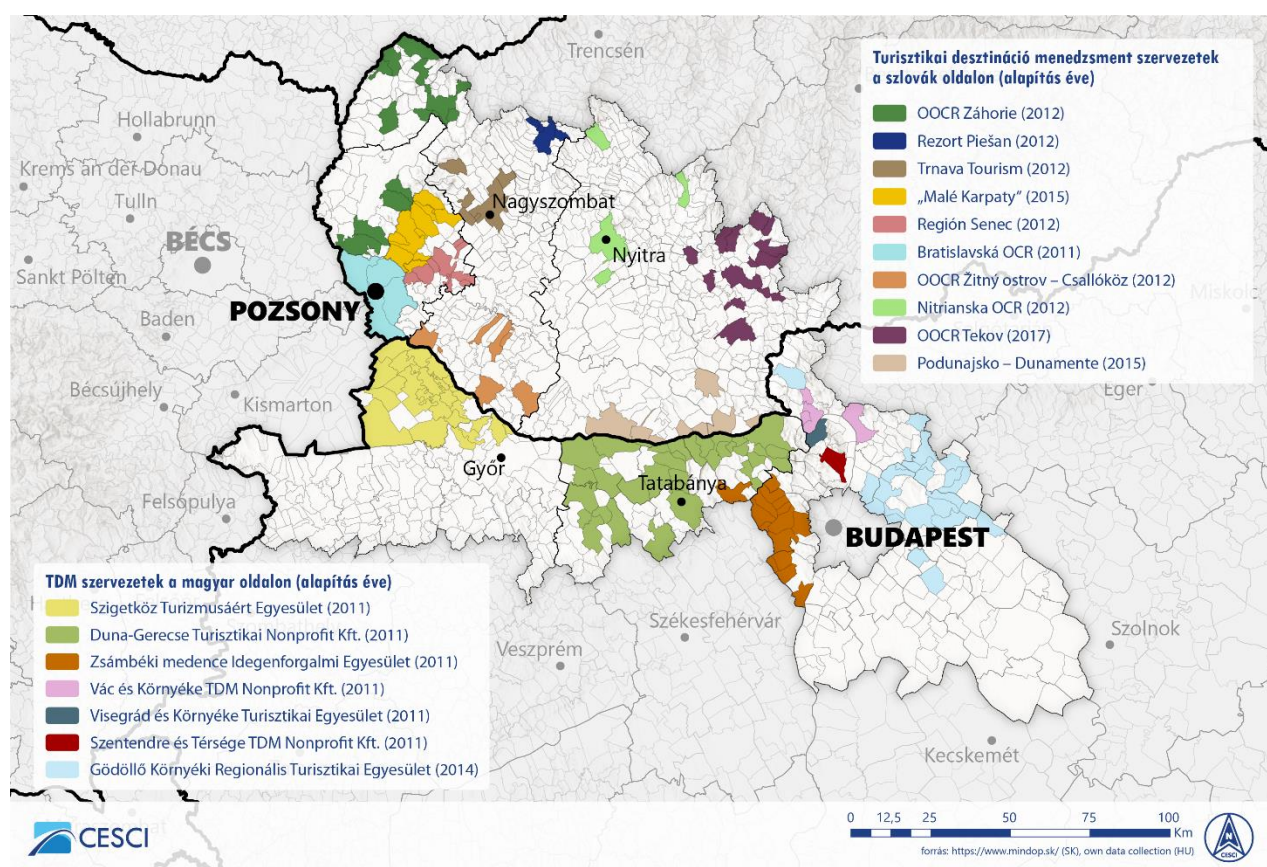
Budovanie destinácie sa začalo aj vo východnej časti EZÚS RDV pozdĺž takmer 100 km toku rieky **Ipel**, a na dolnom a strednom toku Ipľa sa viacero obcí aktívne zapojilo do spolupráce v oblasti rozvoja vodnej turistiky na rieke Ipel. Jedným doterajších z najvýznamnejších výsledkov je projekt *Rowing in One River – Veslujeme v jednej rieke (SKHU/1601/1.1/160)*, v rámci ktorého sa rozšírili možnosti vodnej turistiky v piatich obciach spadajúcich do EZÚS RDV. Na týchto miestach (Vyškovce nad Ipľom, Šahy, Tésa, Ipolytölgyes a Szob) došlo nielen k rozvoju infraštruktúry (najmä mobilné móla, kontajnery na uskladnenie plavidiel) a nákupu prostriedkov (kajakov, kanoe, dračích lodí, bicyklov, mikrobusev), ale dôraz sa kládol aj na prepojenie vodnej turistiky s okolitými suchozemskými zaujímavosťami a trasami.

Okrem vyššie uvedených projektov aj platforma s názvom Cultractive vytvorená v rámci projektu Cultacross (SKHU/1601/1.1/041) popularizuje rôzne aktívne turistické trasy vrátane vodných túr. Na týchto webových stránkach sú uvedené aj názvy najdôležitejších turistických prístavov ako Bratislava, Tomášov, Janíky, Topolníky, Dunakiliti, Rajka, Mosonmagyaróvár, Vác, Leányfalu, Göd a ppd. Z hľadiska turizmu je mimoriadne dôležité, aby v blízkosti prístavov pre vodné túry bola vybudovaná aj taká infraštruktúra služieb, ktorá zvýši atraktivnosť dlhších pobytov v regióne, ako napríklad kempingy, obchody, reštaurácie alebo bufety. Medzi najviac vybudované oblasti z tohto hľadiska patrí úsek medzi Szentendre - Duna Leányfalu a Tahitótfalu a úsek medzi Mošonským Dunajom v Győri a mestom Mosonmagyaróvár. Využitelný potenciál má v tomto ohľade aj rieka Litava.

Región je mimoriadne bohatý na kultúrne turistické atrakcie, návštevníkov lákajú múzeá, interaktívne výstavy, hrady, zámky, stredoveké kostoly, sochy a rôzne tematické naučné chodníky a pamätné domy. Mnohé z týchto pamätihodností si právom zaslúžia osobitnú pozornosť, keďže boli zapísané aj do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO (napríklad Kultúrna krajina Fertő – Neziderské jazero, Pannonhalmské benediktínske arcidióceza, Budapešť vrátane nábrežia Dunaja, areálu Budínskeho hradu a Andrásyho bulváru). Aj medzi kandidátmi na zápis do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO sú turisticky významné miesta, na rozvoji ktorých bude v budúcnosti možné stavať, ako napríklad na maďarskej strane stredoveká pevnosť v Ostrihome alebo stredoveké kráľovské sídlo a nádvorie na Vyšehrade, a na slovenskej strane napríklad pamätník Chatama Sofera. Zoznam kandidátov ďalej obsahuje také kultúrne hodnoty, ktoré organicky spájajú obe strany hranice, ako napríklad pevnostný systém miest Komárno a Komárom na sútoku Dunaja a Váhu a časti podunajskej trasy Limes Romanus. Na týchto kultúrnych pamätihodnostiach sa oplatí vybudovať významný domáci aj zahraničný cestovný ruch vychádzajúc z výsledkov predchádzajúcich programov cezhraničnej spolupráce, keďže boli hlavnými trendmi doterajšej spolupráce v tejto oblasti.

Na maďarskej aj na slovenskej strane bola počas uplynulého vyše desaťročia vytvorená organizačná štruktúra regionálneho **destinačného manažmentu**. Na oboch stranách hranice vznikli miestne a regionálne organizácie, ktoré na Slovensku v zmysle Zákona a cestovnom ruchu z októbra 2011 registruje na území samosprávnych krajov a okresov Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky. V Maďarsku v zmysle Nariadenia vlády č. 61/2017. (III. 20.) organizácie destinačného manažmentu registruje Maďarská agentúra cestovného ruchu.

Je potrebné mať na pamäti, že v Maďarsku v zmysle Nariadenia vlády č. 429/2020. (IX. 14.) o vymedzené oblasti cestovného ruchu⁵ bolo vymedzených niekoľko takých oblastí cestovného ruchu, ktoré sa týkajú územia EZÚS RDV (napr. Oblasti cestovného ruchu Győr–Pannonhalma, Sopron–Fertő a Budapešť a okolie).

Obraz 6.: Oblastné organizácie cestovného ruchu a ich pôsobnosť na území EZÚS RDV

Územie EZÚS RDV má z hľadiska spoločného cezhraničného destinačného manažmentu a marketingu aj naďalej relatívne slabú kohéziu, a jednotliví aktéri ešte nedokážu v plnej miere pokryť a spoločne riešiť ponuku na slovenskej aj maďarskej strane. Zároveň, ako ilustruje nasledujúci obraz, sa v regióne vytvorilo niekoľko ťažiskových bodov, v ktorých sa môžu

⁵ Pozri <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK20205.pdf>

koncentrovať možnosti spolupráce v oblasti cezhraničného cestovného ruchu, keďže v nich jestvuje potrebné organizačné a manažérske zázemie.

V porovnaní s ostatnými podoblasťami je turistická integrácia rozvinutejšia v oblasti **Žitný ostrov – Malý Žitný ostrov**, kde sa už začali realizovať a čiastočne boli zrealizované viaceré dôležité prvky rozvoja destinácie, ako napríklad spoločná značka, imidž, zosúladený marketing, propagácia a turistické informácie. Napreduje aj realizácia projektu *Rozvoj turistickej cezhraničnej destinácie Danube Islands* (SKHU/WETA/1801/1.1/016), ktorého sa EZÚS RDV zúčastňuje ako partner, a ktorého cieľom je vytvorenie a posilnenie destinácie dunajských ostrovov (Žitný ostrov, Malý Žitný ostrov). Bratislavský SK a Trnavský SK budú čoraz užšie spolupracovať na vytvorení destinácie na slovenskej strane, do ktorej patria rôzne prírodné a kultúrne trasy, ako aj vytvorenie a rozvoj Malého Dunaja ako destinácie. Na maďarskej strane má víziu budovania destinácie EZÚS Arrabona, ktorý disponuje potrebnými kompetenciami aj zdrojmi, a to najmä v spolupráci Győru a Dunajskej Stredy (napr. tematické trasy v rámci projektov HUSK Cultracross a Cultcreative).

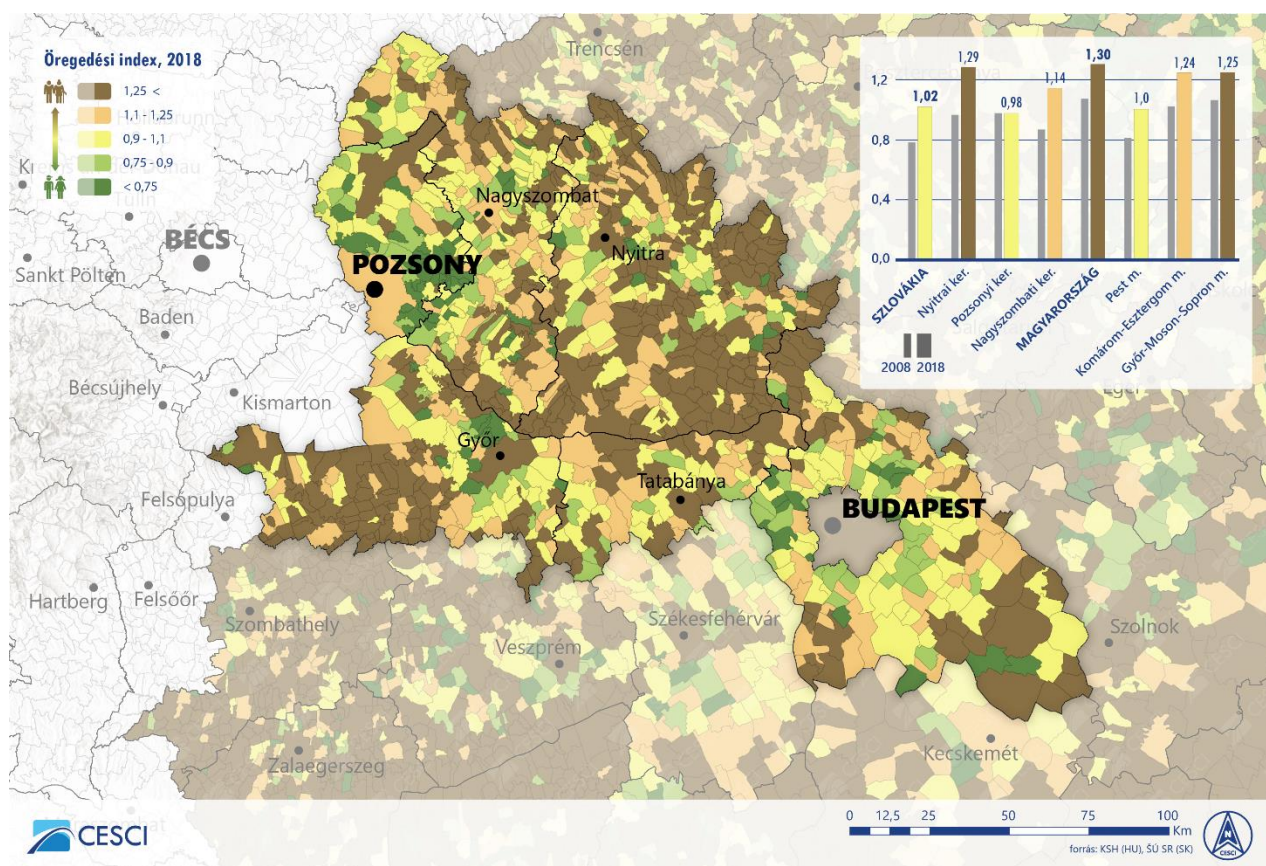
Významný krok v oblasti vytvorenia regionálnej destinácie z hľadiska organizácie, vývoja produktov a predaja dosiahla stredná časť regiónu EZÚS RDV **Podunajská oblasť**. Spomedzi organizácií destinačného manažmentu sa práve tu, na pohraničnom úseku od Győru po Komárom a od Ostrihomu po Štúrovo, najvýraznejšie rysuje cezhraničná spolupráca smerujúca k integrovanej a zastrešujúcej činnosti. V rámci INTERREG projektu INSIGHTS sa štyri miestne organizácie cestovného ruchu pôsobiace na území Komárňansko-ostrihomskej župy (Organizácia cestovného ruchu Tata a okolie, Organizácia cestovného ruchu Komárom, Organizácia cestovného ruchu Dorog a okolie, Organizácia cestovného ruchu Ostrihom a okolie) a jedna OOCR (Duna-Gerecse nezisková s.r.o.)¹⁰ a OOCR Podunajsko pôsobiace na slovenskej strane medzi Komáromom a Štúrovom zaviazali, že od roku 2018 budú svoje odborné pôsobenie ešte intenzívnejšie zosúlaďovať. Vyššie uvedené subjekty uvažujú o vytvorení Podunajského turistického regiónu a zriadili konzorcium s názvom *Spoločne za rozvoj Podunajského turistického regiónu*. V rámci spoločnej vízie už podpísali Dohodu o spolupráci a v spolupráci s regionálnymi partnermi v oblasti poskytovania služieb vytvorili spoločný produkt – Podunajskú kartu. V rámci spoločného systému kariet, ktorý bol zavedený v roku 2019, môžu turisti získať rôzne výhody v 29 ubytovacích zariadeniach na Slovensku a v Maďarsku a výhodne využívať 151 služieb (múzeá a iné kultúrne exhibičné priestory, voľnočasové aktivity, kúpeľné a wellness služby, rôzni poskytovatelia verejnej a individuálnej dopravy, obchody s miestnymi produktami a suvenírmi, rôzne reštaurácie).

V Poiplí treba v súvislosti s destinačným manažmentom vyzdvihnúť predovšetkým projekt *Vypracovanie koncepcie cestovného ruchu na rieke Ipel' a zavedenia spoločného a regulačného systému - IPOLYTOUR* (SKHU/WETA/1801/4.1/004). V regióne koordinuje aktivity Združenie pre rozvoj Ipel'skej krajiny v spolupráci s Ipel'skou úniou a Ipel'ským Euroregiónom.

EZÚS RDV by preto mohol zohrať úlohu katalyzátora spolupráce regionálnych aktérov cezhraničnej spolupráce v oblasti cestovného ruchu a tvorcu komplexnej integrácie cestovného ruchu regiónu a v zosúladení práce jednotlivých subjektov.

3.2.2 Spoločenské vzťahy

Jednou z najvýznamnejších demografických zmien územia EZÚS RDV je celkové **starnutie** obyvateľstva. Okrem Bratislavského SK je vo všetkých samosprávnych krajoch a župách na oboch stranách hraníc veľkou výzvou postupný nárast počtu starnúceho obyvateľstva za súčasného klesania podielu mladých ľudí (na základe údajov z obdobia 2008-2018). Na základe údajov z roku 2018 možno konštatovať, že pomer mladého a staršieho obyvateľstva je v rovnováhe (t. j. dosahuje približne hodnotu 1) len v Bratislavskom SK (0,98) a v Peštianskej župe (1). Avšak v Peštianskej župe sa podľa demografických trendov v blízkej budúcnosti dostane do prevahy staršia generácia. Napriek relatívne priaznivej situácii v Bratislavskom samosprávnom kraji je aj v tomto regióne potrebné zaoberať sa problematikou starnutia populácie, lebo podiel obyvateľov vyššieho veku vo viacerých obciach v oblasti malých Karpát (napr. Plavecké Podhradie) je už dnes nadpriemerný. Celý región sa musí pripraviť na postupné starnutie obyvateľstva, nakoľko kým v roku 2008 počet obyvateľov nad 64 rokov presahoval počet obyvateľov do 18 rokov len v Rábsko-mošonsko-šopronskej župe, v roku 2018 bol takýto stav zo šiestich žúp už v štyroch župách. Podľa údajov z roku 2018 sú na území EZÚS RDV (1,1) tieto ukazovatele síce lepšie ako celoštátny priemer v Maďarsku (1,3), ale zaostávajú za celoštátnym údajom Slovenska (1,02). Okrem samosprávnych krajov a žúp s najmladšou vekovou štruktúrou obyvateľov - Peštianska a Rábsko-mošonsko-šopronská župa (+0,19) a BSK (0), sa miera starnutia v rokoch 2008-2018 približovala celoštátnemu priemeru (SK: +0,24, Maďarsko +0,23) v Komárňansko-ostrihomskej župe (+0,23), a bola výrazná aj v Trnavskom (+0,28) a Nitrianskom (+0,32) samosprávnom kraji. Starnutie populácie sa týka väčšiny územia EZÚS RDV, s výnimkou obcí, v ktorých s menším podielom rómskeho obyvateľstva (u ktorého je vysoká pôrodnosť) a obcí, do ktorých sa prisťahovalo množstvo mladých ľudí. Na obidvoch stranách hraníc vzniklo súvislé pásmo obcí so starším obyvateľstvom, ktoré čelia špecifickým problémom v mnohých oblastiach spoločensko-hospodárskeho života počnúc organizáciou verejných služieb cez ich spotrebiteľské návyky a mobilitu (napr. cestovný ruch, nákupy) až po sociálne záležitosti. Reagovanie na starnutie populácie v súčasnosti nie je primerané významu a rozsahu tejto problematiky a hospodársky potenciál tejto skupiny (strieborné hospodárstvo) sa v územnom plánovaní a organizácii spoločnosti dostatočne nezdôrazňuje.

Obraz 7. Vývoj indikátora starnutia na území EZÚS RDV (2008, 2018)

V dôsledku čoraz diferencovanejšej demografickej štruktúry popri intenzívne starnúcich obciach (častokrát vzdialených od hlavných dopravných tepien) vznikajú zároveň obce s mladou vekovou štruktúrou obyvateľstva, ktoré tvoria najmä aglomerácie hlavných a veľkých miest - najmä Budapešti, Bratislavy, Győru a Trnavy. Vystaňovalci z veľkomiest a prisťahovalci z vidieka v týchto obciach vytvárajú rôznorodú kombináciu s miestnym obyvateľstvom, ktoré v týchto obciach žije celé generácie na jednom mieste tradičným vidieckym životom, a vytvorenie spoločenskej kohézie je často problematické. Avšak ich spoločným cieľom je snaha uniknúť z urbanizovaného prostredia, pobyt v okolitej prírode, ktorá poskytuje úplne iné, lákavé prostredie. Spoznávanie susedných prírodných oblastí a tradičných činností umožňujú lesné pásma a okolie riek v blízkosti veľkých miest, často pozdĺž hraníc. Tieto oblasti môžeme považovať nielen za rekreačnú zónu mestského obyvateľstva, ale aj priestor pre interakciu slovenského a maďarského obyvateľstva. Na nevyváženosť, ktorá nastala v dôsledku suburbanizácie, nedokázal reagovať ani vzdelávací systém ani komunitné inštitúcie. Kým väčšina komunitných a vzdelávacích inštitúcií sa sústreďuje v mestách a narastá dopyt po nekonvencionálnych formách vzdelávania a výchovy v kontexte prostredia, lesné tábory, školy v prírode a kempingy sú väčšinou zastarané a ich kapacity sú obmedzené.

Z hľadiska posilnenia spoločenských vzťahov zohrávajú popri komunitných a vzdelávacích inštitúciách významnú úlohu aj športové inštitúcie a podujatia. V uplynulých rokoch sa začalo

uvažovať o možnostiach organizovať regionálne majstrovstvá a spoločné športové podujatia najmä vo futbale a hokeji. Myšlienka integrovať jednotlivé národné súťaže do spoločnej slovensko-maďarskej alebo stredoeurópskej ligy nie je nová, v súčasnosti už existujú konkrétne príklady (napr. Liga MOL/Erste s centrom v Maďarsku, slovenská Tipsport Liga). Významný podiel voľnočasového cestovného ruchu už dnes tvorí športový turizmus, ktorého ďalší rozvoj môže posilniť vnútornú spoločenskú kohéziu regiónu.

Nasledujúca tabuľka obsahuje športoviská a štadióny (vrátane kapacít) na území EZÚS RDV:

ŠPORTOVÉ IHRISKÁ, ŠTADIÓNY	
OBEC	KAPACITA
Győr (ETO Park)	15600
Győr (ETO Park, Edzőpálya 1)	1000
Győr (Ménfői úti Sporttelep)	2700
Sopron (Káposztás utcai Stadion)	5800
Tatabánya (Grosics Gyula Stadion)	5021
Csorna (Kocsis István Városi Sporttelep)	760
Mosonmagyaróvár (Wittmann Antal park)	4000
Dorog (Buzánszky Jenő Stadion)	5000
Tatabánya (Grosics Gyula Stadion, Műfüves Edzőpálya)	n.a.
Trnava (Štadión Antona Malatinského)	18448
Senica (Štadión FK Senica)	4500
Zlaté Moravce (FC ViOn Zlaté Moravce)	5000
Nitra (Štadión pod Zoborom)	11384
Dunajská Streda (Mestský štadión)	16410
Šaľa (Slovan Duslo Šaľa)	n.a.
Šaľa (Štadión pomlé)	1000
Sereď (Štadión Sereď)	5800
Vráble (Štadión Vráble)	5000
Vrbové (Štadión Vrbové)	5000
Nové Zámky (Štadión Nové Zámky)	5000
Moravany (Štadión v Moravanoch)	1018
Topoľčany (Futbalový štadión Vojtecha Schotterta)	12000
Albertirsa (Albertirsa Városi Sportcsarnok)	n.a.
Cegléd (Gál József Sportcsarnok)	1100
Cegléd (Zsengellér Gyula Sporttelep)	800
Budakalász (Budakalászi Sportcsarnok)	500?
Budaörs (Budaörsi SC Sporttelep)	celkom: 2350
Budakeszi (Műfüves Sportpálya)	n.a.
Dabas (Dabasi Sporttelep)	2500
Diósd (Diósd Sportpálya)	n.a.
Dömsöd (Dömsödi Sportcsarnok)	n.a.
Dunakeszi (Magyarság Sporttelep)	n.a.
Érd (Ercsi úti Sporttelep)	n.a.
Érd (ÉRD Aréna)	2200
Göd (Sportpályák)	n.a.
Gödöllő (Egyetemi Sportpálya)	n.a.
Gyál (Ady Endre utcai Sporttelep)	n.a.
Halásztelek?	n.a.
Mogyoród (Ober János Sportközpont)	n.a.
Monor (Balassi Bálint utcai Stadion)	2250
Nagykátai (Nagykátai Városi Sporttelep)	1500
Nagykőrös (Nagykőrösi Városi Sporttelep)	
Ráckeve (Sipos Ferenc Sporttelep)	2000
Pomáz (Pomázi Sportpálya)	1000
Százhalombatta (Vasút utcai Sporttelep)	2000
Vác (Vác Városi Sportstadion)	12000

ŠPORTOVÉ IHRISKÁ, ŠTADIÓNY	
OBEC	KAPACITA
Üllő (Városi Sporttelep)	400
Abony (Varga István Városi Sportcsarnok)	n.a.
Csemő (Csemői Sportpálya)	n.a.
Győr (Audi Aréna)	5500
Mosonmagyaróvár (UFM Aréna)	n.a.
Sopron (Anger-réti Sporttelep)	n.a.
Sopronkövesd (Sportpálya)	500
Kisbér (Kisbéri Spartacus SE Sportpálya)	n.a.
Šáp (Dolina Stadion)	n.a.
Trebatice (Trebatice Stadion)	n.a.
Hurbanovo (Futbalový štadión)	n.a.

Plavárne (vrátane kapacít) na území EZÚS RDV:

PLAVÁRNE	
OBEC	PARAMETRE BAZÉNA
Győr (Magyar Vilmos Uszoda) -sportuszoda, versenysport bázisa	25-metrový plavecký bazén so 6 dráhami; učebný bazén
Oroszlányi uszoda	25-metrový plavecký bazén
Mosonmagyaróvár (Flexum Termál Gyógyfürdő és Uszoda)	2 plavecké bazény
Sopron (Csik Ferenc Uszoda)	33,33-metrový športový bazén; 15-metrový učebný bazén
Tatabánya (Gyémánt Fürdő)	50-metrový športový bazén; 15-metrový učebný bazén
Komárom (Komáromi Gyógyfürdő)	krytý a vonkajší plavecký bazén; krytý učebný bazén
Trnava	25-metrový plavecký bazén
Šaľa (Krytá plaváreň Duslo)	50-metrový plavecký bazén s 8 dráhami
Nové Zámky (Štrand Emila Tatárka)	50-metrový plavecký bazén
Nitra (Krytá plaváreň Mestský kúpeľ)	25-metrový plavecký bazén
Senica (Plaváreň Senica)	25-metrový plavecký bazén
Galanta (Termál centrum Galandia)	vonkajší 25-metrový plavecký bazén
Sereď (Plaváreň ZŠ Juraja Fándlyho Sereď)	25-metrový plavecký bazén
Nové Zámky (Plaváreň Relax komplex)	25-metrový plavecký bazén
Topoľčany (Krytá plaváreň Topoľčany)	25-metrový plavecký bazén
Komárno (Krytá plaváreň)	25-metrový plavecký bazén
Levice (Krytá plaváreň Levice)	25-metrový plavecký bazén s 5 dráhami
Štúrovo (Termálne kúpalisko Vadaš Thermal)	50-metrový plavecký bazén
Tököl (Városi Uszoda)	25-metrový plavecký bazén, 12,5-metrový učebný bazén, 4-metrový bazén s perličkovým kúpeľom
Gyál	25-metrový plavecký bazén so 6 dráhami; 10*6-metrový učebný bazén
Szada (Fenyves fürdő babauszoda)	8 x 4-metrový bazén s teplou vodou
Gyömrő (Harmónia Uszoda)	18,5-metrový plavecký bazén, 6,5-metrový relaxačný bazén, 2,4-metrová perličková kúpeľ
Százhalombatta (Szalai János Uszoda)	25-metrový plavecký bazén, 15-metrový učebný bazén, 3,25-metrový relaxačný bazén
Százhalombatta (Városi Sportuszoda)	n.a.
Kistarcsa (Kistarcsai Városi Uszoda)	25-metrový plavecký bazén
Veresegyház (Mézsvölgyi Uszoda)	25-metrový plavecký bazén
Csömör (Delfin Uszoda)	n.a.
Gödöllő (Tavirózsa Uszoda)	n.a.
Szigetszentmiklós (Stilianos Babauszoda)	n.a.
Diósd (Stilianos Babauszoda)	n.a.
Dunakeszi (Stilianos Babauszoda)	n.a.
Ecser (Stilianos Babauszoda)	n.a.
Monor (Monori Városi Uszoda)	25-metrový plavecký bazén, 12,5-metrový učebný bazén
Érd (Gárdonyi Tanuszoda)	25-metrový plavecký bazén, 11-metrový učebný bazén

PLAVÁRNE	
OBEC	PARAMETRE BAZÉNA
Szentendre (Vizes Nyolcas Uszoda és Szabadidőközpont)	33-metrový plavecký bazén, 12-metrový učebný bazén, 13,5-metrový wellness bazén
Piliscsaba (Fébé Uszoda)	učebný bazén, perličkový kúpeľ
Dunakeszi (Gérecz Attila Tanuszoda)	25-metrový plavecký bazén; učebný bazén
Solymár (Hóvirág Uszoda)	12-metrový bazén
Vác (Tanuszoda)	n.a.
Kerepes (Borsika Babauszi)	n.a.
Nagytarcsa (Kisfóka Babauszás)	n.a.
Cegléd (Városi Sportuszoda)	n.a.
Tura (Stilianos Babauszoda)	n.a.
Szob (Szobi Úszóiskola)	n.a.
Törökbálint (Törökbálinti Sportközpont)	učebný bazén, bazén pre synchronizované plávanie, plavecký bazén
Budaörs (Budaörs Városi Uszoda)	25-metrový plavecký bazén, 16-metrový učebný bazén
Vác (Váci Uszoda Strand)	25-metrový plavecký bazén (krytý), 33-metrový plavecký bazén (od jesene do jari krytý), ostatné: vonkajšie
Cegléd (Gyógy-és Strandfürdő)	kryté: 1 zážitkový bazén, 1 detský bazén, 2 sedacie termálne bazény; vonkajšie: 1 plavecký bazén, 1 sedací termálny bazén, 1 bazén s vlnobitím, 1 zážitkový bazén, 1 detský bazén, 1 rehabilitačný bazén, 1 bazén so závažiami
Ráckeve (Aqua Land Termálfürdő)	18-metrový plavecký bazén, 1 rodinný bazén, 1 zážitkový termálny bazén
Dabas (Váradi Fitness Centrum)	20-metrový bazén
Dunavarsány (Igazgyöngy Babauszoda)	bazén hlboký 130 cm
Győr (Rába Quelle - Sátoras Uszoda)	n.a.
Győr (Aqua Sport Központ)	50-metrový pretekársky bazén, 16-metrový malý bazén s teplou vodou, ponorný bazén, vírivý bazén, posilňovňa, hľadisko pre 1200 návštevníkov
Győr (Stilianos Babauszoda)	n.a.
Jánossomorja (Sportuszoda)	25-metrový bazén
Balf (Balf Fürdő)	n.a.
Tata (Kókkúti tanuszoda)	16-metrový bazén
Dorog (Nipl Stefánia Uszoda)	25-metrový plavecký bazén, 16-metrový učebný bazén
Esztergom (Szent István Strandfürdő)	50-metrový bazén
Csolnok (Csolnoki Tanuszoda)	n.a.
Pezinok (Krytá plaváreň)	25-metrový plavecký bazén, 4,6-metrový detský bazén
Sered	n.a.
Galanta (Plaváreň Gymnázium Z. Kodály)	n.a.
Močenok (Aquasport)	50-metrový plavecký bazén, 20-metrový detský bazén
Senice (Mestská plaváreň)	n.a.

Na území EZÚS RDV pravidelne organizuje množstvo **podujatí** s výraznou cezhraničnou relevanciou vyplývajúcou napríklad z ich tematiky, zo spoločnej organizácie slovenskými a maďarskými organizáciami, alebo preto, lebo podujatie v jednej krajine navštevuje veľa záujemcov z druhej krajiny. Ďalej uvádzame stručný prehľad najrelevantnejších podujatí, lebo ich považujeme za potenciálne východiská ďalšieho rozvoja ekoturistickej destinácie EZÚS RDV a intervencií v oblasti posilňovania spoločenských vzťahov. Ide však len o pomerne málo podujatí alebo sporadických akcií. V pohraničnej oblasti ešte stále chýbajú inštitucionalizované a dlhodobé formy spolupráce v oblasti organizovania podujatí. Podujatia sa najčastejšie organizujú v spolupráci sesterských miest či v rámci slávností miest a obcí, časté sú vzťahy bez interetnického aspektu.

Komárňanské dni zorganizovali samosprávy miest Komárno a Komárom v roku 2019 už po 28-krát. Podujatie sa každoročne začína 26. apríla a trvá jeden týždeň. Séria podujatí sa výrazne zameriava na upevňovanie súdržnosti. Podujatie sa každoročne rozrastá: kým v roku 1992 očakávalo návštevníkov 45 podujatí, v roku 2016 to bolo (v oboch mestách celkom) 237 podujatí, z toho 109 v Komárome. Táto séria podujatí je dnes už jednou z najvýznamnejších kultúrnych a športových festivalov nielen dvoch sesterských miest, ale láka návštevníkov z celého regiónu.

Mestá Ostrihom a Štúrovo každoročne organizujú v posledný júnový víkend podujatie s názvom **Dni Dunaja**, ktoré je svojou atmosférou typicky cezhraničné. Z bohatej ponuky programov si záujemcovia môžu vybrať programy pre rodiny s deťmi, koncerty, vodnú show a prechádzky mestom, a to v piatok v Ostrihome a v sobotu v Štúrove. Cieľom podujatia je upriamiť pozornosť na miestne kultúrne hodnoty a dedičstvo prostredníctvom prepojenia jestvujúcich podujatí a propagáciou nových iniciatív.

V roku 2001 Združenie študentského športu mesta Ostrihom (Esztergom Város Diáksportjáért Egyesület) pri príležitosti otvorenia zrekonštruovaného mosta Márie Valérie zorganizovalo prvý **Beh cez most Márie Valérie** na trase od ostrihomskej Baziliky cez Hlavné námestie v Štúrove k termálnemu kúpalisku Vadaš. Toto dnes už tradičné podujatie prerástlo svoj rámec a stalo sa symbolom upevňovania dobrých susedských vzťahov medzi našimi štátmi. Poskytuje vynikajúcu príležitosť na prehlbovanie cezhraničných vzťahov, nadväzovanie priateľstiev a odbúravanie spoločenských rozdielov, keďže na tomto najmasovejšom podujatí regiónu sa zúčastňujú starší aj mladí, Maďari, Slováci aj Rómovia, zdravotne postihnuté osoby, športovci a mnohí iní spoločne (v roku 2019 zabežlo 4 km dlhú trať celkom 2.744 účastníkov).

Rok 2019 bol prvým rokom, keď sa sedem obcí (päť maďarských: Szob, Márianosztra, Vámosmikola, Kemence, Ipolydamásd a dve slovenské: Šahy a Ipeľský Sokolec) spojilo a koncom júna spoločne zorganizovalo 3-dňový festival pod názvom **Ipeľ Fest**. Podujatia sa konali paralelne na rôznych slovenských a maďarských miestach a ich cieľom bolo ponúknuť návštevníkom pestrú paletu programov a zároveň im umožniť spoznať prírodné bohatstvo a kultúrnu rôznorodosť regiónu.

V roku 2019 sa uskutočnil v poradí už 473. ročník **Jarmoku Šimona a Júdu**, ktorý jednoznačne najstarším jarmokom a každoročne sa koná od 10.-13. októbra. Mestský úrad v Štúrove vyvíja každý rok obrovské úsilie, aby jarmok zostal verný svojej povesti, čiže aby naďalej patril medzi päť najpopulárnejších jarmokov na Slovensku. Na najväčší jarmok novodobej histórie Podunajského turistického regiónu prichádzajú návštevníci, obchodníci a jarmočníci nielen z oboch brehov Dunaja, ale medzi 540 jarmočníkmi a 150 remeselníkmi nájdeme Poliakov, Čechov, Rumunov, Slovákov aj Maďarov.

V roku 2019 sa Komárne konal 12. ročník podujatia s názvom **Vínne korzo** zamerané samozrejme na ochutnávku vín, gastronómiu a koncerty. Podujatie organizuje Samospráva

mesta Komárno a navštevujú ho nie len Slováci aj Maďari z okolia, a má aj významný potenciál z hľadiska prílivu turistov.

V tomto roku Maďarský inštitút v Bratislave (bývalý Balassiho inštitút) v spolupráci s Veľvyslanectvom Maďarska v Bratislave (a viacerými partnermi z Maďarska a členských štátov V4) zorganizoval 6. ročník podujatia **Viac ako sused – Maďarské kultúrne dni**, ktoré v minulosti trvalo jeden týždeň, a od tohto roku až celý mesiac (jún). Cieľom podujatia, ktoré je súčasťou Bratislavského kultúrneho leta a Hradných slávností, je prezentovať Maďarsko na Slovensku prostredníctvom koncertov populárnej, vážnej aj ľudovej hudby, tanečných vystúpení, výstav a gastronomického festivalu.

V rámci **Majálesu** organizovaného Mestským kultúrnym strediskom v **Štúrove** sa koná jednodňové podujatie, počas ktorého najmä miestni obyvatelia stavajú máj a zabávajú sa na koncertoch a kultúrnych podujatiach. Ústredným program podujatia je festival kvetov. Podobným jednodňovým podujatím je aj **Maďarský majáles v Dunajskej Strede**, ktorého primárnou cieľovou skupinou je obyvateľstvo maďarskej národnosti z mesta a okolia. Podujatie organizuje samospráva mesta v spolupráci s Oblastným výborom Csemadoku v Dunajskej Strede. V roku 2019 sa konal (po prestávke v rokoch 2009–2012) 6. ročník podujatia, ktoré sa zameriava na päť oblastí: rozvoj mládeže, zapojenie komunit a členskej bázy Csemadoku do majálesu, séria prednášok a posilnenie maďarskej identity.

Na záver, nie však v poslednom rade je dôležité poukázať na nedostatok informácií o podujatiach organizovaných v regióne: často sa musia vyhľadávať presné informácie o návštevnosti podujatí cezhraničnou relevantnosťou. Monitorovanie podujatí sa môže rozšíriť na vyhľadávanie podujatí vrátane podujatí menšieho významu, ktoré však ako súčasť väčších podujatí alebo vo forme tematického balíka (napr. farmárske trhy, festivaly historických tradícií a pod.) môžu prispieť k popularizácii regiónu. EZÚS môže prevziať úlohu koordinátora v oblasti získavania údajov o návštevnosti a vyhľadávaní jednotlivých podujatí.

Z hľadiska spoločenskej kohézie možno nie je prvoradou, ale určite výpovednou hodnotou stav **etnických vzťahov a kontaktov**. Bilaterálne vzťahy našich krajín sú na makroúrovni často zaťažené rôznymi frustráciami, ktoré sa vysoká politika niekedy snaží posúvať do etnickej roviny. Cieľom tejto situačnej analýzy nie je komentovať politické hry tohto charakteru, chce len upriamiť pozornosť na spoločné hodnoty ukryté v etnických špecifikách a vzťahových štruktúrach.

Skutočné interetnické spoločenské vzťahy v pohraničných oblastiach sú oveľa vyrovnanejšie a harmonickejšie, ako sa javia v krivom zrkadle médií. Napätie medzi slovenským a maďarským obyvateľstvom, ktoré skutočne spolunažíva a má bezprostredné skúsenosti s druhým národom, je zanedbateľné. Toto v zásade pozitívne spolunažívanie sa spája s dôležitým potenciálom byť katalyzátorom spoločenskej kohézie regiónu. V pohraničí pretínajúcom územie EZÚS RDV je aj na slovenskej strane vysoký podiel obyvateľstva ovládajúceho (na rôznej úrovni maďarský jazyk), ale nielen tých, ktorí sa hlásia k maďarskej národnosti. Legislatívny rámec dvojjazyčnosti

zakotvuje viacero medzinárodných zmlúv a dohovorov: Medzinárodný dohovor o občianskych a politických právach (ratifikovaný v roku 1975), Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ratifikovaný v roku 1992), Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín (ratifikovaný v roku 1995) a Európska charta regionálnych a menšinových jazykov (ratifikovaná v roku 2001). Táto situácia, resp. legislatívno-administratívny rámec má značný potenciál v oblasti počiatkovej realizácie cezhraničnej spolupráce.

Na rozdiel od aspektov zakotvených v medzinárodných dohovoroch a národnej legislatíve nie je používanie slovenského a maďarského jazyka v každodennom živote (najmä v nápisoch) v oboch štátoch dostatočne uplatňované. Zabezpečuje sa predovšetkým v povinne predpísaných prípadoch a pri projektoch, pri ktorých je dvojjazyčnosť kritérium a základnou požiadavkou. Pozitívne príklady sa najčastejšie objavujú v dvojjazyčných informáciách cestovného ruchu, ako aj – ako sa nižšie uvádza – v oblasti vzdelávania. Zainteresované subjekty si čoraz častejšie uvedomujú výhody viacjazyčného poskytovania informácií. Celkovo možno konštatovať, že používanie menšinových jazykov a materinského jazyka v pohraničí je predmetom hospodárskeho a spoločenského záujmu. Dvojjazyčnosť je totiž dôležitým prvkom spoločenskej kohézie, ktorá prispieva k vzájomnému porozumeniu, akceptácii a úcte. Slovensko-maďarské vzťahy by sa v regióne mohli výrazne zlepšiť, keby sa v tlačенých materiáloch a bežných komunikačných kanáloch udomácnilo paralelné používanie jazyka druhého štátu. Dôležitú úlohu v procese vytvorenia vzorového regiónu môže zohrávať mladá generácia, ktorej vzájomnú vzťahy sa môžu založiť na vzájomnej úcte vrátane úcty k jazyku a kultúre druhého národa a nie na historických traumách.

Kým na maďarskej strane regiónu v Piliši žije slovenská diaspóra s historicky bohatou minulosťou, na sever od mesta Mosonmagyaróvár sa objavuje nová cezhraničná aglomerácia Bratislavy, ktorá zvyšuje význam slovenskej menšiny v Maďarsku. Pomer Slovákov žijúcich v Maďarsku je podstatne nižší, avšak ich význam je nezávisle od počtu podobne veľký, keďže ich dvojjazyčnosť (a kultúrne vzťahy) môžu byť základom spolupráce dvoch národov. Pri hľadaní spoločných záujmov môžu tieto menšiny na oboch stranách hraníc zohrávať vedúcu úlohu v budovaní a pestovaní interetnickej spoločenskej kohézie regiónu.

Mimoriadne dôležitým prvkom tohto procesu môže byť zníženie rozdielov medzi školským systémom oboch krajín a vytváranie potenciálnych synergii. V počte dvojjazyčných vzdelávacích inštitúcií a inštitúcií poskytujúcich vzdelávanie aj v jazyku menšiny je pomerne veľký nepomer vyplývajúci z veľkého rozdielu v počte príslušníkov danej menšiny v danej krajine. Kým v Maďarsku je celom 45 dvojjazyčných materských škôl s celkovou kapacitou 2 057 detí, z ktorých sa len 18 nachádza na území EZÚS RDV, na Slovensku pôsobí 263 čisto maďarských a 78 dvojjazyčných materských škôl.⁶ Situácia je podobná aj v prípade škôl: v Maďarsku fungujú dvojjazyčné školy v Békéscsabe, Sátoraljaújhelyi, Szarvasi a Tótkomlói (ani jedna z nich nie je na území EZÚS RDV), na Slovensku bolo podľa údajov zo školského roku 2013/14 celkom 815

⁶ Zdroj: Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku : <http://www.slovaci.hu/index.php/hu/oktatas>

základných škôl a 52 gymnázií s vyučovacím jazykom maďarským⁷. Okrem toho kým v Maďarsku sa neposkytuje vysokoškolské vzdelávanie v slovenskom jazyku, na Slovensku v roku 2004 začala svoju činnosť prvá samostatná maďarská Univerzita Hansa Selyeho v Komárne. Mladá inteligencia vychádzajúca z dvojjazyčného a dvoj-kultúrneho vzdelávania má veľkú šancu spájať obidva štáty a plniť významnú úlohu v hospodárskych, kultúrnych, spoločenských a ekologických procesoch na území EZÚS RDV na oboch stranách hraníc.

3.2.3 Potenciál prostredia

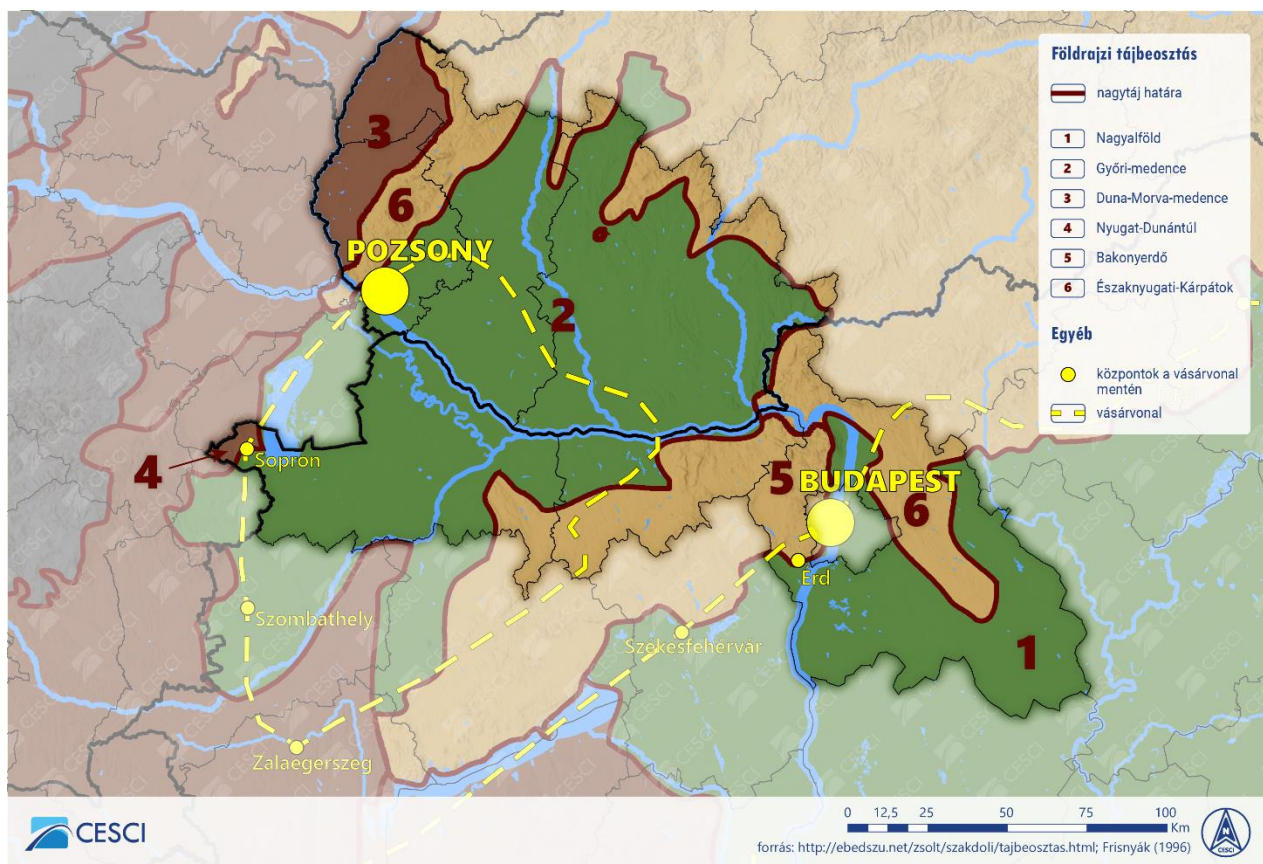
Z hľadiska využívania potenciálu prostredia sa prednostne zameriavame na tie oblasti, ktoré bezprostredne súvisia s intervenciami a návrhmi prehodnotenej stratégie (potenciál krajiny, agrárny, vodopisný a ekologický potenciál, potenciál miestnych produktov). Vzhľadom na užšie vymedzenie rozvojových aktivít sa situačná analýza nevenuje rizikám prostredia, ekologickým opatreniam a energetike. Tieto oblasti sú síce podstatné, avšak nemajú podporu členskej základne, a v rámci potenciálnej spolupráce narážajú aj na nedostatok kompetencií a finančných prostriedkov EZÚS RDV.

Región EZÚS RDV leží na pomedzí Západných Karpát a Podunajskej nížiny, kde využívanie komplementárnych daností prostredia významne ovplyvnil spoločenský a hospodársky vývoj dynamicky sa rozvíjajúcich centrálnych miest. Vďaka rovinnému povrchu krajiny obklopenej Zadunajským stredohorím, Severným stredohorím a severozápadnými Karpatmi má región veľmi výhodnú polohu, ktorá umožňuje jeho sebestačnosť v mnohých oblastiach. To všetko sa prejavilo už aj v histórii, nakoľko Malú podunajskú kotlinu nížinu obkolesovala historická **obchodná cesta**, pozdĺž ktorej sa obchodovali prevažne priemyselné výrobky z „vonkajších“ horských oblastí a poľnohospodárske výrobky z „vnútorných“ nížinných oblastí. Historická forma tejto spolupráce dnes oživa v modernej hospodárskej spolupráci na báze spoločných záujmov a geografickej polohy. Rozmach tradičných ekologických a remeselných trendov v potravinárstve, stravovacích a spotrebiteľských návykoch podnecuje aj vznik nových foriem geografickej delby práce; obyvateľstvo silno urbanizovaných miest môže byť odbytiskom produktov vyrobených na vidieku.

Ak **štruktúru krajiny** skúmame na úrovni mikroregiónov, musíme venovať pozornosť aj vnútorným pomeroch. Chrbticu regiónu tvorí Dunaj, jeho prítoky a úrodné nížiny na širokých nánosoch rieky. Mošonská rovina, Malý Žitný ostrov, Žitný ostrov a Rábsko-ostrihomská rovina tvoria ústredný koridor Podunajskej oblasti. Stav krajiny a jej poľnohospodárske výsledky zásadne závisia od hladiny vôd Dunaja. Kotlina Fertő-Hanság, Štrkovisko Rábántúli, Rábaköz, Kotlina Marcal, Matúšova zem, Nitrianska pahorkatina sú tiež súčasťou úrodnej nížinnej oblasti,

⁷ Zdroj: <http://adatbank.sk/lexikon/szlovakiai-magyar-kozoktatás/>

ale o nánosy a zavlažovanie tohto regiónu sa však starajú už prítoky Dunaja (napr. Rába, Nitra, Váh).

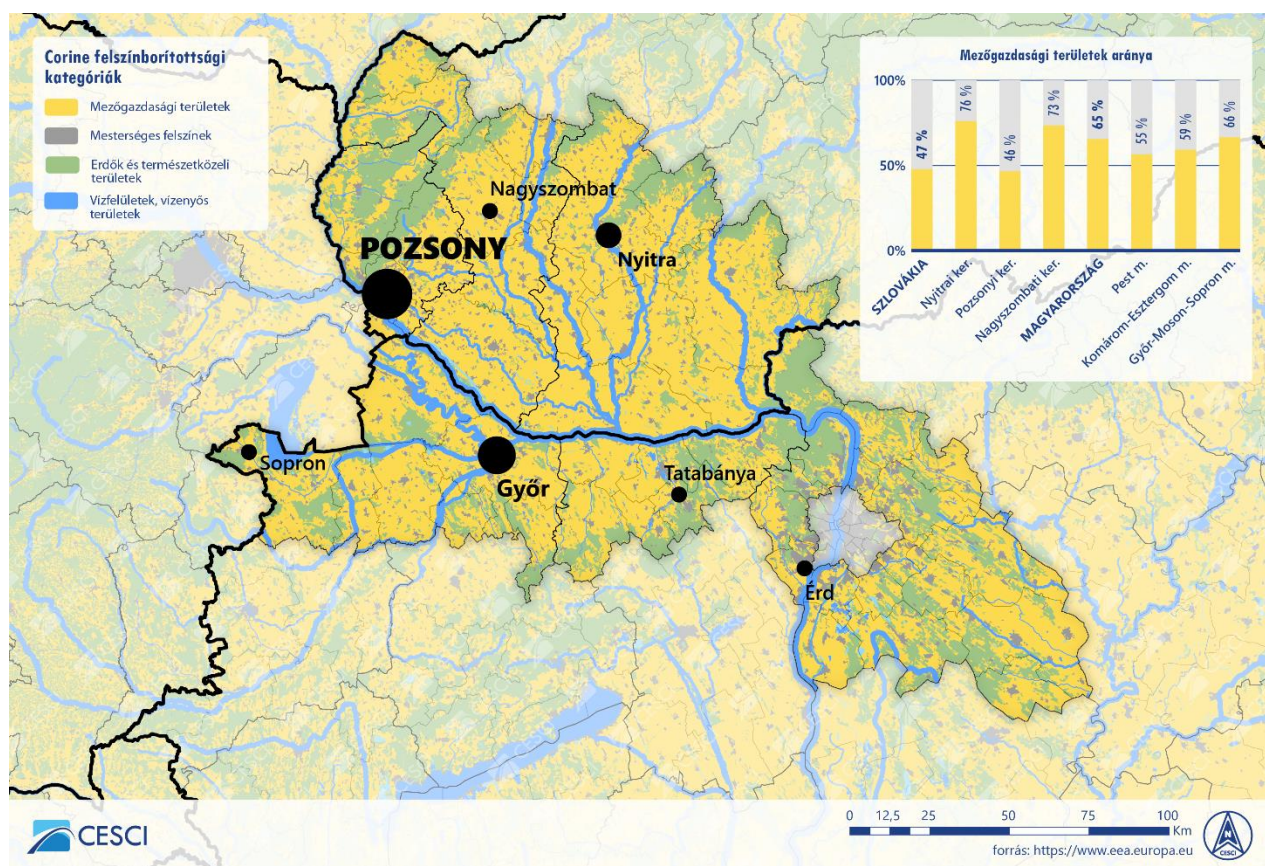
Obraz 8. Velké krajinné oblasti a historické obchodné cesty na území EZÚS RDV

Vnútornú štruktúru a vzťahy v rámci krajiny už po celé stáročia určuje Dunaj a rieky Morava, Váh a Ipel, tečúce kolmo severo-južným smerom. Je potrebné osobitne zdôrazňovať prítomnosť **vody ako mimoriadne hodnotného prírodného zdroja**. Okrem ekologického (a zároveň turistického), poľnohospodárskeho, energetického a dopravného využitia je významnou spoločnou hodnotou aj to, že jeden najväčších zdrojov pitnej vody v Európe sa nachádza pod štrkovým nánosom v regióne EZÚS RDV. Hustá sieť riek určujúca reliéf krajiny je bohatstvom, ktoré si zaslúži spoločnú koncepciu. Hlavný tok Dunaja, Malý Dunaj, Mošonský Dunaj, Rába, Váh, Nitra, Hron a Ipel sú nositeľmi špeciálnych a komplexných hodnôt. Tieto rieky sú určujúcimi prvkami prírodného prostredia a majú skrytý poľnohospodársky, turistický, dopravný, energetický a komunitný potenciál. Pri jednotlivých rozvojových činnostiach treba mať na zreteli rôzne hodnoty krajiny a prostredia, ktoré sa stretávajú pozdĺž Dunaja a jeho prítokov a vytvárajú územnú kohéziu medzi oboma stranami pohraničia.

Významnými krajinnými prvkami regiónu EZÚS RDV sú dva najväčšie ostrovy Dunaja: Žitný ostrov (zároveň najväčší suchozemský ostrov Európy) a naproti nemu ležiaci Malý Žitný ostrov a širšie územie Dunajského oblúka. Z ekologického hľadiska sú obidva ostrovy špeciálnymi územiami s mimoriadnym prírodným bohatstvom. Významnú hodnotu majú aj vodné biotopy

na spoločnom úseku Ipľa, ktoré na maďarskej strane sčasti obhospodaruje Dunajsko-ipeľský národný park. Prírodné a ekologické hodnoty sú však zároveň prekážkami hospodárskeho rozvoja, keďže sú chránené (napr. v rámci Natura 2000) a preto sú možnosti ich hospodárskeho využitia a rozvoja infraštruktúry obmedzené.

Ďalšou významnou spoločnou črtou prírodných podmienok je, že prevažnú väčšinu územia EZÚS RDV tvorí **poľnohospodársky intenzívne obrábaná** kvalitná úrodná pôda – je to obilnica Slovenska: celoštátny priemer (47%) vysoko presahujú Nitriansky (76%) a Trnavský SK (73%), a Bratislavský SK zaostáva za slovenským priemerom len o jedno percento (46%). Aj v európskom meradle výnimočná maďarská strana je tiež silno poľnohospodárskou krajinou: ak nepočítame pohoria Brežany a Dunazug, Malá dunajská kotlina a jej priľahlé rovinaté oblasti tvoria druhé najrozsiahlejšie poľnohospodárske územie Maďarska, kde sa nachádza väčšia koncentrácia poľnohospodárskych plôch ako je celoslovenský priemer alebo priemer v BSK. Ako vidieť na Obraze 9, vnútorná stredná časť partnerstva je územím, kde sú najväčšie súvislé poľnohospodárske plochy. Poloha v aglomerácii dvoch metropol a trhov stredne veľkých župných sídiel predurčujú EZÚS RDV k tomu, aby zabezpečovalo potraviny pre tieto pásma (viac ako 6 miliónov obyvateľov).

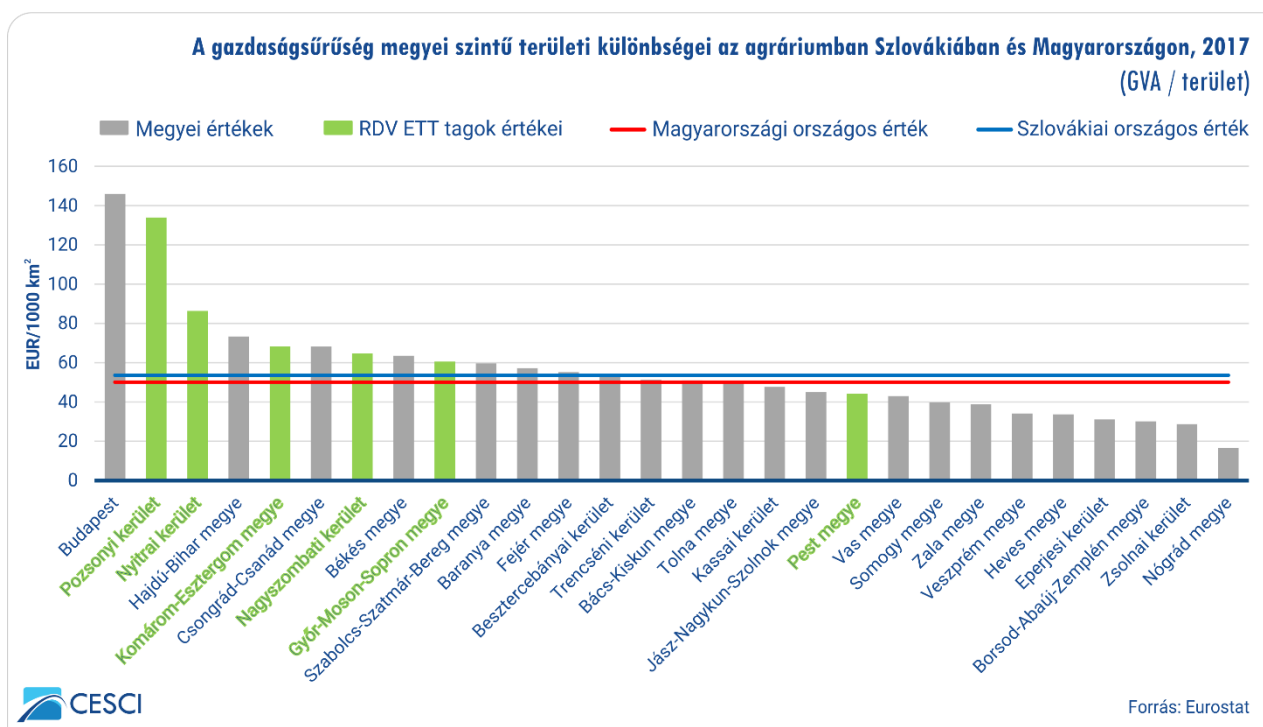

Obraz 9. Rozloženie poľnohospodárskych plôch na území EZÚS RDV (2018)

Región má na obidvoch stranách hranice významný poľnohospodársky potenciál. Región má bohaté poľnohospodárske a potravinárske tradície a vyrábajú sa v ňom viaceré tradičné aj

moderné produkty. Na jednej alebo druhej strane hraníc sú zastúpené takmer všetky spracovateľské odvetvia poľnohospodárstva.

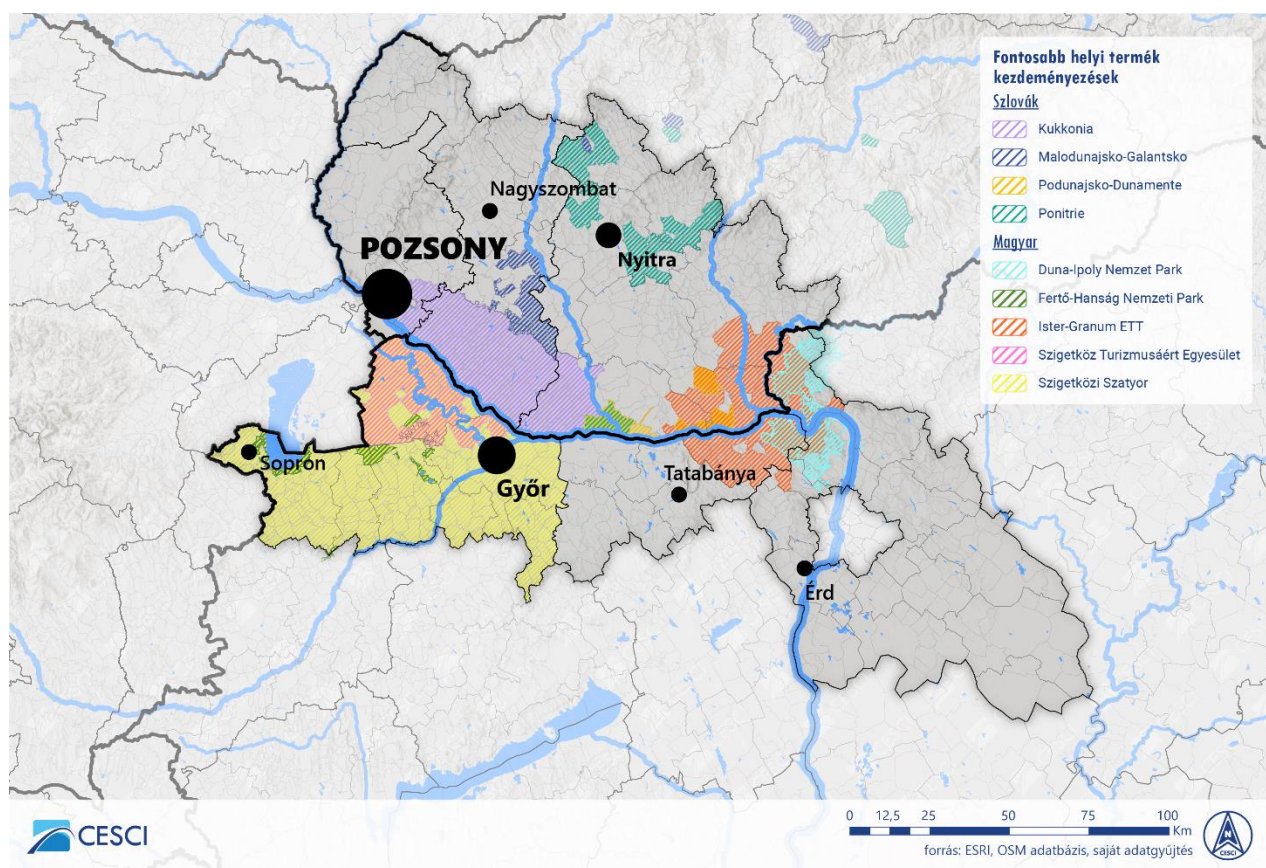
Význam poľnohospodárstva dokazuje aj to, že na základe hrubej pridanej hodnoty na 1 000 km² je na obidvoch stranách hranice mimoriadne vysoká hustota poľnohospodárskych subjektov. V porovnaní s celoštátnym priemerom Maďarska (50,1 EUR/1000 km²) a celoštátnym priemerom Slovenska (53,6 EUR/1000 km²) je hustota poľnohospodárskych subjektov pod celoštátnym priemerom len v Peštianskej župe (44,2). Z tohto hľadiska je teda vo všetkých župách a samosprávnych krajoch EZÚS RDV okrem Pešti veľmi významná poľnohospodárska výroba, keďže všetky tieto župy a samosprávne kraje patria medzi regióny NUTS3 s najvyššou hustotou poľnohospodárskych subjektov (TOP10). Na prvom mieste sa nachádza Bratislavský samosprávny kraj (133,9), na druhom Nitriansky samosprávny kraj (86,3), a za nimi nasledujú s porovnateľnými hodnotami Trnavský samosprávny kraj (64,8), Komárňansko-ostrihomska župa (68,3) a Rábsko-mošonsko-šopronská župa (60,6). V rámci Slovenska majú výnimočné postavenie Bratislavský SK, Trnavský SK a Nitriansky SK, keďže zaberajú 26 % rozlohy Slovenska a vytvárajú 42% hodnoty produkcie. Koncentrácia poľnohospodárstva v Maďarsku taktiež preyšuje celoštátny priemer, ale oveľa menej: 3 župy tvoria 14% celkovej rozlohy krajiny a vytvárajú 15% hrubej pridanej hodnoty národného hospodárstva. Väčšia hustota subjektov na slovenskej strane zároveň poukazuje na to, že tento región zohráva významnú úlohu v poľnohospodárskom sektore národného hospodárstva Slovenska – je to poľnohospodársky najdôležitejší región Slovenska. Obzvlášť na slovenskej strane sú však významné kapacity spracovateľského priemyslu a výrobné jednotky hustejšie v oblasti vzdialenejšej od pohraničnej oblasti - v okolí Trnavy a Nitry, v dôsledku čoho sú znevýhodnení poľnohospodárski výrobcovia v prihraničnej oblasti.

Obraz 10. Rozdiely v hustote poľnohospodárskych subjektov v maďarských župách a slovenských samosprávnych krajoch

Vzhľadom na významné poľnohospodárske možnosti vzniklo od roku 2010 v pohraničnej oblasti viacero iniciatív, ktorých cieľom je podporovať **miestne produkty** vrátane pôvodných výrobkov zo zdravého ekologického hospodárstva a miestnej výroby, spracovania a predaja remeselných výrobkov v rámci krátkych distribučných reťazcov. Sú to väčšinou iniciatívy občianskych združení a nadácií miestnych akčným skupín LEADER zameraných na rozvoj vidieka.

Región EZÚS RDV na **maďarskej strane** sa v súčasnosti vyznačuje bohatou ponukou miestnych produktov. Na Malom Žitnom ostrove, v regióne Ipeľ-Brežany a v oblasti Dunajského oblúku sa už objavili iniciatívy zamerané na vytvorenie inštitútov na rôznych úrovniach v záujme podpory miestnych výrobcov a čo najširšej distribúcie ich výrobkov. V záujme zvýšenia efektivity by bolo vhodné zohľadniť rôzne formy iniciatív na podporu miestnych výrobkov na oboch stranách hranice.

Obraz 11. Iniciatívy na podporu miestnych produktov na území EZÚS RDV

V Peštianskej župe je na rôznych online platformách prítomných takmer 50 miestnych prvovýrobcov⁸. Z hľadiska ich činnosti sa pohybujú na širokej škále, najviac sú však zastúpené produkcia medu, mäsiarske a údenárske výrobky z hydínového, bravčového a králičieho mäsa. Okrem rôznych mliečnych výrobkov (syrové špeciality, jogurt, tvaroh, maslo, mlieko, atď.) a sladkostiach a pekárenských výrobkoch je pre župu charakteristická aj remeselná výroba spotrebných tovarov (napr. tkaniny, koberce, keramika, drevené dekoračné a úžitkové predmety). Z hľadiska miesta výroby je najviac výrobcov v Nagybörsönyi, ale menšie strediská výroby sa nachádzajú aj v obciach Vámospmikola a Márianostra.

Významnú časť miestnych výrobkov pochádzajúcich z Komárňansko-ostrihomskej župy tvoria alkoholické nápoje vrátane domácich liehovín a vín. Okrem pestrej palety miestnych mliečnych výrobkov charakteristických aj pre iné územia sa aj táto župa vyznačuje vysokým počtom výrobcov medu a mäsových výrobkov. Typickým produktom župy je však plnenie sódy a minerálnych vôd do fliaš, výroba kyslej a kvasenej zeleniny a cestovín. Z územného hľadiska sa najviac miestnych výrobcov nachádza v obci Kesztölc, v počte malých výrobcov a v pestrosti ponuky nezaostáva ani Ostrihom.

V Rábsko-mošonsko-šopronskej župe je trh miestnych výrobkov oveľa menej diverzifikovaný ako v ostatných dvoch župách. Príčinou je vínný región v Pannonhalme a Győrújbaráte, vďaka ktorým polovicu miestnych výrobkov tvoria produkty miestnych vinárov. Okrem toho sa v mnohých obciach župy vyrábajú aj špecifické, pre ostatné župy menej charakteristické výrobky, ako sú rôzne liečivé bylinky a koreniny (najmä čili), kľičky, marmelády a zeleninové pasty. Šťava z mladých výhonkov pšenice či tradičný rábsky praclík sú typickými miestnymi produktmi tejto župy. Najväčší počet prvovýrobcov pripadá na región Sokoró, ale populárne miestne výrobky sa vyrábajú aj v menších obciach župy.

Na skúmanom území na maďarskej strane pôsobí šesť⁹ **združení pre rozvoj vidieka** (LEADER), ktorých cieľom je identifikovať a prezentovať miestne výrobky, vytvoriť im distribučné siete a zabezpečiť podporu predaja (marketing). Napriek tomu sa týmto miestnym akčným skupinám doposiaľ nepodarilo zaregistrovať miestnu ochrannú známku či značku, pričom zámer i rámce, na ktorých by sa mohlo a dalo v budúcnosti stavať, sú už hotové.

Z hľadiska zabezpečenia kvality miestnych výrobkov zohrávajú významnú úlohu aj **národné parky**, najmä ochranná známka *Produkt národného parku*. Miestne podniky pôsobiace na chránenom území Národného parku Fertő-Hátság a Dunajsko-ipeľského národného sa môžu uchádzať o túto ochrannú známku, ktoré je zárukou kvality, ak spĺňajú nasledujúce podmienky: vyrábajú sa z miestnych surovín, ich kvalita a vzhľad vhodne reprezentujú prírodné, krajinné

⁸ Takými platformami združujúcimi miestnych prvovýrobcov sú napríklad <https://portal.nebih.gov.hu/termelo-kereso>, <http://www.orszagoshelyitermek.hu/>, <http://www.helyboljobb.hu/>, <https://www.termek.sk/>, <https://www.szolgaltatas.sk/>, <https://www.haztaji.sk/> a mnoho ďalších skupín a Facebooku.

⁹ Združenie LEADER Szigetköz-Mosoniská rovina, Združenie LEADER Pannónia Kincse, Združenie pre rozvoj vidieka Bakonyalja-Brána Kisalföldu, Spolok pre rozvoja vidieka Vértes-Gerecse, Združenie pre rozvoj vidieka Duna-Pilis-Gerecse, Združenie pre rozvoj vidieka Börzsöny-Dunaj-Ipeľ

a kultúrne špecifiká regiónu, a ak sa ich výroba uskutočňuje v súlade a miestnymi tradíciami, špecifikami a sa pri nej využíva miestna pracovná sila. Prevažná väčšina uvedených značiek disponuje touto ochrannou známkou.

Tretím dôležitým subjektom z hľadiska miestnych výrobkov sú Európske zoskupenia územnej spolupráce (EZÚS), ktoré dokážu mnohými nástrojmi podporovať úspešnosť miestnych výrobkov. Dobrým príkladom je publikácia EZÚS Ister-Granum z roku 2014 s názvom *Zbierka miestnych lahôdok miestnych výrobcov na trhu regiónu Ister-Granum*, ktorá vznikla súbežne s realizáciou úloh spojených s vytvorením klastra miestnych výrobkov na základe hodnotenia a návrhu Predsedníctva maďarskej národnej vidieckej siete, bola spolufinancovaná Fondom pre rozvoj poľnohospodárstva a vidieka a schválená Riadiacim orgánom Národného programu rozvoja vidieka. Publikácia podrobne prezentuje miestne výrobky vyrábané na území EZÚS Ister-Granum vrátane receptov a charakteristík. EZÚS Ister-Granum v lete tohto roku navyše získal 3 milióny eur na rozvoj a budovanie regionálnej siete výrobkov v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Interreg V-A Slovenská republika-Maďarsko. Spolupráca takýchto iniciatív v širšom regióne je aj pre EZÚS RDV vynikajúcou príležitosťou na popularizáciu miestnych výrobkov.

Okrem združení a EZÚS na vyššom stupni inštitucionalizácie je vhodné podchytiť aj občianske iniciatívy vychádzajúce zdola a poskytnúť im priestor v rámci stratégie. Cieľom iniciatív ako sú Szigetköz Turizmusáért Egyesület (Združenie pre cestovný ruch Malého Žitného ostrova), Szigetközi Szatyor Alapítvány (Nadácia malá žitnoostrovská kapsa), Dunakanyar-Pilis Helyi Termék Szociális Szövetkezet (Sociálne združenie miestnych výrobcov v Dunajskom oblúku a Piliši) alebo Földi Kincsek Vására (Trh zemských pokladov) je podpora miestnych výrobcov a remeselníkov na území EZÚS RDV a propagácia uvedomelého spotrebiteľského správania obyvateľov, zdravá výživa, ochrana životného prostredia a popularizácia výhod priameho vzťahu medzi miestnym výrobcom a spotrebiteľom. V tejto oblasti môže EZÚS RDV nájsť vhodných spojencov spolupracujúcich na realizácii jeho stratégie.

Okrem miestnych výrobkov a podporných inštitúcií je v záujme úspechu tohto systému potrebná aj tradičná a online forma predaja, ktorej popularizáciu treba tiež zabezpečiť. Na online platformách sú v súčasnosti v Rábsko-mošonskej-šopronskej župe dostupné informácie o 8 trhoch miestnych výrobcov, v Komárňansko-ostrihomskej župe je 11-tich a v Peštianskej župe ich je sprístupnených 21. Väčšina z týchto trhov sa koná raz do týždňa, ale zriedkavosťou nie sú ani trhy otvorené každý mesiac.

Na slovenskej strane je systém výroby a predaja miestnych výrobkov trochu odlišný. Oveľa väčšiu úlohu zohrávajú miestne akčné skupiny LEADER, združenia a nižšie predstavená spoločnosť. V kontexte regiónu sa vyníma Žitný ostrov a Matúšova zem, okolie Nitry a pás pozdĺž Dunaja medzi Komárnom a Štúrovom, kde pôsobí viacero organizácií LEADER¹⁰. Jedným z cieľov

¹⁰ Podľa databázy Európskej komisie pôsobí na území EZÚS RDV 28 organizácií LEADER: Agroprameň (Lehnice), Dolné Záhorie (Malé Leváre), Malodunajsko (Malinovo), Malokarpatské partnerstvo o.z. (Kátlovce), MAS - Dvory a

Občianskeho združenia **Kukkonia** založeného v roku 2014 je rozvoj žitnoostrovského regiónu vrátane podpory miestneho poľnohospodárstva a spracovania a predaja miestnych výrobkov. Kukkonia (Chute Žitného ostrova) je v súčasnosti ochrannou známkou mnohých rôznych produktov. Výrobky tejto značky boli uvedené na trh v rokoch 2015-2016 a ich predaj je odvtedy sprístupnený aj prostredníctvom webshopu v slovenskom aj maďarskom jazyku (<https://www.kukkoniashop.sk/hu>).

Z mäsových výrobkov a produktov živočíšneho charakteru ponúka bravčové mäso (karé, rebierko, stehno, krkovička, pliecko, panenka, kolienko, bravčové mäso na perkelt či guláš), hovädzie mäso (roštenka, predné a zadné, pliecko, roštenka, rebierko, hovädzie mäso na guláš), hydina (pitvané kurča s drobkami, kuracie stehná a prsia, vajcia), klobásy a salámy (klobása z mangalice, snack-klobása z mangalice, poľovnícka klobása s jelením mäsom, gabčíkova saláma z mangalice, hovädzia klobása, pikantná dunajská klobása, cigarová klobása z mangalice), údené mäsové výrobky (údená šunka, domáce stehno, rebierko, gazdovská slanina, cisárska slanina, údená slanina z mangalice, krkovička, karé, kolienko), zabíjačkové špeciality (tlačenka, papriková tlačenka, jaternice, pečeňová paštéta, papriková podhrdlina), klobásy na grilovanie (syrová, z mangalice, pikantné slimáky, safaládky z mangalice), párky (pikantné), masť a oškvarky (bravčová masť, masť z mangalice, oškvarky, oškvarky z mangalice). Z mliečnych výrobkov sú to rôzne mlieka (tučné, polotučné, odtučnené, bez obsahu laktózy), ochutené mlieka (kakaové mliečne nápoje, vanilkové a malinové mlieka), syry, krémové syry (polotučné, polotvrde, polotučné polotvrde s čili, s tekvicovými jadierkami, zrelý, prírodný, pažitkový krém), iné mliečne výrobky (maslo, tvaroh, smotana, smotana na varenie, jogurtový nápoj, vanilkový a kakaový pudingový prášok). Okrem toho sú v ponuke rôzne marmelády (slivková, šípková, tekvicovo-jablková, čerešňová), zaváraniny, krémy (olejová paprika, čalamáda, paprikový krém, chren s octom, chren s cviklou), ovocné šťavy (jablčná, jablčné pyré, šťava z rakytníka, hroznový mušt), oleje z tekvicových jadierok, maku, koreniny (sladká mletá paprika, čierne korenie, majorán, sezamové semiačka, cesnak, drvená rasca, cibuľa, zmes korenia na špagety, pizzu, kura, divinu, zemiaky a ryby), maky, pekárenské výrobky (tvarohová štrúdlia, orechové rožky, makové rožky, sadlové šatôčky, oškvarkové pagáče), produkty z rakytníka, čaje a čajové zmesi, sirupy. Kukkónia ponúka aj rôzne druhy zeleniny a ovocia. Ponuka produktov

okolie (Dvory nad Žitavou), MAS Podunajsko o.z. (Dolný Štál), MAS Záhorie, o.z. (Senica), Miestna akčná skupina 11 PLUS (Slovenská Nová Ves), Miestna akčná skupina CEDRON - NITRAVA (Mojmírovce), Miestna akčná skupina Dolné Považie (Žihárec), Miestna akčná skupina HORNÁ TOPLA (Zlaté), Miestna akčná skupina Spoločenstva obcí topoľčiansko- Duchovského mikroregiónu (Tovarníky), Miestna akčná skupina Stará Čierna voda (Dolné Saliby), Miestna akčná skupina ZDRUŽENIE DOLNÝ ŽITNÝ OSTROV (Klížska Nemá), Mikroregión Hurbanovo (Svätý Peter), Mikroregión TRÍBEČSKO (Topoľčianky), Občianske združenie Ipeľ – Hont (Plášťovce), Občianske združenie Naše Jadro (Jaslovské Bohunice), Občianske združenie Podhoran (Plavecký Peter), Občianske združenie Poniklec - Váh (Horné Otrokovce), Občianske združenie pre rozvoj mikroregiónu "Požítavie - Širočina" (Malé Vozokany), Občianske združenie ŽIBRICA (Štitáre), OZ Malokarpatský región (Častá), OZ RADOŠINKA (Zbehy), Partnerstvo pre Horné Záhorie o. z. (Kopčany), Regionálne združenie Dolná Nitra o. z. (Golianovo), VITIS (Veľké Zálužie), Združenie mikroregiónu SVORNOSŤ (Chrabrany).

vždy závisí od počasia a sezónnej ponuky. Ponuka obsahuje aj 15 druhov bieleho a červeného vína, rosé a šampanské z Világi Winery.

Podobne ako v Maďarsku, miestne akčné skupiny LEADER aj tu často zohrávajú významnú úlohu pri vytváraní systému a ochranných značiek miestnych výrobkov. MAS Radošinka z Bojne je koordinátorom ochrannej značky miestnych produktov **Ponitrie**. Základom značky je projekt z roku 2014, v rámci ktorého MAS Radošinka v spolupráci s MAS Dolná Nitra, Požitavie-Širočina, Stará Čierna voda a Dudváh podporovala miestnych producentov, poľnohospodárov, výrobcov potravín, remeselníkov a služby cestovného ruchu na severe Nitrianskeho SK. V rámci spolupráce vytvorili regionálne informačné body, elektronické mapy, marketingové materiály a zorganizovali podujatia a zúčastnili sa aj na veľtrhu cestovného ruchu. Hlavným cieľom bolo spojiť výrobcov a poskytovateľov služieb do spoločnej značky, ktorá by zabezpečila ekologickú a dlhodobu udržateľnú výrobu a zachovanie miestneho prírodného a kultúrneho bohatstva. Aj v súčasnosti sa cielene zameriavajú na zužitkovanie produktov v cestovnom ruchu a vytváranie odbytových kanálov pre ponuky. Potravinárske a remeselnícke výrobky patriace pod značku Ponitrie sa vyrábajú v 18 obciach okresov Topoľčany, Nitra Zlaté Moravce. Takmer polovicu výrobkov (44%) tvorí vyvážený pomer medu a vína. Ponuka ďalej obsahuje tekvicový olej, tekvicové jadierka, kravský a kozí syr, papriku a pekárenské výrobky (chlieb, zákusky). Medzi remeselníckymi výrobkami sú maľby, drevené sochy, reliéfy, suveníry, šperky, hračky, doplnky, keramické a emailové šperky.

Systém regionálnych produktov **Malodunajsko-Galantsko** vznikol v roku 2014 pod vedením MAS Stará Čierna voda so sídlom v Dolných Salibách. Výrobcovia z 9 obcí ponúkajú 11 miestnych výrobkov. Medzi výrobkami sú okrasné rastliny (napr. ruže, balkónové kvetiny), kuracie a kačacie mäso, vajcia, ovocné šťavy (napr. jablko, hruška, broskyňa), palacinky, klobásy a iné mäsové výrobky, kukurica, rôzne medy, zelenina, koreniny (napr. čierne korenie, cibuľa, uhorka, šošovica, paradajky), kožené výrobky, odev, pričom v najbohatšie sú zastúpené pekárenské výrobky (chlieb, koláče, štrúdle).

Vlastnú ponuku produktov si vytvorila aj OOCR Podunajsko - Dunamente s podtitulom **Chute Podunajska**. Deväť výrobcov vyrába výrobky s obsahom bieleho a modrého maku: makový čokoládový toliar, makové mydlo, makový olej, modrý a biely mak, marmelády (čierna moruša, marhuľa), produkt „zakuska“, rakytníkový čaj, ovocné vína (višňa, jahoda), rôzne druhy medu (agátový, lipový, kvetový), ochutené druhy medu (rakytník, levanduľa, mäta, d'umbier, baza), medovina, zrnkové kávy, čokoládové lízanky, horúca čokoláda, čili omáčky, ekologické utierky, rôzne koreniny. V najväčšom pomere sa v ponuke nachádzajú medy.

Celé pohraničie má obrovský potenciál z hľadiska environmentálneho manažmentu a budovania komunity vrátane regionálnych produktov tradičných poľnohospodárskych území, prírodných (vodných) habitatov okolia riek a prírodné bohatstvo povrchových a podzemných vodných útvarov, ako aj prírodných pásiem v blízkosti miest, ktoré je možné využívať na voľnočasové a komunitné účely.

3.3 Projekty podporené v rámci Fondu malých projektov pre západnú časť programového územia

Zdroj: <http://rdvegtc-spf.eu/podporene-projekty/>